

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЦЕНТР ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
ІНСТИТУТ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ І ЗМІСТУ ОСВІТИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА

ПРОГРАМИ
з позашкільної освіти

Художньо-естетичний напрям

ВИПУСК 2

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Київ
«Грамота»
2009

ЗМІСТ:

ПРОГРАМА ГУРТКА БІСЕРОПЛЕТІННЯ <i>Початковий, основний і вищий рівні</i>	3
ПРОГРАМА ГУРТКА БІСЕРОПЛЕТІННЯ <i>Початковий та основний рівні</i>	20
ПРОГРАМА ГУРТКА БІСЕРОПЛЕТІННЯ <i>Початковий, основний і вищий рівні</i>	31
ПРОГРАМА ГУРТКА НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ	57
ПРОГРАМА ГУРТКА «ХУДОЖНЯ ВИШИВКА».....	71
ПРОГРАМА ГУРТКА КИЛИМАРСТВА.....	79
ПРОГРАМА ГУРТКА МОДЕЛЮВАННЯ ТА КОНСТРУЮВАННЯ ОДЯГУ.....	93
ПРОГРАМА ГУРТКА «АПЛІКАЦІЯ СОЛОМКОЮ».....	110
ПРОГРАМА ГУРТКА «УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ІГРАШКА».....	119
ПРОГРАМА ГУРТКА ІГРАШКИ	126
ПРОГРАМА ГУРТКА «ГОНЧАРИК».....	137
ПРОГРАМА ГУРТКА ПИСАНКАРСТВА.....	151
ПРОГРАМА СТУДІЇ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА	178
ПРОГРАМА ГУРТКА РІЗЬБЛЕННЯ ПО ДЕРЕВУ	191

ХУДОЖНЬО-СЦЕНІЧНИЙ НАПРЯМ

ПРОГРАМА ГУРТКА БІСЕРОПЛЕТІННЯ

Початковий, основний і вищий рівні

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

У сучасних умовах бісероплетіння є надзвичайно популярним видом декоративно-ужиткового мистецтва, який активно відроджується і розвивається. Заняття бісероплетінням є не тільки бажаним, але й корисним і важливим у всесторонньому розвитку дітей.

Метою програми є формування компетентностей особистості засобами гуртка бісероплетіння.

Основні завдання полягають у формуванні таких *компетентностей*:

1. *Пізнавальної*, що забезпечує ознайомлення з поняттями та знаннями, які стосуються бісероплетіння як одного з видів народної творчості.
2. *Практичної*, що сприяє оволодінню навичками виготовлення різноманітних виробів із бісеру.
3. *Творчої*, що забезпечує формування творчих здібностей.
4. *Соціальної*, що сприяє вихованню дбайливого і шанобливого ставлення до народних традицій, національної свідомості, формуванню естетичного смаку, популяризації бісероплетіння.

Для реалізації досить значного й різноманітного навчального матеріалу відводиться 4 роки навчання. Заняття проводяться двічі на тиждень тривалістю по 2 академічні години (заняття 45 хв, перерва 15 хв, заняття 45 хв).

У гурток приймають дітей віком від 7 років. Групи формують із урахуванням віку та рівня підготовки дітей. Наповнюваність груп становить 15 вихованців, а кількість груп визначається залежно від тижневого навантаження керівника гуртка. При наборі дітей важливо враховувати їхні інтереси та вікові категорії з метою уникнення конфліктних ситуацій між ними. У групі важливо створити сприятливі умови для розкриття таланту кожної дитини і надати їй можливість самовираження.

Програма інтегрує знання гуртківців з історії, народознавства, креслення, образотворчого мистецтва.

Для роботи гуртка основним матеріалом є бісер. Поступово учні вчаться визначати його якість і придатність до різних технік виконання. У виробках широко застосовуються намистини, лелітки, різновиди обробленого каміння. Необхідно пам'ятати, що від якості матеріалу залежатиме естетичний вигляд робіт гуртківців, а якісна, акуратна робота є великим стимулом у досягненні вершин творчості. На заняттях особливу увагу слід приділяти вивченню й дотриманню правил техніки безпеки, правильному поводженню з ріжучим інструментом, голками.

У гуртку вихованці оволодівають різноманітними техніками бісероплетіння: нанизуванням, плетінням, наклеюванням, декоруванням, обвиванням, викладкою, вишивкою та ткацтвом бісером, вивчають основні закони композиції та кольорознавства, історію бісероплетіння й новітні тенденції у виготовленні сучасних художніх творів.

Програма початкового рівня розрахована на однорічне навчання під час якого діти мають засвоїти ази мистецтва бісероплетіння. Навчання доцільно розпочинати з найпростіших технік бісероплетіння: паралельного плетіння, а також плетіння петельками та дугами; навчання низання бісером з найпростіших силянок: хрестиком, ліхтариком, решітками. Техніки виконання поступово ускладнюються. Початковий рівень передбачає навчання гуртківців користуванню схемами для бісероплетіння; вони опановують самостійну розробку схем і використання їх на практиці.

Програма основного рівня передбачає поглиблене вивчення теоретичних основ і послідовне опанування вихованцями різноманітних технік бісероплетіння. Вона націлена на формування вмій і навичок, реалізацію творчої діяльності через виконання робіт, художньо-естетичне пізнання світу, індивідуальний підхід до роботи, сприйняття прекрасного в художньому образі та народному ремеслі.

Програма основного рівня розрахована на 2 роки навчання, що дає дітям змогу набути майстерності у виготовленні виробів із бісеру. Її складено для гуртківців, які пройшли початковий рівень навчання за відповідною програмою, а також для дітей середнього шкільного віку, які самостійно займалися плетінням бісером і хочуть вдосконалити свої навички та навчитися новим технікам. Програмою першого року навчання планується вивчення таких технік: дугове плетіння бісером, кругове об'ємне плетіння, декоративна вишивка бісером, мозаїка, обмотка бісером. На другому році навчання діти вивчають вишивання бісером (іконовишивання), наклеювання, косе мозаїчне бісероплетіння, стародавнє силяння, ткацтво, об'ємне бісероплетіння.

Вдалим поєднанням кольорів, стилів, технік і бездоганним професійним виконанням звичайну річ можна перетворити на витвір мистецтва. Тому завданням педагога є не тільки передати уміння та навички бісероплетіння, але й навчити гуртківців розуміти красу, зміст, естетичну насолоду довершеності й досконалості мистецького твору.

Основним джерелом навчального матеріалу є твори народного мистецтва: стародавні вишивки бісером, давні колоритні українські жіночі та чоловічі прикраси (гердани, силянки, кризи, комірці, крученики).

Метою основного рівня програми є не лише реалізація навчального плану, але й відродження та вдосконалення технік бісероплетіння.

Програма вищого рівня навчання дає можливість якнайкраще розвинути художні здібності та творче мислення учнів і задовольнити їхню потребу в самореалізації, підвищити зацікавленість декоративним мистецтвом і покращити трудові навички. Вона розрахована на гуртківців, які мають бажання продовжити навчання в гуртку з подальшою професійною мистецькою орієнтацією.

Програмою вищого рівня передбачено вивчення основ художньої викладки бісером та основ композиції, вишивки по вільному контуру та вишивки бісером рушників, декорування бісером писанок, фантазійне бісероплетіння. Із гуртківцями вищого рівня навчання доцільно проводити індивідуальні заняття для вдосконалення їхньої майстерності. У навчальному процесі особливу увагу спрямовують на формування культурного й естетичного світогляду вихованців, вивчення народних звичаїв та обрядів, виховання шанобливого ставлення до духовних надбань українського народу та його мистецьких цінностей.

Для розширення світогляду вихованців проводяться екскурсії в музеї, на виставки творів народного мистецтва, зустрічі з майстрами бісероплетіння, а також дитячі ранки, родинні свята, пізнавально-ігрові програми, конкурси тощо.

Протягом кожного навчального року з дітьми проводяться бесіди з історії України, українського декоративно-ужиткового мистецтва і, зокрема, бісероплетіння, бесіди про культуру й традиції наших предків, перспективи розвитку сучасного декоративно-ужиткового мистецтва.

У програмі передбачено індивідуальну роботу з вихованцями згідно Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, яке затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 11.08.2004, № 651.

Програма є орієнтовною, а тому керівник колективу може вносити зміни та доповнення до її змісту. Кількість годин та їхній розподіл за темами програми теж є орієнтовними. Керівник колективу може сам визначати доцільність такого розподілу і вносити до програми відповідні корективи.

Початковий рівень

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	4	4	—
2.	Історія виникнення бісероплетіння	6	6	—
3.	Основи бісероплетіння	6	2	4
4.	Паралельне плетіння	18	6	12
5.	Плетіння петельками	10	4	6
6.	Плетіння дугами	16	6	10
7.	Композиція	10	4	6
8.	Найпростіші силянки	16	4	12
9.	Сувеніри з бісеру	12	6	6
10.	Прикраси з бісеру	14	6	8
11.	Екскурсії, конкурси, свята, виставки	30	—	30
12.	Підсумкове заняття	2	2	—
Разом		144	50	94

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (4 год)

Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік.
 Правила поведінки в колективі. Організаційні питання.
 Робоча кімната. Інструменти та матеріали.
 Правила безпеки на заняттях.
 Розподіл робочих місць.

2. Історія виникнення бісероплетіння (6 год)

Походження бісеру його виробництво та застосування.

3. Основи бісероплетіння (6 год)

Техніки низання бісером.

Особливості плетіння на твердій основі (на дроті).

Практична робота:

— навчальні вправи.

4. Паралельне плетіння (18 год)

Особливості паралельного плетіння бісером.

Схематичні особливості паралельного плетіння.

Виховна година: «Звичай — неписані закони».

Практична робота:

- замальовки схем для паралельного плетіння;
- поєднання кольорів при створенні схем;
- виконання пелюсток квітів технікою паралельного плетіння;
- виконання листочків, з'єднання квітки, обмотка стебла;
- особливості паралельного плетіння виробів на жилці;
- виконання іграшок: мишки, крокодильчика, павучка тощо;
- фантазійне плетіння індивідуальних іграшок.

5. Плетіння петельками (10 год)

Особливості плетіння петельками.

Особливості виготовлення мініатюрних дерев з бісеру.

Практична робота:

- виготовлення гілочок;
- оформлення крони;
- викінчення деревця (ялинки тощо) з бісеру;
- оформлення виробу.

6. Плетіння дугами (16 год)

Особливості плетіння дугами.

Виховна година до дня Стрітіння: «Стрітенська свіча».

Практична робота:

- виконання дуговим плетінням квітів (нарцис, тюльпан, пролісок, примула тощо).

7. Композиція (10 год)

Основи композиції. Композиційний центр.

Компонування на площині.

Виховна година: «Тарас Шевченко — поет і художник».

Практична робота:

- створення букетів із виплетених квітів;
- оформлення картин із бісеру.

8. Найпростіші силянки (16 год)

Технологія виготовлення силянок.
Особливості бісероплетіння голкою.

Практична робота:

- кольорове вирішення силянкових прикрас;
- виготовлення силянок: хрестик, ліхтарик;
- виготовлення застібки.

9. Сувеніри з бісеру (12 год)

Великодній сувенір — писанка.
Призначення сувенірів.
Особливості виконання ажурної сіточки.
Виховна година: «Великий піст, Страстний тиждень»
(про особливості постування українцями).

Практична робота:

- виконання сіточки: ромбик, ліхтарик;
- виконання ажурної сіточки для виготовлення писанки з бісеру;
- викінчення сіточки на дерев'яній заготовці для писанки;
- викінчення писанки.

10. Прикраси з бісеру (14 год)

Способи виконання сучасних прикрас.
Різноманітне поєднання бісеру та намиста у сучасних прикрасах.
Виховна година до Дня свята матері.

Практична робота:

- виготовлення святкової прикраси;
- виготовлення застібки;
- використання та збереження прикрас із бісеру.

11. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (30 год)

Дитячі ранки, родинні свята, пізнавально-ігрові програми, конкурси.
Участь у відзначенні Дня відкритих дверей позашкільного закладу.
Відвідування краєзнавчих, природничих та історичних музеїв.
Тиждень знань (безпека життєдіяльності учнів).
Участь у новорічно-різдвяному святі «Іде Святий Миколай».
Екскурсія на новорічно-різдвяну виставку дитячих робіт.
Бесіда «Українська Коляда» (вивчення колядок, щедрівок і вінчувань).
Участь у вікторині-конкурсі до дня народження Т. Г. Шевченка.
Екскурсія до весняного лісу.
Бесіда, присвячена Чорнобильській трагедії.
Участь у святкуванні Дня рідного міста, Дня знань, Дня вчителя, Нового року, Різдвяних свят, Днів іменинника тощо.
Зустрічі з народними майстрами.

12. Підсумкове заняття (2 год)

Підведення підсумків роботи за рік.
Відзначення кращих гуртківців. Завдання на літо.

Основний рівень, перший рік навчання

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	4	4	—
2.	Особливості видів бісероплетіння	16	6	10
3.	Кругове плетіння	14	4	10
4.	Композиція	14	4	10
5.	Вишивка бісером, як вид декору	18	8	10
6.	Мозаїка	16	4	12
7.	Сучасні бісерні прикраси	16	4	12
8.	Експерсії, конкурси, свята, виставки	42	—	42
9.	Підсумкове заняття	4	4	—
	Разом	144	38	106

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (4 год)

Знакомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік.
Правила поведінки в колективі. Організаційні питання.
Робоча кімната. Інструмента й матеріали.
Правила безпеки на заняттях.
Розподіл робочих місць.
Збори гуртківців. Батьківські збори.

2. Особливості видів бісероплетіння (16 год)

Про бісер, як матеріал для творчості. Інструктаж із техніки безпеки.
Дугове плетіння. Пластика і форма дугового бісероплетіння.
Особливості багатопелюсткового з'єднання квітів (троянди, жоржини тощо).

Мова та символіка квітів.

Виховна година: «Земля — наш спільний дім»(про збереження та шанобливе ставлення до природи й довкілля).

Практична робота:

- виготовлення фрагментів і деталей квіткових композицій дуговим плетінням;
- заняття на природі. Замальовки природних форм квітів;
- створення схем для виготовлення з бісеру квітів (троянд, жоржин тощо);
- виготовлення пелюсток для квітів;
- виготовлення листя та бутонів для квітів;
- з'єднання листя та бутонів з гілочкою;
- обмотка квіткових гілочок.

3. Кругове плетіння (14 год)

Методи бісероплетіння для об'ємних форм.

Кругове плетіння.

Особливості виготовлення гілки винограду

Особливості виготовлення об'ємних форм фруктів та овочів.

Виховна година «Дорога до милосердя».

Практична робота:

- виготовлення виноградини технікою кругового бісероплетіння;
- з'єднання виноградного грона;
- виготовлення листя та лози;
- оформлення гілки винограду;
- виготовлення яблучка, груші, помідора, огірка тощо;
- виготовлення листочків і стебел.

4. Композиція (14 год)

Об'єм і простір у композиції.

Практичне застосування композиції при створенні натюрморту.

Практична робота:

- створення композицій із виготовлених предметів;
- оформлення квіткових композицій;
- компоновання натюрмортів із фруктами.

5. Вишивка бісером, як вид декору (18 год)

Декоративна вишивка бісером.

Орнаменти давніх вишивок.

Особливості різноманітного поєднання бісеру в декоруванні предметів ужитку.

Особливості вишивки декоративної сумочки.

Традиції та сучасність декорування бісером.

Практична робота:

- викрійка основних складових сумочки;
- пошиття сумочки;
- індивідуальне вирішення композиції декору для сумочки;
- перенесення малюнку на тканину за допомогою кальки;
- вишивання сумочки;
- виконання основних деталей орнаменту;
- декорування сумочки;
- використання та збереження вишивок із бісеру

6. Мозаїка (16 год)

Мозаїчне бісероплетіння.

Схематичні особливості мозаїки.

Виховна година «Великий день в історії людства» (про важливість великоднього свята).

Символіка та орнамент українських писанок.

Практична робота:

- виконання мозаїк: ромашка, веселка, хвилька, серденько тощо;

- замальовки схем мозаїчних геометричних орнаментів;
- плетіння писанки технікою мозаїки;
- викінчення мозаїки на заготовці для писанки;
- виплетення верхівок;
- викінчення писанки технікою мозаїки.

7. Сучасні бісерні прикраси (16 год)

Традиційні й сучасні бісерні прикраси.

Техніка обвивання.

Техніка мозаїчного полотна.

Особливості застосування мозаїки при виготовленні прикрас.\

Практична робота:

- виготовлення шийної прикраси за допомогою техніки обвивання; виготовлення застібки;
- виконання прикраси «Корали» за допомогою мозаїчного полотна;
- бісерна сіточка та її застосування;
- виготовлення нагрудної прикраси «Міні-гаманець» і чохла для мобільного телефону технікою «бісерна сіточка»;
- виготовлення бахроми до гаманця з бісеру;
- виготовлення ланцюжка й застібки для прикраси.

8. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (42 год)

Оформлення виставки до Дня відкритих дверей позашкільного закладу.

Тиждень знань безпеки життєдіяльності учнів.

Бесіда, присвячена Дню української мови.

Бесіда «Дорога до милосердя» до Дня інваліда.

Участь у виставці-конкурсі «Ляльки».

Участь у новорічно-різдвяному святі «Іде Святий Миколай».

Участь у виставці-конкурсі «Диво різдвяного затишку».

Участь у виставці-конкурсі «Різдвяний затишок».

Бесіда «Українська Коляда» (вивчення колядок, щедрівок і вінчувань).

Бесіда, присвячена святу «Стрітення».

Участь у розважальному вечорі «Кохання з першого погляду» до дня Святого Валентина.

Участь у вікторині-конкурсі до дня народження Т. Г. Шевченка.

Бесіда «Християнські свята, обряди та звичаї».

Участь у святі писанки.

Бесіда, присвячена Чорнобильській трагедії.

Оформлення та відкриття персональної виставки гуртка.

Екскурсія до краєзнавчого музею міста.

Проведення родинного свята, присвяченого Дню матері.

Відвідування краєзнавчих, природничих та історичних музеїв.

Зустрічі з народними майстрами.

9. Підсумкове заняття (4 год)

Підведення підсумків роботи за рік.

Відзначення кращих гуртківців.

Завдання на літо.

Основний рівень, другий рік навчання

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	4	4	—
2.	Особливості видів бісероплетіння	14	4	10
3.	Композиція	12	4	8
4.	Вишивка бісером	22	6	16
5.	Народні бісерні прикраси	16	4	12
6.	Ткацтво бісером	12	4	8
7.	Сувеніри з бісеру	14	4	10
8.	Об'ємні бісерні прикраси	12	2	10
9.	Експерсії, конкурси, свята, виставки	34	—	34
10.	Підсумкове заняття	4	4	—
	Разом	144	32	112

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (4 год)

Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік.
Правила поведінки в колективі.
Організаційні питання.
Робоча кімната. Інструменти та матеріали.
Правила безпеки на заняттях.
Розподіл робочих місць.
Збори гуртківців. Батьківські збори.

2. Особливості бісероплетіння різних видів (14 год)

Косе бісероплетіння.
Особливості плетіння жилкою.
Особливості з'єднання квітки.

Практична робота:

- виконання пелюсток квітів технікою косоного плетіння;
- виконання листя. Обмотка стебла.

3. Композиція (12 год)

Композиційний елемент.
Стилізація природних елементів.
Стилізація та індивідуальне створення композиції.
Колір у композиції.
Об'єднання елементів композиції.
Особливості викінчення та оформлення композицій, виготовлених із бісеру.

Практична робота:

- виконання композиції за задумом вихованців.

4. Вишивка бісером (22 год)

- Особливості вишивання ікон бісером.
- Вишивання бісером.
- Походження та призначення ікони.
- Особливості підбору кольорів у вишивці ікони.
- Орнаментальне вирішення в іконі.
- Особливості виконання дрібних деталей.

Практична робота:

- індивідуальний вибір ікони для вишивання;
- індивідуальний підбір кольорів для конкретно обраної ікони;
- підбір матеріалів для роботи над іконою;
- перенесення образу на основу;
- вишивання ікони бісером;
- виконання фрагментів орнаменту одягу в іконі;
- фонове вирішення в іконі;
- контурна обробка, вишивання контурів;
- вишивка сяйва й корони;
- оформлення виробу і збереження вишитих ікон.

5. Народні бісерні прикраси (16 год)

- Українські бісерні прикраси: «Чарівні візерунки давнини».
- Способи виготовлення народних прикрас.
- Силяння решіткою.
- Орнаментика й колорит прикрас.
- Регіональні особливості прикрас.

Практична робота:

- замальовки ескізів народних прикрас;
- виконання силянки;
- виготовлення застібки.

6. Ткацтво бісером (12 год)

- Технологічні особливості ткацтва бісером.
- Інструменти для ткацтва бісером.
- Виготовлення станків, натягування основи.
- Ткацтво бісером.
- Схематичні особливості виробів, тканих бісером.

Практична робота:

- створення схеми власного імені;
- ткацтва прикраси «Іменний браслет»;
- з'єднання частин тканого виробу.

7. Сувеніри з бісеру (14 год)

- Писанка, як сувенір до Великодня.
- Технологія клеєння бісеру.

Ткані писанки.

Техніка виготовлення силяних ажурних писанок.

Практична робота:

- виконання клеєної писанки бісером на дерев'яній заготовці;
- виконання ажурної писанки;
- виплетіння верхівок;
- виготовлення тканої писанки.

8. Об'ємні бісерні прикраси (12 год)

Особливості виконання об'ємних прикрас.

Виконання круглої плетінки.

Виконання квадратної плетінки.

Кольорове вирішення та різномітне поєднання бісеру в об'ємному плетінні.

Практична робота:

- виготовлення браслета технікою квадратного плетіння;
- виготовлення застібки;
- виготовлення прикраси «Спіраль» технікою кругового плетення.

9. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (34 год)

Заняття «Україна в об'єднаній Європі».

Святкова виставка робіт до Дня освітянина.

Година милосердя, благодійна виставка-продаж до Дня інвалідів.

Участь у родинному святі «Іде святий Миколай».

Участь у новорічно-різдвяних конкурсах: «Новорічна листівка», «Диво різдвяного затишку».

Екскурсія на тематичну виставку «Ялинкові іграшки».

Участь у виставці-конкурсі «Стрітенська свіча»

Участь у виставці до Дня народження Т. Г. Шевченка.

Участь у святі писанки.

Участь у виставці-конкурсі «Дивосвіт» до Великодніх свят.

Відвідування персональних і мистецьких виставок.

Святкова виставка робіт до Дня матері.

10. Підсумкове заняття (4 год)

Підведення підсумків робота за рік.

Відзначення кращих гуртківців.

Завдання на літо.

Вищий рівень

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	4	4	—
2.	Основи художньої викладки бісером	18	6	12
3.	Основи композиції	14	4	10
4.	Художня вишивка	30	4	26
5.	Вишивка по вільному контуру	16	6	10
6.	Вишивка рушників бісером	18	4	14
7.	Декорування писанок	16	2	14
8.	Фантазійне бісероплетіння	22	4	18
9.	Індивідуальна робота	40	—	40
10.	Експерсії, конкурси, свята, виставки	34	—	34
11.	Підсумкове заняття	4	4	—
Разом		216	38	178

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (4 год)

Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік.
Правила поведінки в колективі.
Організаційні питання.
Робоча кімната. Інструменти й матеріали.
Правила безпеки на заняттях.
Розподіл робочих місць.
Збори гуртківців. Батьківські збори.

2. Основи художньої викладки бісером (18 год)

Художня викладка бісерної мозаїки. Інструменти та матеріали.

Практична робота:

— створення схем за допомогою комп'ютерної програми для перетворення зображення «Вишивка». Схематичне перетворення фотографії І. Я. Франка та бісерний підбір колірної гамми для виконання художньої викладки;

— виготовлення портрета «І. Я. Франко» технікою художньої викладки бісером. Оформлення портрета.

3. Основи композиції (14 год)

Абстракція в композиції. Замальовки абстрактних композицій.

Практична робота:

— індивідуальне створення композиції на теми: «Пори року», «Зимові свята» тощо. Вирішення композиції у кольорі для подальшого виконання її бісером.

4. Художня вишивка бісером (30 год)

Вишивка бісером. Типи тканин для вишивання.

Практична робота:

— вишивка бісером малих і великих літер алфавіту. Підбір тканини, обметування та підготовка до виконання комплексної роботи для закріплення навчального матеріалу. Вишивання панно (за зразком і задумом вихованців). Обрамлення.

5. Вишивка бісером по вільному контуру (16 год)

Особливості вишивання бісером по вільному контуру та її переваги. Техніки пришивання бісеру.

Практична робота:

— виконання технік «стовпчик» і «петельки». Підготовка матеріалів (натягування тканини на основу — підрамник, п'яльця, підбір бісеру) для вишивання по вільному контуру створених абстрактних композицій;

— перенесення через кальку на тканину рисунків власних композицій за індивідуальними темами. Виконання індивідуальних практичних робіт, вишивка композицій бісером. Декорування вишивки біжутерією (камінцями, лелітками). Оформлення в рамки.

6. Вишивання рушників бісером (18 год)

Рушник — ужиткова та ритуальна прикраса. Типи й призначення рушників. Традиційні та сучасні рушники.

Виховна година «В очікуванні Великодня» про особливості християнського постування. Пасхальний рушник, його орнаментальні та сюжетні особливості.

Практична робота:

— підбір орнаменту для виконання пасхального рушничка методом вишивки бісером на полотні. Виготовлення викрійки, обметування країв полотна;

— виконання рушничка технікою художньої вишивки. Вишивання центральної сюжетної частини пасхального рушничка. Викінчення країв рушничка, виготовлення бісерних торочок.

7. Декорування писанок (16 год)

Тематичні писанки. Новітні тенденції у виготовленні українських писанок.

Практична робота:

— виготовлення сюжетної писанки «Герби України». Підготовка заготовки (обтягування полотном) для виготовлення писанки. Вишивка герба бісером за хрестиковою схемою, вишивка фону. Обробка шва бісером.

8. Фантазійне бісероплетіння (22 год)

Особливості виготовлення сучасних бісерних прикрас в етнографічному стилі. Пояс, способи виготовлення з бісеру.

Практична робота:

— виготовлення сучасного пояса на основі схем народних силянок. Вибір узору, підбір матеріалів. Виконання бісером сучасного пояса в стилі Етно. Виконання основних складових пояса. Завершення виготовлення пояса, виготовлення зав'язок.

9. Індивідуальна робота (40 год)

Практична робота:

2.1. визначення пріоритетів індивідуальної роботи;

2.2. робота з обдарованими дітьми та підлітками;

2.3. консультаційні індивідуальні заняття. Індивідуальне композиційне вирішення робіт. Виготовлення індивідуальних творчих робіт за власними композиціями;

2.4. втілення інноваційних задумів при виготовленні творчих композицій;

2.5. виготовлення та оформлення конкурсних робіт;

2.6. пошукова краєзнавча робота з мистецтва бісероплетіння.

10. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (34 год)

Заняття « Я син народу, що в гору йде» до 150-річчя дня народження І. Я. Франка.

Участь у виставці до річниці І. Я. Франка.

Святкова виставка робіт до Дня освітян.

Бесіда з нагоди Дня державності України.

Година милосердя, благодійна виставка-продаж до Дня інвалідів.

Організація родинного свята «Іде святий Миколай».

Участь у новорічно-різдвяних конкурсах: «Новорічна листівка», «Диво різдвяного затишку».

Екскурсія на тематичну виставку «Ялинкові іграшки».

Участь у виставці-конкурсі «Стрітенська свіча».

Участь у виставці до Дня народження Т. Г. Шевченка.

Організація свята Писанки.

Участь у виставці-конкурсі «Дивосвіт» до Великодніх свят.

Відвідування персональних і мистецьких виставок.

Святкова виставка робіт до Дня матері.

11. Підсумкове заняття (4 год)

Підведення підсумків роботи за рік.

Відзначення кращих гуртківців.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні повинні знати:

- походження бісеру, його виробництво та застосування;
- техніки низання бісеру;
- орнаменти давніх вишивок;
- особливості видів плетіння бісером;
- основи композиції;
- визначення об'єму й простору у композиції;
- технологію виготовлення селянок;
- способи виконання прикрас із бісеру;
- особливості різнотипного поєднання бісеру в декоруванні предметів ужитку;
  - особливості мозаїчного бісероплетіння;
  - методи бісероплетіння для об'ємних форм;
  - особливості виконання об'ємних прикрас;
  - особливості плетіння жилкою;
  - особливості з'єднання квітки;
  - особливості викінчення та оформлення виготовлених композицій із бісеру;
    - особливості вишивання ікон бісером;
    - способи виготовлення народних прикрас;
    - технологічні особливості ткання бісером;
    - технологію клеєння бісеру;
    - техніку виготовлення селяних ажурних писанок;
    - прийоми художньої викладки бісерної мозаїки;
    - технологію та прийоми художньої вишивки бісером;
    - види традиційних і сучасних рушників;
    - особливості виготовлення сучасних бісерних прикрас в етнографічному стилі.

Учні повинні вміти:

- на практиці застосовувати техніки низання бісером;
- створювати схеми за допомогою комп'ютерної програми;
- виконувати плетіння бісером;
- робити прикраси з бісеру;
- оформлювати картини з бісеру;
- виготовлювати селянки;
- створювати композиції з виготовлених предметів;
- виконувати кругове плетіння;
- володіти декоративною вишивкою бісером;
- виконувати мозаїки;
- вишивати ікону бісером;
- володіти технологією ткання бісером;
- виконувати об'ємні прикраси;
- виготовляти вироби технікою квадратного й кругового плетіння;
- вишивати бісером;
- декорувати писанки;
- виготовляти сучасні бісерні прикраси в етнографічному стилі.

ОРИЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ ДЛЯ РОБОТИ ГУРТКА БІСЕРОПЛЕТІННЯ

Основне обладнання	Кількість
<i>Матеріали</i>	
Набір бісеру	20 к-т
Набір стеклярусу	20 к-т
Набір ниток № 80-100	10 к-т
Набір капронових ниток № 80	10 к-т
Моток льоски	20 шт.
Калька під олівець	2 рул.
Клей ПВА	10 шт.
<i>Верстати</i>	
Верстат для ткацтва бісером настільний (100 мм x 500 мм)	20 шт.
<i>Пристосування</i>	
Набір рамок	20 к-т
<i>Інструменти</i>	
Голка для бісеру	40 шт.
Голка звичайна	20 шт.
Наперсток	20 шт.
Ножиці побутові	20 шт.
Лінійка дерев'яна 300 мм	20 шт.
Лекало	20 шт.
Пензлик	20 шт.
<i>Таблиці, плакати</i>	
Види плетіння	1 к-т
Вишивка бісером	1 к-т
Плетіння бісером	1 к-т
Правила техніки безпеки	1 к-т
<i>Картки для індивідуальної роботи</i>	
Схеми плетіння виробів із бісеру	20 наборів

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Антонович Е. А., Захарчук-Чугай Р. В., Станкевич М. Е. Декоративно-прикладне мистецтво. — Львів, 1992.
2. Аполозова Л. М. Бижутерия. — М.: Культура и традиции, 2001.
3. Артемонова Е. В. Украшения и сувениры из бисера. — М.: ЗАО Изд-во ЭКСМО-Пресс, 1999.
4. Бобита М. Бисер. — Харьков: Издательский центр «Единорог», 1999.
5. Будзан А. Ф. Художні вироби з бісеру // Народна творчість та етнографія. 1986. — №6.
6. Воронай О. Звичаї нашого народу // Етнографічний нарис. — К., 1991.
7. Глинкин М. С. Гуцульщина // Историко-этнографічне дослідження. — К., 1987.
8. Гура Л. П., Жоголь Л. С. Прикрась свій дім. — К.: Техніка, 1990.

9. *Данченко О. С.* Народні майстри. — К., 1982.
10. *Здоровега Н., Матейко К.* Краса народного вбрання // Народна творчість та етнографія. 1970. — № 1.
11. *Золотова М.* Бисер. Подарки. — М.: АСТ-ПРЕСС, 1999.
12. *Кембел-Хардинг В., Уотте П.* Шьем бисером / Пер. с англ. — М: Издательский дом «Никола 21-й век», 2003.
13. *Куручкін О. А.* Новорічні свята українців: Традиції і сучасність. — К, 1978.
14. *Лащук Ю. П.* Народна творчість та етнографія. — 1979. — № 6.
15. *Литвинець Е. К.* Чарівні візерунки. — К.: Рад. ж., 1985.
16. *Ляукіна М.* Бисер. Техника, приєми, изделия. — М: АСТ-ПРЕСС, 2001.
17. Нариси з історії українського декоративно-прикладного мистецтва / Відп. ред. Я. П. Запаско. — Львів, 1969.
18. Народні художні промисли УРСР: Довідник / Відп. ред. Р. В. Захарчук-Чугай. — К., 1986.
19. *Нельговський Ю. П., Степовик Д. В., Члечова Л. Г.* Українське мистецтво. Від найдавніших часів до початку ХХ ст. — К., 1976.
20. Основи декоративного искусства в школе/Под ред. Б. В. Нешумова, Е. Д. Щедрина. — М., 1981.
21. Позашкільні заклади України. — К: Освіта, 1990.
22. Прекрасное своими руками / Сост. С. С. Газарян. — М., 1986.
23. *Сахро М. П.* Прикраси з бісеру: Гуцульщина // Історико-етнографічне дослідження. — К.: Наук. думка, 1987.
24. *Свид С. П., Проців І. В.* Художні техніки. — К., 1977.
25. *Селівачов М. Р.* Народне мистецтво й сучасність. — К., 1980.
26. *Соломченко О. Г.* Сучасні художні промисли Прикарпаття. — К., 1979.
27. *Тищенко О. Р.* Декоративно-прикладне мистецтво східних слов'ян і давньоруської народності: I ст. до н. е. — середина ХІІІ ст. н. е. — К., 1983.
28. Художні промисли: теорія і практика / Відп. ред. О. К. Федорук. — К., 1985.
29. *Чиотти Д.* Бисер / Пер. с итал. — М.: Издательский дом «Никола 21-й век», 2003.
30. *Шуль Я. М.* Орієнтовні програми для гуртків позашкільних навчальних закладів, загальноосвітніх шкіл. — Тернопіль: Астон, 2003.

ПРОГРАМА ГУРТКА БІСЕРОПЛЕТІННЯ

Початковий та основний рівні

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Національно-культурне відродження України передбачає зростання ролі народознавства в навчально-виховному процесі, а відтак і відтворення породних традицій, ознайомлення учнів із надбаннями культури та оволодіння ними технікою народних ремесел.

В Україні бісероплетіння має давню історію. Це один із найдавніших видів декоративно-прикладного мистецтва, заняття яким завдяки його багатогранності, грі кольорів, магічному змісту символів і орнаменту відкриває широке поле для його вивчення, аналізу, дослідження та створення сучасних національних творів.

Метою програми є формування компетентностей особистості засобами гуртка бісероплетіння.

Основні завдання полягають у формуванні таких *компетентностей*:

1. *Пізнавальної*, що забезпечує ознайомлення з поняттями та знаннями, які стосуються бісероплетіння — одного з видів народної творчості.
2. *Практичної*, що сприяє оволодінню навичками виготовлення різноманітних виробів із бісеру.
3. *Творчої*, що забезпечує формування творчих здібностей.
4. *Соціальної*, що сприяє вихованню дбайливого, шанобливого ставлення до народних традицій, національної свідомості, формування естетичного смаку; популяризації бісероплетіння.

Програмою передбачено навчання дітей віком від 7 до 13 років за початковим та основним рівнями підготовки.

Програма інтегрує знання гуртківців з історії, народознавства, креслення, образотворчого мистецтва.

Програмою передбачаються теоретичні й практичні заняття. Форми проведення занять різноманітні: лекції, екскурсії, комбіновані заняття, творчі зустрічі, виставки. Для кращого засвоєння тем використовуються також домашні творчі завдання.

На початковому рівні вихованці знайомляться з бісероплетінням — одним із видів декоративно-прикладного мистецтва, його походженням і застосуванням, а також із відомими майстрами.

Програма основного рівня включає в заняття виготовлення прикрас із бісеру, силіяння дротиною, жилкою. Головним її напрямом є вивчення і дотримання свят календарно-обрядового циклу, що допомагає краще ознайомитися з народними традиціями України і кожного конкретного регіону, вивчити їхні особливості й символічно передати у своїй роботі. Поряд із вивченням технік бісероплетіння увага вихованців акцентується на кольоровій гамі та вмінні підбирати кольори, подаються основи композиції для розвитку творчої уяви та образного мислення учнів. Роботи виконуються за принципом нарощення складності.

На заняттях гуртка використовуються наочні посібники, інструкційні картки, вироби з бісеру. Кожне заняття носить навчально-виховний характер:

освітній (оволодіння знаннями, вміннями, навиками), розвивальний (розвиток інтелектуальних та емоційно-вольових рис) і виховний (формування моральності й естетичної культури). Під час навчання вихованців педагог має дотримуватися дидактичних принципів: доступності в поєднанні з високим рівнем складності, зв'язку теорії з практикою, системності й послідовності, самостійності та активації, індивідуалізації й диференціації, оптимізації. Дітям також пропонується самостійно оцінювати свою роботу.

Під час навчання діти відвідують виставки, музеї, художні салони, зустрічаються з народними майстрами та займаються дослідницькою діяльністю.

У програмі передбачено індивідуальну роботу з вихованцями згідно Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, яке затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 11.08.2004, № 651.

Програма є орієнтовною, а тому керівник колективу може вносити зміни та доповнення до її змісту, враховуючи умови. Кількість годин та їхній розподіл за темами програми є орієнтовними. Керівник колективу може сам визначати доцільність такого розподілу і вносити до програми відповідні корективи.

Початковий рівень

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	2	2	—
2.	Художні промисли в Україні. Історія виникнення бісероплетіння	4	4	—
3.	Основи нанизування	2	2	—
4.	Ланцюжки та намисто	12	2	10
5.	Ажурні оздоби	12	2	10
6.	Мозаїчні вироби. Метелики	30	2	28
7.	Об'ємні плетінки	18	2	16
8.	Силіяння двома голками	10	2	8
9.	Паралельне плетіння	20	2	18
10.	Історія розвитку писанки. Писанки з квітковими мотивами	20	2	18
11.	Екскурсії, конкурси, свята, виставки	12	12	—
12.	Підсумкове заняття	2	2	—
Разом		144	36	108

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год)

Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік.
Правила поведінки в колективі.
Організаційні питання.
Інструменти та матеріали.
Правила безпеки на заняттях.

2. Художні промисли в Україні. Історія виникнення бісероплетіння (4 год)

Художні промисли в Україні та їхні види. Виникнення бісеру. Застосування бісеру.

3. Основи нанизування (2 год)

Способи виготовлення прикрас із бісеру. Основні інструменти й матеріали. Обладнання робочого місця.

4. Ланцюжки та намисто (12 год)

Виготовлення прикрас однією голкою. Основні елементи в бісероплетінні: «пупчики», «кривульки», «квіточки», «кільця», «ромбики».

Практична робота:

— виготовлення ланцюжків, намиста, пояса.

5. Ажурні оздоби (12 год)

Ажурний ланцюжок «дробинка», «вісімка», «зубчики». Технологія виготовлення ажурного ланцюжка. Ажурний комірць «ромб», «ліхтарик», комірць «зубок». Способи їхнього виготовлення.

Практична робота:

— виготовлення різних ажурних оздоб.

6. Мозаїчні вироби. Метелики (30 год)

Способи виготовлення прикрас технікою мозаїки. Виготовлення прикрас однією та двома голками. Види метеликів, виготовлення метеликів-прикрас за технікою мозаїчного плетіння. Вибір кольорової гами.

Практична робота:

— виготовлення браслетів із орнаментом і написом, комірців, картинок;
— виготовлення різнокольорових метеликів-прикрас.

7. Об'ємні вироби (18 год)

Особливості виготовлення плетінок. Способи силяння кругового шнура. Поєднання в одному виробі бісеру, рубки й стеклярусу.

Практична робота:

— силяння кругового шнура;
— виготовлення свічки, силянок;
— використання у виробах бісеру, рубки й стеклярусу.

8. Сіяння двома голками (10 год)

Особливості сіяння бісерин двома голками. Довершення композиції виробу шляхом сіяння другого ряду.

Практична робота:

- виготовлення сіянок із двох рядів.

9. Паралельне плетіння (20 год)

Технології паралельного плетіння. Підбір кольорової гами.

Практична робота:

- виготовлення квіток проліску, соняшника, ромашки, маку, волошки;
- оформлення квітів у букет;
- виготовлення Великодніх композицій;
- виготовлення листівок;
- сіяння листочків з рубки.

10. Історія розвитку писанки. Писанки з квітковими мотивами (20 год)

Писанка та її особливості. Мотиви писанок. Оздоблення писанок бісером. Підбір кольорової гами.

Практична робота :

- виготовлення писанок;
- сіяння верхньої та нижньої частин яйця.

11. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (12 год)

Дитячі ранки, родинні свята, пізнавально-ігрові програми, конкурси. Екскурсії для ознайомлення з природою, історією та культурою краю. Відвідування краєзнавчих, природничих й історичних музеїв. Зустрічі з народними майстрами.

12. Підсумкове заняття (2 год)

Творчий звіт вихованців. Відзначення кращих учнів грамотами та призами. Завдання на літо.

Основний рівень, перший рік навчання

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	2	2	—
2.	Орнаментика і колорит прикрас. Композиція	4	4	—
3.	Орнаменти гуцульських прикрас	36	4	32
4.	Кругове плетіння	28	2	26
5.	Плетіння сітки. Вишивка бісером по	22	2	20

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
	сітці			
6.	Косе плетіння	28	2	26
7.	Писанки з геометричним орнаментом	30	4	26
8.	Французька техніка нанизування	20	2	18
9.	Вишивка бісером	30	2	28
10.	Екскурсії, конкурси, свята, виставки	12	12	—
11.	Підсумкове заняття	4	4	—
	Разом	216	40	176

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год)

Аналіз робіт, виготовлених влітку.
 Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік.
 Правила поведінки в колективі.
 Організаційні питання.
 Інструменти та матеріали.
 Правила безпеки на заняттях.

2. Орнаментика та колорит прикрас. Композиція (4 год)

Складання орнаментів. Геометричний орнамент. Найпоширеніша фігура орнаменту «ромб» у різноманітних варіаціях: з подовженими сторонами, перехрещуванням діагоналей, приєднанням до вершин великого ромба менших ромбів. Основні та похідні кольори. Гармонія й колорит. Основні принципи композиції. Мімікрія, символізм, стилізація, структуралізм, функціоналізм.

3. Орнаменти гуцульських прикрас (36 год)

Багатоплановий орнамент гуцульських виробів. Колорит гуцульських виробів із бісеру. Вироби з бісеру у традиційному гуцульському одязі та побутових предметах.

Практична робота:

- робота за схемами гуцульських орнаментів;
- виготовлення гуцульських прикрас.

4. Кругове плетіння (28 год)

Особливості кругового плетіння бісером. Кругове плетіння у серветках, сумках, гаманцях, шкатулках.

Практична робота:

- виготовлення серветок, сумок, гаманців, шкатулок.

5. Плетіння сітки. Вишивка бісером по сітці (22 год)

Плетіння сітки за допомогою двох кінців жилки. Вишивка або додаткове нанизування. Особливості плетіння brasлета. Вишивка бісером по сітці.

Практична робота:

- плетіння сітки та вишивка по ній бісером.

6. Косе плетіння (28 год)

Техніка косого плетіння голкою або жилкою. Силяння бісером та рубкою. Виготовлення квітів за технікою косого плетіння.

Практична робота:

- виготовлення квітів і листочків із бісеру за технікою косого плетіння;
- складання квіткових композицій.

7. Писанки з геометричним орнаментом (30 год)

Цикл українських народних весняних обрядів і свят. Вивчення мотивів писанок. Спільні мотиви для бісероплетіння і розпису писанок традиційними методами. Підбір кольорової гами. Особливості колориту писанок різних регіонів України. Орнаментування верхньої та нижньої частин яйця.

Практична робота:

- виготовлення писанок із використанням рубки та бісеру;
- створення Великодніх композицій із писанок та інших виробів з бісеру.

8. Французька техніка нанизування (20 год)

Особливості нанизування бісеру за французькою технікою. Оформлення квіткових композицій у рамки.

Практична робота:

- виготовлення прикрас за французькою технікою нанизування бісеру.

9. Вишивка бісером (30 год)

Вишивка у бісероплетінні. Вишивання художніх мініатюр. Підбір кольорової гами. Дотримання композиційних законів при виготовленні художніх мініатюр. Робота зі схемами вишивок. Складання узорів. Вишивка по прямій лінії.

Практична робота:

- вишивання художніх мініатюр за схемами.

10. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (12 год)

Пізнавально-ігрові програми, конкурси.

Екскурсії з метою ознайомлення з природою, історією та культурою краю.

Відвідування краєзнавчих, природничих, історичних, художніх музеїв, художніх салонів і виставок.

Зустрічі з народними майстрами.

11. Підсумкове заняття (2 год)

Організація та проведення виставки виробів з бісеру, виготовлених вихованцями гуртка.

Відзначення кращих учнів.

Завдання на літо.

Основний рівень, другий рік навчання

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	4	4	—
2.	Бісер у народному одязі	32	4	28
3.	Сувеніри з бісеру	20	2	18
4.	Писанки із сюжетними композиціями	32	4	28
5.	Складання схем та орнаментів	6	2	4
6.	Ткані вироби	26	2	24
7.	Вишивка бісером у жіночому одязі	14	2	12
8.	Вишивка ікон	40	2	38
9.	Вироби декоративно-прикладного мистецтва з бісером та іншими матеріалами	18	2	16
10.	Творча робота	8	—	8
11.	Екскурсії, конкурси, свята, виставки	12	12	—
12.	Підсумкове заняття	4	4	—
	Разом	216	40	176

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (4 год)

Аналіз робіт, виготовлених влітку.

Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік.

Правила поведінки в колективі.

Організаційні питання.

Інструменти та матеріали.

Правила безпеки на заняттях.

Народне мистецтво — невід’ємна складова частина матеріальної й духовної культури молодого покоління.

2. Бісер у народному одязі (32 год)

Народний одяг різних регіонів України. Прикрашення народного одягу бісером. Кольорова гама одягу українців.

Практична робота:

— прикрашення предметів одягу бісером.

3. Сувеніри з бісеру (20 год)

Вибір малюнка. Підбір кольорової гами. Ткання бісером. Обладнання для ткання бісером. Натягування ниток основи.

Практична робота:

— виготовлення браслетів, силянок, герданів і картинок за технікою тkania.

4. Писанки із сюжетними композиціями (32 год)

Ткання бісером за технікою поперечного тkania. Вибір малюнка із сюжетною композицією для писанки. Підбір кольорової гами. Орнаментування верхньої та нижньої частин яйця.

Практична робота:

— виготовлення писанок за різними техніками бісероплетіння.

5. Складання схем та орнаментів (6 год)

Варіанти схем та орнаментів.

Практична робота:

— виконання геометричних схем і складання різноманітних орнаментів.

6. Ткані вироби (26 год)

Верстат із ниткою основи. Розміри верстата. Виготовлення на верстаті ланцюжків, краваток, герданів. Тканий гердан, з'єднаний медальйоном і прикрашений торочками з бісеру.

Практична робота:

— виготовлення на верстаті ланцюжків, краваток, герданів тощо з використанням різних орнаментів.

7. Вишивка бісером у жіночому одязі (14 год)

Особливості жіночого одягу. Вишивка стеклярусом. Сучасний одяг, вишитий бісером.

Практична робота:

— виготовлення аксесуарів жіночого одягу та оздоблення їх бісером.

8. Вишивка ікон (40 год)

Історія виникнення ікони. Іконографія Київської Русі. Естетична та художня цінність ікон. Виготовлення ікон. Правильний нахил вишивки. Підбір кольорової гами. Оформлення вишитої ікони. Виготовлення німбу.

Практична робота:

— виготовлення ікони та оздоблення її бісером.

9. Вироби декоративно-прикладного мистецтва з бісером та іншими матеріалами (18 год)

Поєднання бісеру з іншими матеріалами при оздобленні виробів декоративно-прикладного мистецтва. Створення композицій із використанням різних матеріалів.

Практична робота:

— виготовлення робіт із використанням різних матеріалів;
— обмотування шнуром пляшки, склянки, вази тощо.
— виготовлення дзвоників та їхнє оформлення стрічкою, бісером, камінцями.

10. Творча робота (8 год)

Вимоги до створення різних композицій.

Практична робота:

— виготовлення різноманітних виробів з бісеру за власним задумом вихованців.

11. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (12 год)

Пізнавально-ігрові програми, конкурси.

Екскурсії для ознайомлення з природою, історією та культурою краю. Відвідування краєзнавчих, природничих, історичних, художніх музеїв, художніх салонів і виставок.

Зустрічі з народними майстрами.

12. Підсумкове заняття (4 год)

Організація та проведення виставки виробів із бісеру, виготовлених вихованцями гуртка. Відзначення кращих учнів. Завдання на літо.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні повинні знати:

- основи кольорознавства, композиції та види орнаментів;
- різні техніки виготовлення прикрас із бісеру;
- поділ бісерних прикрас на групи за формою та призначенням;
- прийоми складання орнаментів;
- основні принципи композиції;
- особливості кругового плетіння бісером;
- особливості вишивки у бісероплетінні;
- цикл українських народних обрядів і свят;
- способи виготовлення писанок із використанням рубки та бісеру;
- особливості нанизування бісеру за французькою технікою;
- види та аксесуари народного одягу;
- техніку ткання бісером;
- способи поєднання техніки бісеру з іншими техніками декоративно-прикладного мистецтва (аплікація, в'язання, писанкарство).

Учні повинні вміти:

- самостійно складати схеми;
- нанизувати бісер різними способами;
- виготовляти квіти з бісеру;
- складати композиції з бісеру;
- оздоблювати бісером писанки;
- читати схеми візерунків;
- складати візерунки;
- вишивати бісером;
- виготовляти писанки з використанням рубки та бісеру;
- виготовляти вироби за французькою технікою;
- самостійно підбирати кольори для виробу, композиції;
- оформляти вироби з бісеру;

- гармонійно поєднувати кольори;
- оздоблювати бісером одяг;
- вишивати та оформляти ікони;
- складати різні квіткові композиції та оформляти їх;
- розмальовувати тканину;
- працювати на верстаті для ткання бісером.

ОРИЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ ДЛЯ РОБОТИ ГУРТКА БІСЕРОПЛЕТІННЯ

Основне обладнання	Кількість
<i>Матеріали</i>	
Набір бісеру	20 к-т
Набір стеклярусу	20 к-т
Набір ниток №80-100	10 к-т
Набір капронових ниток № 80	10 к-т
Моток льоски	20 шт.
Калька під олівець	2 рул.
Клей ПВА	10 шт.
<i>Верстати</i>	
Верстат для ткацтва бісером настільний (100 x 500 мм)	20 шт.
<i>Пристосування</i>	
Набір рамок	20 к-т
<i>Інструменти</i>	
Голка для бісеру	40 шт.
Голка звичайна	20 шт.
Наперсток	20 шт.
Ножиці побутові	20 шт.
Лінійка дерев'яна 300 мм	20 шт.
Лекало	20 шт.
Пензлик	20 шт.
<i>Таблиці, плакати</i>	
Види плетіння	1 к-т
Вишивка бісером	1 к-т
Плетіння бісером	1 к-т
Правила техніки безпеки	1 к-т
<i>Картки для індивідуальної роботи</i>	
Схеми плетіння виробів із бісеру	20 наборів

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Антонович Є. А. Декоративно-прикладне мистецтво. — Львів.: Світ, 1992.
2. Божко Л. Бисер. — М.: Мартин, 2001.
3. Божко Л. Вироби з бісеру. — М.: Мартин, 2005.
4. Гашицкая Г. П., Левина О. В. Вишивка бісером. — Ростов-на-Дону: Проф. — Перес, 2001.
5. Затор Л. Вишивка бісером / Науково-педагогічний журнал. — № 1 (6). — 1998.
6. Краток О. А., Каркадім К. Г. Коломийський музей народного мистецтва Гуцульщини. — К.: Мистецтво, 1991.
7. Литвинець Є. М. Чарівні візерунки. — К.: 1985.
8. Ляукіна М. Енциклопедія бісеру. — М.: МАСТпрес, 2004.
9. Магіна А. Вироби з бісеру. — М.: Експо-Прес, 2002.
10. Сколотнева Е. І. Бісероплетіння. — СПб.: Золотой век, 2000.
11. Успенська М. Бісер: крок за кроком. — Харків: Книжковий клуб, 2005.
12. Шуль Я. М. Орієнтовані програми для гуртків позашкільних навчальних закладів, загальноосвітніх шкіл. — Тернопіль: Астон, 2003.

ПРОГРАМА ГУРТКА БІСЕРОПЛЕТІННЯ

Початковий, основний і вищий рівні

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Бісероплетіння, як вид декоративно-прикладного мистецтва, існує з давніх часів. У сучасних прийомах нанизування закладено кращі традиції старовинного художнього промислу; разом з тим, з'явилися і нові зразки, форми, візерунки.

Нанизування бісеру надзвичайно цікавить дітей, які на заняттях гуртка бісероплетіння дізнаються про зміст і форми мистецтва цього виду, знайомляться з основами загальної та спеціальної композиції. Заняття бісероплетінням у гуртку є важливим засобом залучення підростаючого покоління до народної культури; вони забезпечують психологічну і практичну підготовку школярів до трудового життя, духовно збагачують їх. Слід пам'ятати, що робота з бісером потребує від вихованців надзвичайного терпіння, акуратності, фантазії та майстерності.

Метою програми є формування компетентностей особистості засобами гуртка бісероплетіння.

Основні завдання полягають у формуванні таких *компетентностей*:

1. *Пізнавальної*, що забезпечує ознайомлення з поняттями та знаннями, які стосуються бісероплетіння як одного з видів народної творчості.
2. *Практичної*, що сприяє оволодінню навиками виготовлення різноманітних виробів із бісеру.
3. *Творчої*, що забезпечує формування творчих здібностей.
4. *Соціальної*, що сприяє вихованню дбайливого і шанобливого ставлення до народних традицій, національної свідомості, формування естетичного смаку; популяризації бісероплетіння.

Програма орієнтована на роботу з дітьми віком від 5 до 18 років і має початковий, основний і вищий рівні навчальної підготовки вихованців.

Програма передбачає 1 рік навчання на початковому рівні, 4 роки — на основному та 2 роки — на вищому рівні.

Навчальна програма гуртка початкового рівня передбачає загальний розвиток дитини, сприяння виявленню здібностей, обдарувань вихованців, розвитку їхнього інтересу до творчої діяльності, створення умов для вибору творчої діяльності, адаптації вихованців до позашкільної діяльності.

Заняття на початковому рівні навчання проводяться двічі на тиждень по 2 год, що становить 144 год на рік.

Заняття першого року навчання основного рівня проводяться двічі на тиждень по 2 год (144 год на рік), другого року — тричі на тиждень по 2 год (216 год на рік), третього року — двічі на тиждень по 3 год (216 год на рік), четвертого року — тричі на тиждень по 3 год (324 год на рік).

Наповнюваність навчальних груп становить 15 дітей на початковому та в перший рік навчання на основному рівні, 12 дітей (другий рік навчання основного рівня) та 10 дітей третього і четвертого років навчання основного рівня та першого року навчання вищого рівня.

На заняттях основного рівня навчання діти знайомляться з рядом складних технік виконання виробів із бісеру. Вони опановують способи поєднання різних видів плетіння та низання. Композиційні рішення більшості бісерних виробів відпрацьовуються на ескізі з урахуванням обраної техніки плетіння. Особлива увага приділяється вибору кольорової гами.

На вищому рівні навчання збільшується кількість годин для занять, запроваджується індивідуальна форма навчання, вживаються заходи щодо заохочення вихованців до занять науково-дослідницькою роботою, створення авторських виробів, участі у тематичних та авторських виставках і конкурсах.

Заняття проводяться тричі на тиждень по 3 год (324 год на рік).

Оскільки робота з бісером вимагає постійної уваги й напруженої роботи очей, потрібно зручно обладнати робоче місце кожного учня. Під час занять необхідно робити перерви для зняття втоми.

Програма інтегрує знання гуртківців з історії, народознавства, креслення, образотворчого мистецтва.

Для розширення світогляду вихованців проводяться екскурсії в музеї, на виставки творів народного мистецтва, зустрічі з майстрами бісеро-плетіння.

Контрольні заняття у формі підсумкового заняття, відкритого заняття, виставки проводяться не рідше одного разу в півріччя. Виконання програми оцінюється за контрольними показниками, розробленими для учнів різних рівнів підготовки. На початковому рівні підготовки виконання завдань оцінює керівник гуртка. На основному й вищому рівнях підготовки гуртківці самі беруть участь в обговоренні й оцінці залікових робіт. Однією з найвищих форм оцінки роботи вихованців є особиста виставка їхніх творів.

У програмі передбачено індивідуальну роботу з вихованцями згідно Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, яке затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 11.08.2004, № 651.

Програма є орієнтовною, а тому керівник колективу може вносити до її змісту зміни та доповнення, враховуючи умови. Кількість годин та їхній розподіл за темами програми теж є орієнтовними. Керівник колективу може сам визначати доцільність такого розподілу і вносити до програми відповідні корективи.

Початковий рівень

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	4	4	—
2.	Паралельне плетіння	8	2	6
3.	Плетіння пелюстків простої форми	28	4	24
4.	Виготовлення квітів, створення букетів	16	4	12
5.	Плетіння ланцюжків і кілець	16	4	12
6.	Роздільне плетіння частин виробів	40	6	34

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
7.	Виконання роботи «Лісова галявина»	16	4	12
8.	Екскурсії, конкурси, свята, виставки	12	—	12
9.	Підсумкове заняття	4	4	—
Разом		144	32	112

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (4 год)

Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік.
 Правила поведінки в колективі.
 Організаційні питання.
 Робоча кімната. Інструменти та матеріали.
 Правила безпеки на заняттях.
 Розподіл робочих місць.
 Походження бісеру, його виробництво та застосування.
 Техніка низання.

2. Паралельне плетіння (8 год)

Прийоми паралельного плетіння.

Практична робота:

- підготовка робочого місця;
- підготовка інструментів і матеріалів;
- плетіння мітелочок, тичинок паралельним способом.

3. Плетіння пелюсток простої форми (28 год)

Бесіда про охорону природи.
 Квіти та їхні особливості.
 Стилзація зображення.
 Схеми плетіння пелюсток.

Практична робота:

- підготовка робочого місця;
- підготовка інструментів і матеріалів;
- виконання схем пелюсток квітів;
- плетіння пелюсток квітів (ромашки, незабудки тощо).

4. Виготовлення квітів, створення букетів (16 год)

Правила збирання та зберігання природних матеріалів.
 Прийоми виготовлення стебла.
 З'єднання окремих деталей за допомогою дроту і ниток у готовий виріб.

Практична робота:

- підготовка робочого місця;
- підготовка інструментів і матеріалів;
- з'єднання окремих пелюсток у готову квітку;

- обмотка стебла нитками;
- поєднання квітів у букет.

5. Плетіння ланцюжків і кілець (16 год)

Матеріали для плетіння.
Техніка плетіння ланцюжків.
Техніка плетіння кілець.
Прийоми закріплення нитки.

Практична робота:

- підготовка робочого місця;
- підготовка інструментів і матеріалів;
- плетіння ланцюжків;
- плетіння кілець;
- закріплення нитки у готовому виробі.

6. Роздільне плетіння частин виробів (40 год)

Схеми метеликів і комах інших видів.
Способи плетіння складних виробів з окремих деталей.

Практична робота:

- підготовка робочого місця;
- підготовка інструментів і матеріалів;
- виконання схем метеликів, бджоли, бабки тощо;
- плетіння складних виробів з окремих деталей.

7. Виконання роботи «Лісова галявина» (16 год)

Розповідь про мешканців лісу.
Основи композиції.
Прийоми об'єднання виробів у композиційне панно.

Практична робота:

- підготовка робочого місця;
- підготовка інструментів і матеріалів;
- плетіння виробів у вигляді різних лісових тварин;
- створення виразної композиції.

8. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (12 год)

Практична робота:

- дитячі ранки, родинні свята, пізнавально-ігрові програми, конкурси;
- екскурсії для ознайомлення з природою, історією та культурою краю;
- відвідування краєзнавчих, природничих, історичних музеїв;
- зустрічі з народними майстрами;
- участь у виставках;
- святкування Дня знань, Дня вчителя, Нового року, Різдвяних свят, Днів іменинника тощо.

9. Підсумкове заняття (4 год)

Підведення підсумків роботи за рік.
Відзначення кращих гуртківців. Завдання на літо.

Основний рівень, перший рік навчання

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	2	2	—
2.	Листя простої форми, створення букету	6	2	4
3.	Багатокольорові пелюстки складної форми	22	2	20
4.	Плетіння листя складної форми	12	2	10
5.	Плетіння спареним способом	12	2	10
6.	Техніка плетіння в хрестик	8	2	6
7.	Ланцюжки та підвіски	8	2	6
8.	Новорічні іграшки	18	6	12
9.	Морська композиція	40	6	34
10.	Екскурсії, конкурси, свята, виставки	12	—	12
11.	Підсумкове заняття	4	4	—
Разом		144	32	112

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год)

Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік.
Правила поведінки в колективі.
Організаційні питання.
Робоча кімната. Інструменти і матеріали.
Правила безпеки на заняттях.
Розподіл робочих місць.

2. Листя простої форми, створення букету (6 год)

Стилізація форм.
Збільшення розміру виробу.
Окрема квітка. Букет.
Прийоми оформлення стебла.
Композиційні прийоми створення букету.
З'єднання окремих деталей за допомогою дроту і ниток у готовий виріб.

Практична робота:

- підготовка робочого місця;
- підготовка інструментів і матеріалів;
- з'єднання окремих пелюсток у квітку;
- обмотування стебла нитками;
- плетіння листочків простої форми;
- поєднання квітів з листям і створення букетів.

3. Багатокольорові пелюстки складної форми (22 год)

Кольорова гама сонячного спектра.
Ахроматичні та хроматичні кольори.
Теплі й холодні кольори.
Підбір кольорової гами.
Світловий і кольоровий контрасти.
Пелюстки складної форми.

Практична робота:

- підготовка робочого місця;
- підготовка інструментів і матеріалів;
- виконання схем дво- та трикольорових пелюсток;
- плетіння двокольорових пелюсток;
- плетіння пелюсток із зубчиками (волошка, лілія, в'юнок).

4. Плетіння листя складної форми (12 год)

Форми листочків. Стилізація.
Гілка, виконана петельками.

Практична робота:

- підготовка робочого місця;
- підготовка інструментів і матеріалів;
- виконання схем за зразком;
- виконання схем за предметом;
- плетіння за схемою;
- самостійна побудова схем;
- плетіння листочків;
- плетіння гілки петельками.

5. Плетіння спареним способом (12 год)

Квіти складної форми.
Схеми квітів складної форми.
Спарений спосіб плетіння.
Нарощування дроту.

Практична робота:

- підготовка робочого місця;
- підготовка інструментів і матеріалів;
- виконання схем квітів складної форми;
- плетіння спареним способом.

6. Техніка плетіння в хрестик (8 год)

Матеріали для низання.
Техніка низання бісеру: пряме та зворотнє низання, хрестик, краплинка.
Прийоми закріплення нитки. Нарощування нитки. Вузли.

Практична робота:

- підготовка робочого місця;
- підготовка інструментів і матеріалів;
- низання ланцюжків у хрестик;
- закріплення нитки.

7. Ланцюжки та підвіски (8 год)

Підвіски — популярні елементи бісерних виробів. Форма і розміри підвісок.

Класифікація підвісок (проста підвіска — петелька, підвіска з наконечником, підвіска з квіткою, підвіска з рибкою).

Схеми підвісок.

Будова китиці з бісеру.

Історія створення ланцюжків.

Вивчення зразків.

Ланцюжок з квітками. Дзвіночок із зубчиками. Двосторонній ланцюжок.

Ланцюжки з хрестиками та з петелькою.

Способи плетіння за схемами.

Практична робота:

- підготовка робочого місця;
- підготовка інструментів і матеріалів;
- виконання схем;
- виготовлення підвісок;
- низання китиці;
- плетення різноманітних ланцюжків за схемами.

8. Новорічні іграшки (18 год)

Народні повір'я про магічну силу різдвяних прикрас. Святкування Нового року та Різдва у різних країнах.

Прийоми виготовлення новорічних і різдвяних прикрас.

Роздільне плетення частин виробу.

Практична робота:

- підготовка робочого місця;
- підготовка інструментів і матеріалів;
- виконання схем;
- плетення ялинкових іграшок.

9. Морська композиція (40 год)

Плетення однакових частин виробу.

Плетення кораловим способом.

Багатокольорове плетення.

Складові частини панно.

Схеми плетення різнокольорових риб.

Схеми плетення водоростей.

Основи композиції.

Практична робота:

- підготовка робочого місця;
- підготовка інструментів і матеріалів;
- плетення виробів у вигляді різнокольорових риб;
- плетення виробів у вигляді водоростей і квітів водяних рослин;
- збирання панно.

10. Експерсії, конкурси, свята, виставки (12 год)

Практична робота:

- пізнавально-ігрові програми, конкурси;
- експерсії для ознайомлення з природою, історією та культурою краю;
- відвідування краєзнавчих, природничих, історичних музеїв;
- зустрічі з народними майстрами;
- участь у виставках;
- святкування Дня знань, Дня вчителя, Нового року, Різдвяних свят, Днів іменинника тощо.

11. Підсумкове заняття (4 год)

Підведення підсумків роботи за рік. Організація та проведення виставок робіт вихованців.

Відзначення кращих гуртківців.

Завдання на літо.

Основний рівень, другий рік навчання

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	2	2	—
2.	Український вінок	50	10	40
3.	Виготовлення прикрас за народними зразками	34	8	26
4.	Плетіння ланцюжків у одну низку	24	8	16
5.	Виготовлення сувенірів до свят	30	10	20
6.	Виготовлення колекції метеликів	18	2	16
7.	Виготовлення новорічних листівок	24	10	14
8.	Виготовлення вітальних листівок	18	2	16
9.	Експерсії, конкурси, свята, виставки	12	—	12
10.	Підсумкове заняття	4	4	—
Разом		216	56	160

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год)

Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік.

Правила поведінки в колективі.

Організаційні питання.

Робоча кімната. Інструменти та матеріали.

Правила безпеки на заняттях.

Розподіл робочих місць.

2. Український вінок (50 год)

Квітки-обереги, з яких складають вінок.

Призначення стрічок у вінку.

Схеми квітів.

Практична робота:

- підготовка робочого місця;
- підготовка інструментів і матеріалів;
- плетення окремих пелюсток;
- виготовлення квітів з окремих пелюсток;
- плетення стрічок;
- плетення листочків;
- виконання колективної роботи «Український вінок».

3. Виготовлення прикрас за народними зразками (34 год)

Народні прикраси з бісеру.

Плетення ланцюжків у півтора та два ряди, сіточка.

Намісто, браслети, кулони, гerdани.

Схеми виконання ажурних з'єднань.

Схеми низання сіток.

Практична робота:

- підготовка робочого місця;
- підготовка інструментів і матеріалів;
- низання ланцюжків з ажурним з'єднанням;
- низання сіток;
- плетення браслетів і кулонів.

4. Плетіння ланцюжків в одну низку (24 год)

Щільний однорядний ланцюжок.

Щільний багаторядний ланцюжок.

Багаторядний ланцюжок із зубчиками.

Ажурний ланцюжок у півромба.

Приєднання додаткових рядів до основного ряду.

Ажурний багаторядний ланцюжок.

Багаторядний ланцюжок, виготовлений способом часткового з'єднання.

Схеми ланцюжків.

Практична робота:

- підготовка робочого місця;
- підготовка інструментів і матеріалів;
- виготовлення щільного однорядного ланцюжка;
- виготовлення щільного багаторядного ланцюжка;
- виготовлення багаторядного ланцюжка з зубчиками;
- виготовлення ажурного ланцюжка у півромба;
- приєднання додаткових рядів до основного ряду;
- виготовлення ажурного багаторядного ланцюжка;
- виготовлення багаторядного ланцюжка способом часткового з'єднання.

5. Виготовлення сувенірів до свят (30 год)

Схеми низання дугами.

Схеми плетення виробів у формі серця.

Схеми плетення ланцюжка із сердечками.

Практична робота:

- підготовка робочого місця;
- підготовка інструментів і матеріалів;
- плетення виробів у вигляді квітів за допомогою низок бісеру;
- плетення виробів у формі серця;
- плетення ланцюжка з сердцями;
- плетення брошки у формі комахи;
- плетення брошки «бджола».

6. Виготовлення колекції метеликів (18 год)

Бесіда про охорону природи.

Метелики, занесені до Червоної книги.

Схема плетення повітряних рядків.

Плетення виробів з окремих деталей.

Практична робота:

- підготовка робочого місця;
- підготовка інструментів і матеріалів;
- плетення метеликів за схемами. Самостійна робота за темою.

7. Виготовлення новорічних листівок (24 год)

Традиції святкування новорічних свят.

Новорічна листівка.

Особливості складання новорічної композиції.

Практична робота:

- підготовка робочого місця;
- підготовка інструментів і матеріалів;
- плетення різноманітних виробів з бісеру: гілка ялинки, шишка, снігова баба тощо;
- складання новорічних листівок з окремих частин.

8. Виготовлення вітальних листівок (18 год)

Вітальна листівка.

Композиційне рішення виробу.

Закони композиції: цілісність, типізація, підпорядкування єдиному задуму.

Засоби композиції: ритм, симетрія, асиметрія, рівновага.

Практична робота:

- підготовка робочого місця;
- підготовка інструментів і матеріалів;
- плетіння різноманітних елементів для створювання композиції.

9. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (12 год)

Практична робота:

- пізнавально-ігрові програми, конкурси;

- екскурсії для ознайомлення з природою, історією та культурою краю;
- відвідування краєзнавчих, природничих та історичних музеїв;
- зустрічі з народними майстрами;
- участь у виставках;
- святкування Дня знань, Дня вчителя, Нового року, Різдвяних свят, Днів іменинника тощо.

10. Підсумкове заняття (4 год)

Підведення підсумків роботи за рік. Організація та проведення виставок робіт вихованців.

Відзначення кращих гуртківців.

Завдання на літо.

Основний рівень, третій рік навчання

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	2	2	—
2.	Виготовлення прикрас за народними зразками	54	14	40
3.	Виготовлення новорічної композиції	28	8	20
4.	Об'ємні плетінки	30	10	20
5.	Виготовлення сувенірів до свят	30	10	20
6.	Виготовлення пасхальних яєць	28	8	20
7.	Виготовлення картини «Подорож до казки»	28	8	20
8.	Екскурсії, конкурси, свята, виставки	12	—	12
9.	Підсумкове заняття	4	4	—
Разом		216	64	152

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год)

Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік.

Правила поведінки в колективі.

Організаційні питання.

Робоча кімната. Інструменти і матеріали.

Правила безпеки на заняттях.

Розподіл робочих місць.

2. Виготовлення прикрас за народними зразками (54 год)

Бісерні прикраси народів світу.

Схеми ажурних оздоб.

Види зв'язок.

Об'ємні джгути.
Мозаїчне плетення.

Практична робота:

- підготовка робочого місця;
- підготовка інструментів і матеріалів;
- плетення ажурного ланцюжка;
- плетення ажурного комірця «ромб»;
- плетення ажурних сот;
- плетення джгутів;
- виконання мозаїчного плетення.

3. Виготовлення новорічної композиції (28 год)

Традиції святкування Нового року в Україні.
Новорічні подарунки та прикраси.

Практична робота:

- підготовка робочого місця;
- підготовка інструментів і матеріалів;
- виконання схем ажурних сніжинок, новорічних прикрас, серветок;
- плетення ажурних сніжинок, новорічних прикрас, серветок.

4. Об'ємні плетінки (30 год)

Вивчення зразків, виготовлених у техніці об'ємного плетіння.
Круглі шнури, «черв'ячок», спіраль.
Прийоми плетення об'ємного шнура.
Схеми плетення круглих шнурів.
Схеми плетення спіралі.

Практична робота:

- підготовка робочого місця;
- підготовка інструментів і матеріалів;
- виконання схем;
- влетення круглого шнура;
- плетення спіралі;
- об'ємне плетення інших виробів.

5. Виготовлення сувенірів до свят (30 год)

Огляд авторських прикрас.
Обговорювання схем побудови прикрас і сувенірів.
Створення вихованцями власних схем візерунків.
Вибір прийомів плетення.

Практична робота:

- підготовка робочого місця;
- підготовка інструментів і матеріалів;
- виконання схем;
- плетення візерунків;
- плетення різноманітних прикрас (кулонів, кольє тощо).

6. Виготовлення пасхальних яєць (28 год)

Традиції святкування Великодня в Україні.

Писанки та крашанки.

Особливості плетіння пасхального яйця.

Вивчення схем.

Практична робота:

- підготовка робочого місця;
- підготовка інструментів і матеріалів;
- плетіння за зразком;
- виконання особистої схеми;
- плетіння за особистою схемою.

7. Виготовлення картини «Подорож до казки» (28 год)

Вивчення схем плетіння картини та її елементів.

Створення вихованцями особистих схем.

Практична робота:

- підготовка робочого місця;
- підготовка інструментів і матеріалів;
- плетіння за зразком;
- плетіння іграшок;
- плетіння елементів картини;
- об'єднання окремих фрагментів у картину.

8. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (12 год)

Практична робота:

- пізнавально-ігрові програми, конкурси;
- екскурсії для ознайомлення з природою, історією та культурою краю;
- відвідування краєзнавчих, природничих, історичних музеїв;
- зустрічі з народними майстрами;
- участь у виставках;
- святкування Дня знань, Дня вчителя, Нового року, Різдвяних свят, Днів іменинника тощо.

9. Підсумкове заняття (4 год)

Підведення підсумків роботи за рік.

Організація та проведення виставок робіт вихованців.

Відзначення кращих гуртківців.

Завдання на літо.

Основний рівень, четвертий рік навчання

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	2	2	—
2.	Вишивання бісером	14	4	10
3.	Вишивання стеклярусом	10	2	8
4.	Вишивання пайєтками	8	2	6
5.	Аплікація бісером	18	8	10
6.	Виготовлення гудзиків із бісером і бісерних прикрас	40	12	28
7.	Виготовлення об'ємних новорічних прикрас	24	8	16
8.	Виготовлення тканих прикрас	30	10	20
9.	Виготовлення низаної плоскої пейзажної картини	34	4	30
10.	Індивідуальна робота з вихованцями	128	58	70
11.	Екскурсії, конкурси, свята, виставки	12	—	12
12.	Підсумкове заняття	4	4	—
Разом		324	114	210

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год)

Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік.

Правила поведінки в колективі.

Організаційні питання.

Робоча кімната. Інструменти (голки, нитки, ножиці, наперсток, стрічка, шпилька, калька, копіювальний папір, п'яльця) і матеріали (тканина для вишивання).

Правила безпеки на заняттях.

Розподіл робочих місць.

2. Вишивання бісером (14 год)

Вивчення народних і авторських зразків.

Техніка вишивання по контуру.

Шви «голка назад», «голка вперед», «за голку».

Практична робота:

- підготовка робочого місця;
- підготовка інструментів і матеріалів;
- вишивання за зразком.

3. Вишивання стеклярусом (10 год)

Вивчення зразків.

Техніка вишивання стеклярусом.

Вишивання ліченням.

Тканини для вишивання.

Шви: «за голку», «голка вперед», «штрихова гладь», «стебловий шов».

Вивчення схем.

Практична робота:

- підготовка робочого місця;
- підготовка інструментів і матеріалів;
- вишивання за зразком;
- створення власного малюнка вишивки;
- вишивання за власним малюнком.

4. Вишивання пайетками (8 год)

Вивчення зразків.

Техніка вишивання пайетками.

Шви: «прямі стіжки», «петля», «за голку», «голка вперед», «луска».

Вивчення схем.

Практична робота:

- підготовка робочого місця;
- підготовка інструментів і матеріалів;
- вишивання за зразком;
- створення власного малюнка вишивки;
- вишивання за власним малюнком.

5. Аплікація бісером (18 год)

Вивчення зразків.

Поняття аплікації.

Використання бісеру в аплікації.

Технологія виготовлення виробів.

Шви: «вприкріп», «вперед голка», «петельний», «тамбурний», «гладевий»;

Аплікація на різних тканинах.

Практична робота:

- підготовка робочого місця;
- підготовка інструментів і матеріалів;
- виконання аплікації за зразком;
- виконання аплікації на різних тканинах;
- виконання аплікації за особистим задумом.

6. Виготовлення гудзиків із бісером і бісерних прикрас (40 год)

Вивчення зразків.

Технологія виготовлення гудзика.

Вивчення та самостійне створення схем вишивання.

Традиційні і новітні технології створення бісерних прикрас.

Авторські прикраси.

Практична робота:

- підготовка робочого місця;
- підготовка інструментів і матеріалів;
- виготовлення гудзика;
- вишивання за зразком;
- вишивання за особистою схемою;
- плетіння бісерних прикрас за зразком;
- плетіння бісерних прикрас за наданою схемою;
- плетіння бісерних прикрас за самостійною схемою.

7. Виготовлення об'ємних новорічних прикрас (24 год)

Вивчення зразків.
Мозаїчне плетення.
Мозаїчний шнур.
Мозаїчний шов.
Методи виконання виробів.
Схеми плетення виробів.

Практична робота:

- підготовка робочого місця;
- підготовка інструментів і матеріалів;
- плетіння мозаїчного шнура за схемою;
- виготовлення новорічних прикрас.

8. Виготовлення тканих прикрас (30 год)

Виникнення ткания.
Вивчення тканих зразків.
Ткання однією голкою з декоративними нитками основи.
Ткання однією голкою з потаємними нитками основи.
Вивчення схем плетіння.
Виконання особистих схем.
Інструменти та прилади для ткання.
Правила безпеки.

Практична робота:

- підготовка робочого місця;
- підготовка інструментів і матеріалів;
- ткання однією голкою з декоративними нитками основи;
- ткання однією голкою з потаємними нитками основи;
- ткання двома голками за зразком;
- з'єднання тканих смуг;
- виготовлення виробів за особистою схемою.

9. Виготовлення низаної плоскої пейзажної картини (34 год)

Вивчення зразків.
Техніка імітації ткання.
Прямий та поперечний способи низання.
Технологія виконання. Вивчення схем плетення.

Практична робота:

- підготовка робочого місця;

- підготовка інструментів і матеріалів;
- плетення прямим методом;
- плетення поперечним методом;
- плетення за зразком;
- плетення виробів у Техніці імітації тканин;
- виготовлення низаної плоскої картини.

10. Індивідуальна робота з вихованцями (128 год)

Індивідуальні заняття з удосконалення техніки плетення.

11. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (12 год)

Практична робота:

- пізнавально-ігрові програми, конкурси;
- екскурсії для ознайомлення з природою, історією та культурою краю;
- відвідування краєзнавчих, природничих та історичних музеїв;
- зустрічі з народними майстрами;
- участь у виставках;
- святкування Дня знань, Дня вчителя, Нового року, Різдвяних свят, Днів іменинника тощо.

12. Підсумкове заняття (4 год)

Підведення підсумків роботи за рік. Організація та проведення виставок робіт вихованців.

Нагородження кращих гуртківців.

Завдання на літо.

Вищий рівень, перший рік навчання

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	2	2	—
2.	Виготовлення бісерних прикрас за власними схемами вихованців	60	12	48
3.	Створення новорічної композиції за власним задумом вихованців	28	8	20
4.	Виготовлення подарунків і сувенірів до свят	40	8	32
5.	Виготовлення пасхальних яєць	38	12	26
6.	Виготовлення об'ємної картини «Подорож до країни казок»	24	8	16
7.	Індивідуальна робота з вихованцями	128	58	70
8.	Підсумкове заняття	4	4	—
	Разом	324	112	212

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год)

Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік.
Правила поведінки в колективі.
Організаційні питання.
Робоча кімната. Інструменти та матеріали.
Правила безпеки на заняттях.
Розподіл робочих місць.

2. Виготовлення бісерних прикрас за власними схемами вихованців (60 год)

Ажурні оздоби, мозаїчні вироби, браслети, кулони.

Практична робота:

- підготовка робочого місця;
- підготовка інструментів і матеріалів;
- виконання схем плетіння бісерних прикрас;
- плетення ажурного ланцюжка;
- плетення виробу за власною схемою.

3. Створення новорічної композиції за власним задумом вихованців (28 год)

Побудова схеми виробу «Символ року» за власним задумом вихованців.
Складніші схеми плетення сніжинок.

Практична робота:

- підготовка робочого місця;
- підготовка інструментів і матеріалів;
- плетення виробу «Символ року»;
- плетення ажурних сніжинок;
- виготовлення виробів зі сніжинками.

4. Виготовлення подарунків і сувенірів до свят (40 год)

Вивчення авторських виробів.
Обговорення схем подарунків і сувенірів до Дня матері, Дня вчителя, інших свят.

Вибір прийомів плетення.

Створення вихованцями власних схем плетення.
Описання вихованцями власних схем плетення.

Практична робота:

- підготовка робочого місця;
- підготовка інструментів і матеріалів;
- плетення виробу за зразком;
- виконання власної схеми плетення;
- плетення різноманітних подарунків і сувенірів (кулонів, кольє) за власною схемою.

5. Виготовлення пасхальних яєць (38 год)

Особливості плетення пасхального яйця.
Вивчення схем плетення сіток.
Створення власних схем плетення.
Описання вихованцями власних схем плетення.

Практична робота:

- підготовка робочого місця;
- підготовка інструментів і матеріалів;
- плетення за зразком;
- створення власної схеми плетення яйця;
- плетення за власною схемою.

6. Виготовлення об'ємної картини «Подорож у країну казок» (24 год)

Об'ємні іграшки.
Схеми плетення об'ємних іграшок.
Створення власних схем.
Описання вихованцями власних схем плетення.

Практична робота:

- підготовка робочого місця;
- підготовка інструментів і матеріалів;
- плетення за зразком;
- плетення іграшки за власною схемою;
- плетення елементів картини;
- об'єднання окремих фрагментів у картину.

7. Індивідуальна робота з вихованцями (128 год)

Індивідуальні заняття з вихованцями з удосконалення техніки плетіння.

8. Підсумкове заняття (4 год)

Підведення підсумків роботи за рік. Організація та проведення виставок робіт вихованців.

Відзначення кращих гуртківців.

Завдання на літо.

Вищий рівень, другий рік навчання

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	2	2	—
2.	Об'ємне вишивання бісером	16	4	12
3.	Об'ємне вишивання стеклярусом	20	2	18
4.	Об'ємне вишивання пайєтками	10	2	8

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
5.	Виготовлення брошок і кулонів	38	10	28
6.	Виготовлення об'ємних новорічних прикрас	24	8	16
7.	Техніка вишивання бісером	14	2	12
8.	Техніка вишивання по картатій тканині	14	2	12
9.	Вишивання бісером картини	40	10	30
10.	Художнє оздоблення виробів	14	2	12
11.	Індивідуальна робота з вихованцями	128	58	70
12.	Підсумкове заняття	4	4	—
Разом		324	106	218

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год)

Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік.

Правила поведінки в колективі.

Організаційні питання.

Робоча кімната. Інструменти (голки, нитки, ножиці, наперсток, стрічка, шпилька, калька, копіювальний папір, п'яльця) і матеріали (тканина для вишивання, бісер, «рис», стеклярус, пайетки, намисто).

Правила безпеки на заняттях.

Розподіл робочих місць.

2. Об'ємне вишивання бісером (16 год)

Вивчення народних та авторських зразків.

Техніка вишивання бусами, ланцюжком, кораловим способом, напівпетелькою.

Практична робота:

- підготовка робочого місця;
- підготовка інструментів і матеріалів;
- вишивання за зразком;
- вишивання за власним ескізом.

3. Об'ємне вишивання стеклярусом (20 год)

Техніка вишивання стеклярусом.

Техніка вишивання «рисом».

Тканини для вишивання.

Вивчення схем вишивання.

Практична робота:

- підготовка робочого місця;
- підготовка інструментів і матеріалів;
- вишивання за зразком;
- створення власного малюнка вишивки;
- вишивання за власним малюнком.

4. Об'ємне вишивання пайстками (10 год)

Техніка вишивання пайстками.

Тканини для вишивання.

Розмітка на тканині.

Вивчення схем.

Практична робота:

- підготовка робочого місця;
- підготовка інструментів і матеріалів;
- вишивання за зразком;
- вишивання за власною схемою.

5. Виготовлення брошок і кулонів (38 год)

Тканини і матеріали.

Розмітка на тканині.

Вивчення зразків вишивок.

Вивчення схем вишивок.

Прийоми виготовлення брошок і кулонів.

Практична робота:

- підготовка робочого місця;
- підготовка інструментів і матеріалів;
- розмітка тканини;
- вишивка за зразком;
- вишивка за власною схемою;
- виконання опису схеми;
- виготовлення брошок і кулонів із вишитих заготовок.

6. Виготовлення об'ємних новорічних прикрас (24 год)

Особливості плетіння та низання об'ємних виробів.

Види об'ємних прикрас: «хробак», «гердан кручений», «ланцюжок» тощо.

Техніка об'ємного плетіння.

Вивчення зразків новорічних прикрас, виготовлених у техніці об'ємного плетіння.

Практична робота:

- підготовка робочого місця;
- підготовка інструментів і матеріалів;
- плетіння за зразком;
- плетіння за зразками новорічних прикрас технікою об'ємного плетіння;
- плетіння новорічних прикрас за власною схемою;
- виконання опису схеми плетіння.

7. Техніка вишивання бісером (14 год)

Прийоми роботи в техніці вишивання бісером за допомогою лічення.

Методи збільшення чи зменшення малюнка з метою зміни розміру виробу.

Практична робота:

- підготовка робочого місця;
- підготовка інструментів і матеріалів;
- плетіння за зразком;

- підбір малюнка, тканини, матеріалів;
- вишивання бісером за допомогою лічення;
- збільшення чи зменшення малюнка з метою зміни розміру вироба;
- вишивання за зразком.

8. Техніка вишивання по картатій тканині (14 год)

Техніка вишивання бісером по картатій тканині.

Види швів: «уприкріп», «за голку», «на півхреста».

Методи вирівнювання рядів (підбір і підгонка).

Практична робота:

- підготовка робочого місця;
- підготовка інструментів і матеріалів;
- вишивання за зразком.

9. Вишивання бісером картини (40 год)

Обладнання для вишивання бісером.

Тканина для вишивання бісером.

Прийоми перенесення малюнка на тканину.

Правила оформлення робіт.

Практична робота:

- підготовка робочого місця;
- підготовка інструментів і матеріалів;
- підбір малюнка;
- перенесення малюнка на тканину;
- підбір матеріалу за розміром і кольором;
- вишивання бісерної картини;
- оформлення роботи.

10. Художнє оздоблення виробів (14 год)

Прилади й матеріали для оздоблення. Технологія оздоблення виробів.

Практична робота:

- оздоблення різноманітних виробів бісерною вишивкою.

11. Індивідуальна робота з вихованцями (128 год)

Індивідуальні заняття з вихованцями з удосконалення техніки плетення.

12. Підсумкове заняття (4 год)

Підведення підсумків роботи за рік. Організація та проведення виставок робіт вихованців.

Відзначення кращих гуртківців.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні повинні знати:

- історичні дані про бісерне мистецтво;
- основні теоретичні поняття й терміни бісероплетіння;
- правила організації робочого місця;

- правила безпеки роботи з інструментами та матеріалами;
- початкові прийоми основних технік низання;
- напрямки роботи з бісером: низання, плетіння, ткацтво, вишивка, аплікація, викладка по воску;
- способи плетення прикрас за народними зразками;
- способи плетення виробів з окремих деталей;
- закони і засоби композиції;
- особливості створення новорічної композиції;
- способи плетення ажурних виробів із бісеру та прийоми мозаїчного плетення;
- прийоми плетення об'ємних і круглих шнурів, спіралі;
- схеми плетення об'ємних іграшок;
- традиції святкування Великодня в Україні;
- особливості плетення пасхальних яєць;
- техніку вишивання бісером, стежлярусом, пайетками;
- технологію виготовлення виробів з аплікацією;
- технологію виготовлення гудзиків;
- традиційні та новітні технології виготовлення бісерних прикрас;
- методи виготовлення об'ємних новорічних прикрас;
- прийоми ткання однією і двома голками;
- техніку імітації ткання;
- техніку вишивання бусами, ланцюжком, кораловим способом, напівпетелькою;
- методи збільшення і зменшення малюнка виробу; прийоми перенесення малюнка на тканину;
- техніку вишивання бісером по картатій тканині;
- різноманітні види швів;
- технологію оздоблення різноманітних виробів бісером;
- правила оформлення робіт для виставки.

Учні повинні вміти:

- читати та розуміти схеми;
- плести за схемою і зразком;
- створювати схеми виробів, зокрема, власні;
- описувати власні схеми плетення;
- володіти методами збільшення і зменшення малюнка виробу та прийомами перенесення малюнка на тканину;
- користуватися інструментами й матеріалами;
- вибирати матеріал для виготовлення виробу;
- виготовляти бісерні прикраси за власними схемами;
- плести вироби за допомогою дроту, ниток, однією голкою, двома голками, спеціального ткацького обладнання;
- створювати виразні композиції, зокрема власні, використовуючи образний характер виробів, гру світлотіні;
- виготовляти з бісеру квіти і плести стрічки до вінка;
- плести прикраси за народними зразками;
- виготовляти щільні однорядні та багаторядні ланцюжки;
- плести різноманітні новорічні вироби;
- виконувати Мозаїчне плетення;

- плести пасхальні яйця;
- плести об'ємні та круглі шнури і спіралі;
- виготовити картину з бісеру за заданою темою;
- вишивати бісером, стеклярусом, пайєтками;
- виконувати аплікацію бісером;
- виготовляти гудзики з бісером;
- виготовляти об'ємні новорічні прикраси;
- виготовляти низану плоску пейзажну картину;
- плести бісерні прикраси за зразком, за наданою і самостійною схемами;
- розвивати індивідуальну манеру виконання виробів;
- підготувати вироби для власної виставки;
- виконувати паралельне плетіння;
- вишивати бусами, ланцюжком, кораловим способом, півпетелькою;
- низати і плести об'ємні вироби;
- вишивати бісером по картатій тканині;
- володіти різноманітними видами швів;
- оздоблювати різноманітні вироби бісерною вишивкою.

СЛОВНИК ТЕРМІНІВ

1. **Аплікація** — нашивка (чи наклеювання) частин тканини, шкіри, хутра на основу.
2. **Бісер** — маленькі кульки та циліндрики зі скла, металу або пластмаси з наскрізним отвором для низання.
3. **Стеклярус** — шматочки скляної трубочки довжиною 5-10 мм.
4. **Рубка** — стеклярус довжиною 2-3 мм.
5. **Плетіння в «одну голку»** — низування бісерин одна до однієї.
6. **Плетіння у «дві голки»** — низування бісеринок на нитку з голками на обох кінцях, які перехрещуються в місцях з'єднання.
7. **«Мозаїка», або «шахи»** — низування бісеринок вручну в шаховому порядку (через одну).
8. **«У хрест», або «хрестик»** — низування ланцюжків і густої сітки з хрестоподібним розміщенням бісеринок.
9. **«Переплітання», або «плетіння»** — низування бісеринок на декілька **НИТОК**, з'єднаних на одному кінці вузлом, і переплітання їх між собою під прямим або гострим кутом за задуманим візерунком.
10. **«У стовпчик»** — низування виробів у вигляді круглих або квадратних шнурів.
11. **«Спіраль»** — круглий шнур, винизаний «у стовпчик», виготовляють з бісеру, або з бісеру та стеклярусу.
12. **Ткання** — виготовлення виробів на верстаті з нитяною основою, де роль човника виконує голка з ниткою з низаними на неї бісеринками.
13. **Тканий верстат** — станок для виготовлення тканого виробу.
14. **Орнамент** — візерунок, побудований на ритмічному повторенні й симетричному розміщенні геометричних елементів або стилізованих рослинно-тваринних мотивів.

**ОРИЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ ДЛЯ РОБОТИ ГУРТКА
БІСЕРОПЛЕТІННЯ**

Основне обладнання	Кількість
<i>Матеріали</i>	
Набір бісеру	20 к-т
Набір стеклярусу	20 к-т
Набір ниток № 80-100	10 к-т
Набір капронових ниток № 80	10 к-т
Моток льоски	20 шт.
Калька під олівець	2 рулона
Клей ПВА	10 шт.
<i>Верстати</i>	
Верстат для ткацтва бісером настільний (100 x 500 мм)	20 шт.
<i>Пристосування</i>	
Набір рамок	20 к-т
<i>Інструменти</i>	
Голка для бісеру	40 шт.
Голка звичайна	20 шт.
Наперсток	20 шт.
Ножиці побутові	20 шт.
Лінійка дерев'яна 300 мм	20 шт.
Лекало	20 шт.
Пензлик	20 шт.
<i>Таблиці, плакати</i>	
Види плетіння	1 к-т
Вишивка бісером	1 к-т
Плетіння бісером	1 к-т
Правила техніки безпеки	1 к-т
<i>Картки для індивідуальної роботи</i>	
Схеми плетіння виробів із бісеру	20 наборів

БІБЛІОГРАФІЯ

1. *Артамонова Е.* Бисер, практическое руководство. — М.: Эксмо, 2005.
2. *Бондарева Н. И.* Цветы из бисера. — Ростов-на-Дону: Феникс, 2004.
3. *Виноградова Е.* Бисер для детей. — М.: Эксмо, 2004.
4. *Волкова Е., Ткаченко Т.* Бисер для начинающих. — Ростов-на-Дону: ИД ВЛАДИС, 2004.
5. *Гащицкая Р., Левина О.* Вышивка бисером. — Ростов-на-Дону: Проф-Пресс, 2004.
6. *Котова И. Н., Котова А. С.* Волшебная игла. — СПб.: МиМ, 1998.
7. *Котова И. Н., Котова А. С.* Очарование цепочки. — СПб.: МиМ, 1998.
8. *Котова И. Н., Котова А. С.* Секреты мастерства. — СПб.: МиМ, 1998.
9. *Котова И. Н., Котова А. С.* Возрождение славянки. — СПб.: МиМ, 1998.
10. *Кузнецова Н.* Бисероплетение для девочек. — М.: Внешсигма, 2001.
11. *Литвинец Э. Н.* Забытое искусство. — М.: Знание, 1992.
12. *Литвинец Е. М.* Чарівні візерунки. — К.: Радянська школа, 1985.
13. *Лындина Ю.* Фигурки из бисера. — М.: Культура и традиции, 2004.
14. *Ляукина М.* Бисер. — М.: АСТ — Пресс книга, 2004.
15. *Нилова И.* Модные фенечки из бисера. — М.: Внешсигма, 1999.
16. *Носырева Т. Г.* Игрушки и украшения из бисера. — М.: АСТ Астрель, 2003.
17. *Петрунькина А.* Фенечки из бисера. — СПб.: Кристалл, 1998.
18. *Тимченко Э.* Бисерное рукоделие. — СПб.: Русич, 2005.

ПРОГРАМА ГУРТКА НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ

Початковий та основний рівні

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Національно-культурне відродження України передбачає формування національної самосвідомості, творчого мислення особистості.

Робота гуртка народної творчості тісно пов'язана з українським народним мистецтвом, відомими промислами та ремеслами — вишивкою, бісероплетінням, писанкарством, ліпленням. Заняття в гуртку залучають дітей до творчості, розвивають їхні інтереси, підвищують пізнавальну активність, розвивають допитливість, творчі здібності, навички гуртківців.

Метою програми є формування компетентностей особистості засобами колективу народної творчості.

Основні завдання полягають у формуванні таких *компетентностей*:

1. *Пізнавальної*, що забезпечує ознайомлення з поняттями та знаннями, що стосуються народної творчості.
2. *Практичної*, що сприяє оволодінню навичками виготовлення різноманітних виробів.
3. *Творчої*, що забезпечує формування творчих здібностей.
4. *Соціальної*, що сприяє вихованню дбайливого, шанобливого ставлення до народних традицій, національної свідомості, формування естетичного смаку; популяризації народних промислів.

Програма гуртка народної творчості розрахована на роботу з вихованцями віком 5-18 років. Вона передбачає навчання дітей у групах початкового та основного рівнів і розрахована на 2 роки навчання: початковий рівень — 144 год на рік, основний рівень — 216 год. Заняття проводяться відповідно по 4 і 6 год на тиждень.

Програмою передбачаються теоретичні й практичні заняття, а також різноманітні форми їхнього проведення. Програма передбачає основні етапи навчальної роботи за операційно-комплексною системою, а саме:

- тренувальні вправи вихованців гуртка щодо виконання окремих прийомів, з яких складається операція (технологія), яку вивчають;
- практичні роботи із застосування вивчених прийомів;
- послідовність у вивченні та засвоєнні декількох основних операцій, які становлять певний ступінь у засвоєнні навчального матеріалу;
- обґрунтування трудових операцій із дидактичної точки зору.

Під час навчання вихованці поступово опановують різні техніки, прийоми виготовлення різноманітних виробів. Вони отримують початкові дані про взаємозв'язок матеріалу, форми й декорування виробів, їхню залежність від призначення, поняття про ритм, рапорт, симетрію, асиметрію, кольорову гармонію.

На заняттях початкового рівня вихованці знайомляться з культурою українського народу, історією народної творчості різних видів. Вони здійснюють перші кроки у традиційних українських промислах вишивки, розпису, ліплення, бісероплетіння тощо. Програмою передбачено ознайомлення вихованців з особливостями позашкільного закладу, правилами

поведінки під час занять, вимогами техніки безпеки, організацією робочого місця, а також правилами збирання, сортування та зберігання різноманітних матеріалів для роботи в гуртку.

На заняттях основного рівня учні закріплюють набуті навички та вміння, опановують нові. Вони самостійно складають план роботи над виробом, працюють з ескізами, кресленнями, поглиблюють й удосконалюють знання за розділами шкільних програм трудового навчання.

Програма інтегрує знання гуртківців з історії, народознавства, креслення.

Створення за власним задумом виробів для оформлення шкільних приміщень і житла сприяє розвитку творчого потенціалу учнів.

Для вихованців дуже корисними є екскурсії до місцевих музеїв, зустрічі з народними умільцями.

У програмі передбачено індивідуальну роботу з вихованцями згідно Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 11.08.2004, № 651.

Щороку рівень базових знань і вмінь гуртківців оцінюється за спеціально розробленими критеріями.

Контроль знань і навичок передбачає такі форми: усне опитування у вигляді діалогу з педагогом або іншими вихованцями; письмове опитування, яке періодично використовується на підсумкових заняттях у формі тематичних диктантів тощо; різноманітні вікторини та ігри; врахування результатів участі вихованців гуртка у різних конкурсах і виставках. Необхідно рецензувати роботи учнів, які працюють у творчих групах.

Результати участі в конкурсах, змаганнях, виставках також є критерієм для оцінювання здобутих гуртківцями знань.

Програма є орієнтовною, а тому керівник колективу може вносити зміни та доповнення до її змісту, враховуючи умови. Кількість годин та їх розподіл за темами програми теж є орієнтовними. Керівник колективу може сам визначати доцільність такого розподілу і вносити до програми відповідні корективи.

Початковий рівень

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	4	4	—
2.	Витинанки	8	2	6
3.	Вироби із соломки	18	2	16
4.	Декоративно-прикладні вироби:	12	4	8
4.1.	вироби з гофрованого картону	8	2	6
4.2.	мозаїка яєчною шкаралупою	4	2	2
5.	Новорічні і Різдвяні прикраси	8	2	6
6.	Ліплення із солоного тіста	8	2	6
7.	Петриківський розпис	24	2	22

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
8.	Писанкарство	12	2	10
9.	Українська народна вишивка	24	2	22
10.	Бісероплетіння	12	2	10
11.	Екскурсії, конкурси, свята, виставки	12	12	—
12.	Підсумкове заняття	2	2	—
Разом		144	38	106

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (4 год)

Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік.
 Правила поведінки в колективі.
 Організаційні питання.
 Робоча кімната. Інструменти та матеріали.
 Правила безпеки на заняттях.
 Види народної творчості: бісероплетіння, вишивка, ліплення, писанкарство, розпис.

2. Витинанки (8 год)

Витинанки — художнє вирізування з паперу. Правила виготовлення витинанок.

Практична робота:

— виготовлення різноманітних витинанок.

3. Вироби із соломки (18 год)

Використання українцями соломи злакових культур у побуті.
 Використання соломи для виготовлення іграшок і сувенірів.
 Орнамент. Аплікація. Інкрустація.

Практична робота:

— підготовка соломи до роботи: сортування, замочування, прасування, фарбування;
 — розробка ескізів майбутніх виробів;
 — площинна аплікація соломкою за ескізами;
 — плетіння смужок із соломки з двох-чотирьох соломинок;
 — виготовлення підставки для чайника, чашок тощо із солом'яних смужок;
 — плетіння капелюшка із солом'яних смужок.

4. Декоративно-прикладні вироби (12 год)

4.1. Вироби з гофрованого картону (8 год)

Призначення та будова гофрованого картону.
 Прийоми виконання декоративних елементів із гофрованого картону.

Інструменти для його обробки.

Практична робота:

— виготовлення вітальної листівки та декоративного панно з гофрованого картону.

4.2. Мозаїка яєчною шкаралупою (4 год)

Поняття мозаїки.

Яєчна шкаралупа як матеріал для виготовлення декоративних виробів.

Практична робота:

- підготовка яєчної шкаралупи до роботи: сушіння, подрібнення, сортування за розміром і кольором;
- розробка ескізів мозаїки;
- виготовлення мозаїк за темами «фрукти», «квіти», «тварини» тощо;
- виготовлення планшетів для оформлення робіт.

5. Новорічні та різдвяні прикраси (8 год)

Бесіда про історію виникнення та традиції святкування Нового року і Різдва в Україні.

Новорічні прикраси, матеріали для їхнього виготовлення.

Практична робота:

- виготовлення новорічних і різдвяних листівок;
- виготовлення масок.

6. Ліплення із солоного тіста (8 год)

Бесіда про традиції виготовлення ритуальних виробів із тіста в Україні.

Практична робота:

- приготування солоного тіста для ліплення;
- ліплення птаха (жайворонка та ін.);
- ліплення сюжетного панно «Моя сім'я» за власним задумом кожного з вихованців;
- випікання та лакування готових виробів із тіста.

7. Петриківський розпис (24 год)

Розпис як вид декоративно-ужиткового мистецтва в Україні.

Петриківка — осередок розпису по дереву

Елементи петриківського розпису: «бігунець», «зернятко», «колосок», «пірчасте листя», «пуп'янок», «травичка» тощо.

Практична робота:

- виконання елементів петриківського розпису;
- поєднання різних елементів у групи. Створення орнаментів і композицій;
- розпис вітальної листівки, закладки для книжок;
- розпис кухонної дошки для хліба, круглої таці тощо.

8. Писанкарство (12 год)

Бесіда про традиції народного святкування Великодня.

Крашанки, писанки.

Мистецтво писанкарства.

Традиції розпису у різних районах України.

Значення окремих елементів на писанках і прийоми їхнього виконання.

Інструменти та матеріали для писанкарства.

Практична робота:

- виконання різних символів на писанках;
- прикрашення писанок геометричними символами;
- розпис вихованцями писанок за власним задумом.

9. Українська народна вишивка (24 год)

Значення кольору та елементів вишивки.

Особливості візерунків і сполучення кольорів на вишивках різних районів України.

Різновиди швів, традиційних для української вишивки. Класифікація швів. Прийоми оздоблення рушників, білизни, одягу різними швами.

Практична робота:

- виконання швів «штапівка», «занизування», «косий хрестик» на тренувальних зразках;
- оздоблення носовичка швами «штапівка» та «занизування»;
- оздоблення листівки «косим хрестиком» у червоно-чорній гамі;
- оздоблення невеликої серветки вивченими швами.

10. Бісероплетіння (12 год)

Бесіда про виникнення прикрас із бісеру та особливості бісероплетіння.

Найпоширеніші візерунки з бісеру.

Прийоми роботи з бісером.

Матеріали та приладдя.

Практична робота:

- плетіння візерунків на двох голках;
- виготовлення нескладних ланцюжків і браслетів;
- плетіння брошки візерунком «полотно».

11. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (12 год)

Дитячі ранки, родинні свята, пізнавально-ігрові програми, конкурси.

Екскурсії для ознайомлення з природою, історією та культурою краю.

Відвідування краєзнавчих, природничих та історичних музеїв.

Зустрічі з народними майстрами.

Святування Дня знань, Дня вчителя, Нового року, Різдвяних свят, Днів іменинника тощо.

12. Підсумкове заняття (2 год)

Творчий звіт вихованців. Виставка кращих робіт.

Відзначення кращих учнів грамотами й призами.

Завдання на літо.

Основний рівень

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	2	2	—
2.	Ліплення з глини	36	2	34
3.	Художня вишивка	32	2	30
4.	Лозоплетіння	52	2	50
5.	Виготовлення штучних квітів	24	2	22
6.	Бісероплетіння	36	4	32
7.	Вироби зі шкіри	18	2	16
8.	Екскурсії, конкурси, свята, виставки	12	12	—
9.	Підсумкове заняття	4	4	—
Разом		216	32	184

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год)

Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік.
Правила поведінки в колективі.
Організаційні питання.
Робоча кімната. Інструменти та матеріали.
Правила безпеки на заняттях.

2. Ліплення з глини (36 год)

Бесіда з історії кераміки в Україні.
Способи ліплення з глини: ручне ліплення, гончарство.
Обпалювання глиняних виробів.

Практична робота:

- підготовка глини до роботи;
- ручне ліплення глиняних іграшок, глиняних виробів у формі фруктів і овочів;
- декорування виробів наліпкою, вдавленням різних фактурних матеріалів (тканини, листя, гілочок);
- розпис глиняних виробів та їхнє сушіння;
- обпалення готових виробів.

3. Художня вишивка (32 год)

Бесіда на тему: «Традиції оздоблення вишивкою рушників та одягу в Україні».

Значення символів і кольорів на українських рушниках.

Практична робота:

- вправи щодо виконання однобічної та двобічної гладі й мережок;

- вишивання рушника за обраною тематикою і технікою;
- оздоблення серветки мережкою.

4. Лозоплетіння (52 год)

Бесіда на тему: «Мистецтво лозоплетіння в Україні».

Утилітарне й декоративне значення виробів із лози.

Практична робота:

- збирання та сортування лози, її первинна обробка;
- плетіння лози через одну стійку;
- виготовлення дна для плетених виробів;
- ажурне плетіння панно з лози;
- плетіння кошика, вазона для квітів із загінкою окрайка в одну (дві) стійки.

5. Виготовлення штучних квітів (24 год)

Прийоми виготовлення пелюсток, листя, стебла, гілочок.

Матеріали та інструменти для виготовлення штучних квітів.

Практична робота:

- підготовка тканини;
- виготовлення квітки маку способом гофрування;
- виготовлення квіток волошки та ромашки за допомогою ножа;
- виготовлення складних квітів.

6. Бісероплетіння (36 год)

Розрахунок матеріалу для майбутнього виробу.

Практична робота:

- занизування бісером складних об'ємних форм (яйце);
- плетіння сережок, намиста, браслета;
- плетіння пасків.

7. Вироби зі шкіри (18 год)

Народні традиції обробки шкіри.

Прийоми роботи. Способи з'єднання деталей зі шкіри. Інструменти.

Практична робота:

- виготовлення футляру для окулярів, бутон'єрки, гаманця.

8. Екскурсії, конкурси, змагання, свята, виставки (12 год)

Пізнавально-ігрові програми, вікторини, конкурси.

Екскурсії для ознайомлення з природою, історією та культурою краю.

Відвідування краєзнавчих, природничих та історичних музеїв. Замальовки з музейних експонатів.

Зустрічі з народними майстрами.

Святкування Дня знань, Дня вчителя, Нового року, Різдвяних свят, Днів іменинника тощо.

9. Підсумкове заняття (2 год)

Творчий звіт — виставка робіт вихованців. Відзначення кращих учнів грамотами та призами.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні повинні знати:

- основні види народної творчості;
- сучасний стан народних промислів і ремесел в Україні, відомі центри народної творчості;
- основні види орнаментів, характерних для народної вишивки;
- значення символіки на вишивках, декоративному розписі, писанках;
- основні властивості кольорів та їхнє співвідношення;
- властивості різних матеріалів: бісеру, паперу, соломки, тканини тощо;
- прийоми роботи з різними матеріалами;
- види декоративного оформлення готових виробів;
- технологію вишивання однобічною і двобічною гладдю, нескладними мережками;
- прийоми лозоплетіння, ліплення з глини, виготовлення різноманітних штучних квітів;
- прийоми бісероплетіння на саморобних верстатах, занизування бісером об'ємних форм;
- способи з'єднання деталей зі шкіри;
- правила поведінки та безпеки під час занять.

Учні повинні вміти:

- працювати з різноманітними джерелами інформації, які стосуються теми роботи;
- складати план роботи над виробом;
- виконувати малюнки та ескізи виробу;
- користуватися схемами, кресленнями виробів, технологічними картками;
- підбирати необхідні матеріали для виготовлення виробів;
- виконувати основні шви на вишивках;
- володіти основами петриківського розпису;
- прикрашати писанки з використанням вивчених елементів;
- виготовляти нескладні вироби з бісеру, соломки та солоного тіста;
- оздоблювати рушники і серветки гладдю, мережкою;
- виготовляти нескладні вироби з глини та лози;
- самостійно аналізувати якість виконання своєї роботи.

**ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ
РОБОТИ ГУРТКА НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ**

Бісероплетіння

Основне обладнання	Кількість
<i>Матеріали</i>	
Набір бісеру	20 к-т
Набір стеклярусу	20 к-т
Набір ниток № 80-100	10 к-т
Набір капронових ниток № 80	10 к-т
Моток льоски	20 шт.
Калька під олівець	2 рулона
Клей ПВА	10 шт.
<i>Верстати</i>	
Верстат для ткацтва бісером настільний (100 x 500 мм)	20 шт.
<i>Пристосування</i>	
Набір рамок	20 к-т
<i>Інструменти</i>	
Голка для бісеру	40 шт.
Голка звичайна	20 шт.
Наперсток	20 шт.
Ножиці побутові	20 шт.
Лінійка дерев'яна 300 мм	20 шт.
Лекало	20 шт.
Пензлик	20 шт.
<i>Таблиці, плакати</i>	
Види плетіння	1 к-т
Вишивка бісером	1 к-т
Плетіння бісером	1 к-т
Правила техніки безпеки	1 к-т
<i>Картки для індивідуальної роботи</i>	
Схеми плетіння виробів із бісеру	20 наборів

Вироби зі шкіри

<i>Матеріали</i>	
Бісер	20 наборів
Ватин	20 м
Гудзики	100 шт.
Дрiт (Д-1,5-2,5 мм)	40 м
Клей «Бутекс»	10 банок
Клей «Момент»	20 банок
Клей ПВА	20 банок
Крейда	20 банок
Нітрофарби для шкіри	20 банок
Нитки швейні № 30, 40	500 шт.
Обрізки шкіри натуральної	10 м

Основне обладнання	Кількість
Синтетичний трикотаж	10 м
Хутро штучне	10 м
<i>Інструменти</i>	
Голки швейні	40 наборів
Кусачки	2 шт.
Наперсток	20 шт.
Ножиці побутові	20 шт.
Лінійка дерев'яна 300 мм	20 шт.
Пінцет	20 шт.
Пензлики № 1, 2, 3	20 шт.
Плоскогубці	2 шт.
Циркуль	20 шт.
<i>Прилади та пристосування</i>	
Електроплитка лабораторна	2 шт.
Лампа настільна	2 шт.
Праска	2 шт.

Витинанки

<i>Матеріали</i>	
Ватман	20 шт.
Клей ПВА	20 шт.
Клейонка для столів	10 шт.
Крейда	1 к-т
<i>Інструменти</i>	
Лінійка дерев'яна 300 мм	20 шт.
Ніж для паперу	20 шт.
Ножиці побутові	20 шт.
Щіточка для клею	20 шт.
<i>Пристосування</i>	
Рамки для оформлення витинанок різних розмірів	20 шт.
<i>Таблиці і плакати</i>	
Техніка безпеки	1 к-т
Різновиди витинанок	1 к-т

Вишивка художня

<i>Матеріали</i>	
Бязь	20 м
Калька для олівців	1 рул.
Клей ПВА	3 шт.
Копіювальний папір	5 уп.
Крейда	1 уп.
Міліметровий папір	1 рул.
Нитки акрилові	20 к-т
Нитки «Муліне»	100 мот.
Тканина для вишивання хрестиком	20 м

Основне обладнання		Кількість
Тканина льняна		20 м
<i>Пристаосування</i>		
П'яльця різного діаметра		20 к-т
<i>Інструменти</i>		
Голки для ручної вишивки		10 наб.
Ножиці побутові малі		20 шт.
Наперсток		20 шт.
Шпильки швейні		2 уп.
<i>Контрольно-вимірювальні інструменти</i>		
Лінійка дерев'яна 300 мм		20 шт.
Сантиметрова стрічка		20 шт.
<i>Картки для індивідуальної роботи</i>		
Зразки ручних швів		10 к-т

Гончарство

Обладнання спеціалізоване		
Гончарна піч для випалювання виробів		1 шт.
<i>Матеріали</i>		
Глина		1 кг
Серветки з тканини або поліетилену		20 шт.
Фарби		20 шт.
<i>Приладдя</i>		
Гончарний круг		2 шт.
<i>Інструменти</i>		
Пензлики		20 шт.
Посуд для води		20 шт.
Посуд для замісу глини		20 шт.
Стеки		20 шт.
Турнетки		20 шт.

Декоративний розпис

Моделі		
Дошки дерев'яні для розпису		20 к-т
Підноси (залізни, пластикові, дерев'яні)		20 к-т
Посуд керамічний		20 к-т
Форми дерев'яні для розпису		20 к-т
<i>Матеріали</i>		
Лак		10 банок
Пластилін		20 наб.
Пластик		20 наб.
Розчинник		10 банок
Фарба акварельна		20 наб.
Фарба гуашева		20 наб.
Фарба керамічна		20 наб.
Фарба олійна		20 наб.

Основне обладнання		Кількість
<i>Обладнання спеціалізоване</i>		
Муфельна піч		1 шт.
<i>Приладдя</i>		
Палітри пластмасові		20 шт.
Рамки різних розмірів		100 шт.
Склянки для води		20 шт.
<i>Інструменти</i>		
Лінійка дерев'яна 300 мм		20 шт.
Ножиці побутові		20 шт.
Пензлі білячі № 1-10		20 шт.
Шпателі		20 шт.
<i>Картини</i>		
Репродукції робіт майстрів декоративного розпису		1 комп.

Лозоплетіння

<i>Матеріали</i>		
Лоза		20 кг
<i>Обладнання спеціалізоване</i>		
Електрозаточувальний верстат		1 шт.
<i>Інструменти</i>		
Бокорізи		12 шт.
Викрутки		12 шт.
Електродріль		1 шт.
Колунок		12 шт.
Молоток		2 шт.
Набір сверدل		2 наб.
Ніж		12 шт.
Ножиці побутові		12 шт.
Ножиці садові		12 шт.
Рубанок		1 шт.
Сокира		1 шт.
Щемілка		12 шт.
<i>Контрольно-вимірювальні інструменти</i>		
Лінійка дерев'яна 300 мм		12 шт.
Циркуль		12 шт.

Писанкарство

<i>Матеріали</i>		
Крейда кольорова		1 комп.
Нитки «Ірис»		1 упаковка
Нитки № 10		20 шт.
Свічка парафінова		20 шт.
Серветки паперові		20 комп.
Сірники		20 коробок
Фарби анілінові для вовни		20 шт.

Основне обладнання	Кількість
<i>Інструменти</i>	
Писачки	20 шт.
Шило	1 шт.
<i>Таблиці та плакати</i>	
Геометричний поділ яєць	1 к-т
Техніка безпеки	1 к-т

Штучні квіти

<i>Матеріали</i>	
Бісер	20 наб.
Гума (200 мм x 150 мм)	20 шт.
Дріт	40 м
Желатин	40 пачок
Клей ПВА	20 банок
Нитки	100 шт.
Скло	
Тканина різної фактури	50 м
Фарбники для тканини	20 наб.
<i>Прилади та пристосування</i>	
Електроплитка лабораторна	2 шт.
Електропраска	2 шт.
Рамки різних розмірів	50 шт.
<i>Інструменти</i>	
Голки	20 наб.
Кусачки	20 шт.
Ножиці «зіг-заг»	2 шт.
Ножиці побутові	20 шт.
Пензлі різних розмірів	20 шт.
Пінцет	20 шт.
Плоскогубці	2 шт.
Пробійник	20 шт.
<i>Контрольно-вимірвальні інструменти</i>	
Лекала з картону	20 наб.
Лекала з пластика	20 наб.
Лінійка дерев'яна 300 мм	20 шт.
Циркуль	20 шт.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. *Артамова Е.* Бисер. — М., 2000.
2. *Бардина Р. А.* Изделия народных художественных промыслов и сувениры. — М.: Высшая школа, 1990.
3. *Ворочай О.* Звичаї нашого народу. — К.: 1998.
4. *Глухенька Н. О.* Петриківські майстри декоративного розпису. — К., 1959.
5. *Глухенька Н. О.* Петриківські декоративні розписи. — К., 1965.
6. *Гура Л. П.* Прикрась свій дім. — К.: Техніка, 1990.
7. *Данкевич Е. В., Жакова О. В.* Большая книга поделок для девочек и мальчиков. — СПб., 2000.
8. Історія українського мистецтва 1941 — 1967 рр. — К., 1968.
9. *Ковальчук О. В.* Українське народознавство. — К.: Освіта, 1994.
10. *Кондратюк А.* З вишневого саду. — К.: Молодь, 1991.
11. *Кочережко О.* Сонячні барви. — К.: Веселка, 1978.
12. *Красичкова Е. И.* Художественное вышивание. — Минск: Редакція научно-технической литературы, 1959.
13. *Легенький Ю. Г.* Від ремесла до творчості. — К.: Час, 1990.
14. Лепим из солёного теста: украшения, сувениры, поделки, декор. — М., 2003.
15. *Литвинец Е.* Изготовление украшений из бисера и стекла. — СПб, 1992.
16. *Литвинець Є.* Голки, нитки, намистинки. — К.: Веселка, 1989.
17. *Лукина М.* Бисер. — М.: 1998.
18. *Парулина О.* Мир игрушек и поделок. — Смоленск, 2000.
19. *Почивця С.* Искусство вышивки. — СПб., 2002.
20. *Рейли С.* Лепка. — СПб.: Эксмо-пресс, 2002.
21. Сувениры из кожи. — Донецк, 2005.
22. Українська народна іграшка. — Львів, 1980.
23. Уроки детского творчества. — М.: Внешнесигма, 2000.
24. Художественная аппликация и узоры из бумаги. — Донецк, 2005.
25. Художні промисли України. — К.: Мистецтво, 1979.
26. *Чиотти.* Фантазии из бисера. — М.: Континент, 2003.

ПРОГРАМА ГУРТКА «ХУДОЖНЯ ВИШИВКА»

Основний рівень

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

В Україні вишивка з давніх часів була одним із найпоширеніших і доступних видів народної творчості. Це мистецтво краси, фантазії, естетичної насолоди; мистецтво мудрого декоративного відтворення світу, природи, почуттів людини, її історичного минулого. Протягом віків це мистецтво передавалось із покоління в покоління. Не тільки передавалось, а й удосконалювалось. Тому до нашого часу дійшли цікаві композиції, орнаменти та кольорова гама ниток. В Україні існує значна кількість етнографічних центрів вишивальних промислів — київські, чернігівські, полтавські, подільські, гуцульські, буковинські та ін. Кожна з вишивок цих центрів вирізняється з-поміж інших притаманними лише їй особливостями. Усе це дає різноманітний і цікавий матеріал для занять у гуртку.

Програма гуртка «Художня вишивка» спрямована на виховання в учнів почуття прекрасного, національної самосвідомості, любові до рідного краю. Цьому має сприяти ознайомлення з кращими зразками народної вишивки, творчістю визначних народних майстрів, відвідання тематичних виставок.

Метою програми є формування компетентностей особистості засобами гуртка «Художня вишивка».

Основні завдання полягають у формуванні таких *компетентностей*:

1. *Пізнавальної*, що забезпечує ознайомлення з поняттями та знаннями, які стосуються художньої вишивки як одного з видів народної творчості.
2. *Практичної*, що сприяє оволодінню навичками виготовлення різноманітних вишитих виробів.
3. *Творчої*, що забезпечує формування творчих здібностей.
4. *Соціальної*, що сприяє вихованню дбайливого, шанобливого ставлення до народних традицій, національної свідомості, формування естетичного смаку; популяризації художньої вишивки.

Програма розрахована для роботи з учнями середнього шкільного віку. Вона передбачає дворічне навчання дітей у групах основного рівня. На першому році навчання заняття проводяться 4 год на тиждень, на другому — 6 год на тиждень.

Програмою передбачено теоретичні й практичні заняття. При викладанні теоретичного матеріалу використовуються такі методи роботи: розповідь, яка супроводжується показом репродукцій; бесіди з переглядом та аналізом зразків вишитих виробів. Для більш успішного засвоєння матеріалу на заняттях з учнями використовуються також кольорові плакати із зображенням вишитих виробів і схемами до них, різноманітні ілюстративні та фотоматеріали, вироби народних майстрів.

На заняттях основний час надається практичній роботі: виготовленню шаблонів моделей виробів, розробці нових технологій і схемотехнік, вишивці та оздобленню виробів.

На першому році навчання діти знайомляться з вишивкою, як одним із видів українського народного мистецтва, вчать працювати з різними

матеріалами та інструментами. У процесі навчання вони набувають практичних навиків у виготовленні шаблонів, читанні схем, підборі типу та кольору ниток, тканин та інших матеріалів, виготовленні й оздобленні вишитих виробів, вивчають правила техніки безпеки під час роботи з різними матеріалами та інструментами.

На другому році навчання гуртківці ці знайомляться із складнішими технологіями виготовлення художньої вишивки, самостійно працюють зі схемами, вишивають об'ємні картини, рушники. Працюючи над колективними завданнями, вони виконують окремі частини спільної композиції. Де згуртує колектив, оскільки діти розуміють, що кінцевий результат залежить від роботи кожного. Колективна робота виховує у гуртківців дружні стосунки, відчуття взаємодопомоги.

Програма інтегрує знання гуртківців із різних предметів: історії, народознавства, креслення, малювання. На заняттях варто використовувати літературу, кольорові малюнки, фото- і відеоматеріали зі зразками давніх і сучасних вишивок, що дає можливість глибше розвинути художні здібності, фантазію і творче мислення дітей.

Для розширення світогляду вихованців проводяться екскурсії в музеї, на виставки творів народного мистецтва, зустрічі з майстрами вишивки, а також дитячі ранки, родинні свята, пізнавально-ігрові програми, конкурси тощо. Протягом кожного навчального року з дітьми ведуться бесіди з історії України, народознавства, українського декоративно-ужиткового мистецтва, бесіди про культуру і традиції предків.

Контроль засвоєння програми гуртківцями здійснюється через поточні перевірки занять у групах індивідуального навчання.

У програмі передбачено індивідуальну роботу з вихованцями згідно Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 11.08.2004, № 651.

Програма є орієнтовною, а тому керівник колективу може вносити до її змісту зміни та доповнення, враховуючи умови. Кількість годин та їхній розподіл за темами програми теж є орієнтовними. Керівник колективу може сам визначати доцільність такого розподілу і вносити до програми відповідні корективи.

Основний рівень, перший рік навчання

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	2	2	—
2.	Історія української народної вишивки	10	2	8
3.	Народна вишивка	90	2	88
4.	Виготовлення зразків народних вишивок	30	2	28
5.	Суспільно корисна праця	6	—	6
6.	Екскурсії, конкурси, свята, виставки	6	6	—
7.	Підсумкове заняття	2	2	—
Разом		144	16	130

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год)

Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік.
Правила поведінки в колективі.
Організаційні питання.
Робоча кімната. Інструменти та матеріали.
Правила безпеки на заняттях.
Розподіл робочих місць.
Демонстрація зразків вишитих виробів.

2. Історія української народної вишивки (10 год)

Історичні дані про українську народну вишивку. Найдавніші дані про вишивку (Київщина, VI ст.). Знайдені археологами фрагменти вишиваних тканин давньоруського періоду. Гаптування. Мотиви орнаменту та кольори вишивки XIV-XVI ст. Вишивка XVII-XVIII ст., найдавніші зразки (фрагмент рушника 1673 р.). Пам'ятки української народної вишивки XIX ст. Формування художніх промислів в Україні у XX ст. Оригінальні види вишивки — декоративні панно. Майстри народної вишивки (Березівська П., Василенко О., Великодня О., Власенко П., Гасюк О., Герасимович Г., Горбач Р., Козак Г., Магеровська З., Сидоренко Д., Собачко Г., Шерегій М. та ін.). Характерні особливості вишивок різних регіонів України. Вишивка у побуті та фольклорі українців. Найдавніша техніка — занизування. Найпоширеніша техніка — хрестикова.

Дані про матеріали та інструменти, які використовують для створення вишивки «хрестом». Технологія виконання такої вишивки.

Практична робота:

— виконання елементарних видів вишивки (бантик, ромб, квадрат).

3. Народна вишивка (90 год)

Народна вишивка, її види й призначення. Основні матеріали (нитки ручного прядіння й фабричного виробництва) та інструменти, необхідні для створення вишивки. Різноманітність технік і технологій ручного вишивання («хрестик», гладь, тамбур, вирізування, настил, низь, виколування, мережка тощо). Підготовка тканини, інструментів, пристроїв. Добір ниток. Шаблони, правила їхнього виготовлення. Збільшення та зменшення креслення по клітинках. Поєднання кольорів при вишиванні. Перенесення візерунка. Застосування різноманітних швів, які дають змогу створювати візерунки геометричного і рослинного характеру, а також тематично-сюжетні зображення. Техніка виконання швів — «хрестик». Техніки вишивки «хрестиком». Робота за схемами. Техніка безпеки при роботі з ножицями та голками.

Практична робота:

- виготовлення зразка простого вишитого візерунка «метелик»;
- виготовлення листівок до свят;
- виготовлення вишитих виробів за зразками та за власним задумом.

4. Виготовлення зразків народних вишивок (30 год)

Правила виготовлення об'ємного вишитого виробу. Об'ємний вишитий виріб «хрестиком», його призначення та особливості. Створення вишитого виробу «хрестиком по діагоналі». Вишивка «хрестиком по вертикалі». Чверть хреста.

Практична робота:

- створення об'ємного вишитого виробу «хрестиком» із застосуванням відповідної схеми;
- робота з креслярськими інструментами;
- виготовлення виробів побутово-ужиткового призначення: браслет з квіточкою, іграшки (тварини, комахи) тощо.

5. Суспільно корисна праця (6 год)

Практична робота:

- виготовлення різноманітних вишивок для дитячих будинків, виставок, ярмарків.

6. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (6 год)

Дитячі ранки, родинні свята, пізнавально-ігрові програми, конкурси. Екскурсії для ознайомлення з природою, історією й культурою краю. Відвідування краєзнавчих, природничих та історичних музеїв. Відвідування виставок декоративно-ужиткового мистецтва. Зустрічі з народними майстрами. Святкування Дня знань, Дня вчителя, Нового року, Різдвяних свят, Днів іменинника тощо.

7. Підсумкове заняття (2 год)

Творчий звіт вихованців за рік. Виставка робіт вихованців. Відзначення кращих учнів грамотами та призами. Завдання на літо.

Основний рівень, другий рік навчання

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	3	3	—
2.	Народна вишивка	114	12	102
3.	Об'ємні вишиті вироби	72	4	68
4.	Суспільно корисна праця	12	—	12
5.	Екскурсії, конкурси, свята, виставки	12	12	—
6.	Підсумкове заняття	3	3	—
Разом		216	37	179

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (3 год)

Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік.
Правила поведінки в колективі.
Організаційні питання.
Робоча кімната. Інструменти та матеріали.
Правила безпеки на заняттях.
Розподіл робочих місць.

2. Народна вишивка (114 год)

Прикрашення вишивкою жіночого та чоловічого одягу українців. Вишивка предметів декоративного обладнання житла (рушники, серветки, скатерки, простирадла тощо). Різноманітність технік і технологій вишивання (основні, допоміжні, рахункові шви, а також шви вільного малюнка, найбільш поширені техніки — гладь, мережка, хрестикова техніка, вирізування, виколювання, зерновий вивід, занизування, низь, набирування тощо). Поєднання технік (гладь з ажурними швами тощо). Зв'язок техніки й кольору. Залежність кольору вишивок від місцевості. Найпоширенішими мотивами рослинної орнаментики є мальви, троянди, гвоздики та ін., гілки хмелю, виноград, дубове листя, барвінок, букети, вазони, геометричної — прямі й хвилясті лінії, зубці, прямокутники, трикутники, ромби, кола, розетки, плетінки. Зооморфної орнаментики — зображення коня, зайця, риби, жаби, півня, сови, голуба, зозулі, орла, метелика, мухи, павука та ін. Підбір і визначення типу ниток, тканини для вишивки «хрестиком». Шаблони, правила їхнього виготовлення. Збільшення та зменшення креслення по клітинах. Поєднання кольорів при вишиванні. Робота за схемами. Техніка безпечної роботи з інструментами та матеріалами.

Практична робота:

— розробка та виконання вишитих виробів за власним задумом.

3. Об'ємні вишиті вироби (72 год)

Об'ємні вишиті вироби, їхні видри, призначення та особливості. Технологія виготовлення об'ємних вишитих виробів. Виготовлення об'ємних вишитих виробів за традиційними техніками. Поняття про ескіз.

Практична робота:

- виготовлення об'ємних вишитих виробів за схемами;
- робота з креслярськими інструментами;
- розробка та виконання об'ємних вишитих виробів за власним задумом.

4. Суспільно корисна праця (12 год)

Практична робота:

— виготовлення різноманітних вишивок для дитячих будинків, виставок, ярмарків.

5. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (12 год)

Дитячі ранки, родинні свята, пізнавально-ігрові програми, конкурси. Екскурсії для ознайомлення з природою, історією та культурою краю. Відвідування краєзнавчих, природничих та історичних музеїв. Відвідування виставок декоративно-ужиткового мистецтва. Зустрічі з народними майстрами.

Святкування Дня знань, Дня вчителя, Нового року Різдвяних свят, Днів іменинника тощо.

6. Підсумкове заняття (3 год)

Творчий звіт гуртківців. Виставка робіт вихованців. Відзначення кращих учнів грамотами та призами. Завдання на літо.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні повинні знати:

- історію розвитку народних промислів в Україні;
- історію розвитку української народної вишивки;
- основні властивості кольорів;
- різновиди орнаментів;
- правила роботи за схемою;
- умовні позначення на схемах;
- правила користування основною технічною і технологічною документацією;
- способи збільшення та зменшення малюнка;
- види декоративного оздоблення вишитих виробів;
- основні технологічні процеси виготовлення вишитих виробів;
- основні вимоги до роботи з потрібними інструментами та матеріалами.

Учні повинні вміти:

- підбирати візерунки для вишивок;
- виконувати збільшення та зменшення малюнка;

- користуватись схемами;
- виконувати ескіз малюнка;
- виготовляти оздоблювальні елементи;
- добирати інструменти і матеріали для виготовлення вишитих виробів;
- самостійно виконувати всі технологічні операції з виготовлення вишивок;
- виконувати правила техніки безпеки.

ОРИЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ГУРТКА «ХУДОЖНЯ ВИШИВКА»

Основне обладнання	Кількість
<i>Матеріали</i>	
Бязь	20 м
Калька для олівців	1 рулон
Клей ПВА	3 шт.
Копіювальний папір	5 упаковок
Крейда	1 упаковка
Міліметровий папір	1 рулон
Нитки акрилові	20 к-т
Нитки «Муліне»	100 моток
Тканина для вишивання хрестиком	20 м
Тканина льняна	20 м
<i>Пристосування</i>	
П'яльця різного діаметра	20 к-т
<i>Інструменти</i>	
Голки для ручної вишивки	10 наб.
Ножиці побутові малі	20 шт.
Наперсток	20 шт.
Шпильки швейні	2 упаковки
<i>Контрольно-вимірювальні інструменти</i>	
Лінійка дерев'яна 300 мм	20 шт.
Сантиметрова стрічка	20 шт.
<i>Картки для індивідуальної роботи</i>	
Зразки ручних швів	10 к-т

БІБЛІОГРАФІЯ

1. *Гасюк О. О., Степан М. Г.* Художнє вишивання. — К.: Вища школа, 1981.
2. Декоративно-ужиткове мистецтво / Словник. Т.2. — Львів: Афіша. — 2000.
3. *Захарчук-Чугай Р. В.* Українська народна вишивка. — К.: Наукова думка, 1988.
4. *Кара-Васильєва Т. В., Заволокина А. А.* Учитесь вишивать. — К.: Реклама, 1988.
5. *Кара-Васильєва Т.* Українська вишивка. — К., 1993.
6. *Ніколаєва Т. А.* Український народний одяг. — К.: Наукова думка, 1987.
7. *Сорокіна Л. М.* Учись вишивати. — К.: Освіта, 1992.
8. Українське народне мистецтво. — К., 1960.
9. Художні промисли України. — К.: Мистецтво, 1979.

ПРОГРАМА ГУРТКА КИЛИМАРСТВА

Початковий, основний і вищий рівні

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Килимарство — мистецтво виготовлення килимів і килимових виробів (гобеленів, доріжок, коц, тайстр, бесаг тощо) ручним способом. Воно належить до одного з найдавніших народних художніх промислів, яке формувалося і вдосконалювалося упродовж віків, оскільки люди завжди прикрашали своє житло власноруч виготовленими килимами, а традиційне вбрання — тканими елементами.

Колективний характер творчості та спадкоємність багатовікових традицій залишаються визначальними рисами килимарства. Одночасно ручний спосіб виготовлення дає майстрові змогу імпровізувати. Тому килими України є унікальними народними художніми творами, у яких знайшли своє відображення висока культура технічного виконання та орнаментальне, композиційне й колористичне багатство.

Виховання дітей на кращих традиціях українського мистецтва шляхом безпосереднього залучення до творчої праці є тією основою, на якій базуються міцні етичні ідеали, світогляд, норми та правила поведінки вихованців.

Метою програми є формування компетентностей особистості засобами колективу килимарства.

Основні завдання полягають у формуванні таких *компетентностей*:

1. *Пізнавальної*, що забезпечує ознайомлення з поняттями та знаннями, які стосуються килимарства як одного з видів народної творчості.
2. *Практичної*, що сприяє оволодінню навичками виготовлення різноманітних килимових виробів.
3. *Творчої*, що забезпечує формування творчих здібностей.
4. *Соціальної*, що сприяє вихованню дбайливого, шанобливого ставлення до народних традицій, національної свідомості, формування естетичного смаку; популяризації килимарства.

Програма передбачає чотирирічну роботу з дітьми та юнацтвом віком від 5 до 18 років.

Навчальний процес початкового рівня сприяє виявленню індивідуальних творчих здібностей у дітей, оволодіння ними теоретичними знаннями та практичними навичками, які допомагають втілити задум в ескіз, а ескіз — у килимовий виріб. Дітям надається можливість створювати речі, яким властива індивідуальність та вишуканість.

Протягом основного рівня навчання забезпечується вивчення кольорової та орнаментальної символіки, ускладнених композиційних рішень, поєднання декількох технік при створенні килимового виробу. У цей час поєднуються індивідуальна та колективна форми роботи.

На вищому рівні передбачається виконання індивідуальних проєктів, підготовка гуртківців до професійної діяльності та їхня участь у виставках і конкурсах різних рівнів.

Теоретичний курс передбачає заняття з малювання, композиції, колористики, історії килимарства, вивчення кольорової та орнаментальної символіки у килимарстві.

Практичний курс вчить переходу від простих технік килимарства до складних, поєднанню в одному виробі різних технік, виготовленню сучасного килима-гобелена.

Програма інтегрує знання гуртківців з історії, народознавства, креслення, образотворчого мистецтва.

Для розширення світогляду дітей планується проведення екскурсій до музеїв, на виставки творів народного мистецтва, зустрічі з майстрами-килимарями.

У програмі передбачено індивідуальну роботу з вихованцями згідно Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 11.08.2004, № 651.

Програма є орієнтовною, а тому керівник колективу може вносити до її змісту зміни та доповнення, враховуючи умови. Кількість годин та їх розподіл за темами програми теж є орієнтовними. Керівник колективу може сам визначати доцільність такого розподілу і вносити до програми відповідні корективи.

Початковий рівень

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	2	2	—
2.	Історія килимарства	2	2	—
3.	Основи кольорознавства	6	2	4
4.	Основні прийоми композиції	10	4	6
5.	Перев'язка. Полотняна техніка	6	2	4
6.	Гаманець. Саржеве переплетення	10	2	8
7.	Доріжка. Орнамент у смужці	14	2	12
8.	Килимок. Орнамент у квадраті	20	2	18
9.	Гобелен-мініатюра	20	2	18
10.	Творча робота	40	2	38
11.	Екскурсії, конкурси, свята, виставки	10	10	—
12.	Підсумкове заняття	4	—	4
Разом		144	32	112

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год)

Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік.
Правила поведінки в колективі.
Організаційні питання.
Робоча кімната. Інструменти та матеріали.
Правила безпеки на заняттях.
Розподіл робочих місць.

2. Історія килимарства (2 год)

Килим — одна з найдавніших прикрас людського житла, втілення затишку й відпочинку. Використання килимів у побуті. Види килимових виробів.
Художні особливості килима, їхні регіональні відмінності. Унікальні роботи народних майстрів.

3. Основи кольорознавства (6 год)

Основні кольори спектра.
Групи теплих і холодних кольорів.
Контрастні кольори.
Вплив кольору на організм людини.

Практична робота:

— виконання замальовок кольорових гам. Ритм кольорових смуг і клітинок.

4. Основні прийоми композиції (10 год)

Килимова композиція. Симетрія та асиметрія.
Принципи побудови орнаментальних композицій, їхні види і способи ритмізації, рапорт.

Образотворчі засоби у декоративній композиції.

Стилізація. Площинна композиція: крапка, штрих, пляма, лінія, силует, контур, маса.

Елементи традиційних українських орнаментів у килимарстві.

Практична робота:

— замальовки орнаментальних композицій у смужці та квадраті;
— стилізування рослин і тварин в ахроматичному зображенні.

5. Перев'язка. Полотняна техніка (6 год)

Перев'язка — дівочий головний убір. Символіка кольорових стрічок і квітів.

Полотняне переплетення — найпростіша та основна з технік килимарства.

Закладний і перебірний способи.

Застосування ритмічного вигляду кольорових смуг.

Практична робота:

— малювання ескізу;
— підготовка верстата до роботи;

- підбір ниток піткання відповідно до ескізу, Застосування закладного та перебірного способів;
- виконання на верстаті;
- оформлення готового виробу;
- в'язання китиць і стрічок.

6. Гаманець. Саржеве переплетення (10 год)

Килимовий виріб — гаманець.
 Технологічні особливості саржі, репсу.
 Характерний орнамент саржевої техніки.
 Традиційна кольорова символіка у килимарстві.

Практична робота:

- замальовка дрібно-рапортного орнаменту;
- виконання ескізу килимового виробу — гаманця;
- підбір ниток за ескізом. Розрахунок основи;
- виконання на верстаті;
- оформлення готового виробу.

7. Доріжка. Орнамент у смужці (14 год)

Гладкотканий килим та його призначення.
 Настінні килими-коверці Буковини.
 Ритмізація смуг за кольором, розміром та орнаментом.
 Геометричний орнамент, характерний для полотняного переплетення.
 Спосіб з'єднання кольорових ниток у процесі ткання. Види дефектів і способи їхнього уникнення.

Практична робота:

- малювання ескізів;
- підбір кольорових ниток;
- виконання на верстаті;
- оформлення готового виробу.

8. Килимок. Орнамент у квадраті (20 год)

Типи килимів за технологією виготовлення.
 Килимова композиція та його схема.
 Закладне і гребінчасте ткання.
 Символіка традиційного геометричного килимового орнаменту.
 Килими західних районів України.
 Зміст орнаментальних мотивів.

Практична робота:

- малювання схем та ескізів;
- підбір кольорових ниток;
- виконання на верстаті;
- оформлення готового виробу.

9. Гобелен-мініатюра (20 год)

Мистецтво гобелена.
 Розвиток українського гобелена на основі національних художніх традицій.

Український гобелен у сучасному інтер'єрі.
Техніка виборного або гребінчастого ткання («кружляння» або «вільної нитки»).

Вибір теми до гобелена.

Практична робота:

- малювання і копіювання орнаменту;
- розробка ескізу до гобелена;
- нанесення контуру на шаблон. Кольорове рішення;
- підбір ниток за ескізом;
- поєднання виборного та саржевого переплетень;
- виконання та оформлення гобелена.

10. Творча робота (40 год)

Вибір типу килимового виробу.

Виготовлення ескізу майбутньої роботи.

Вирішення композиційних завдань та кольорових рішень з урахуванням символічних значень.

Практична робота:

- натягування основи на верстат;
- виконання і оформлення виробу.

11. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (10 год)

Дитячі ранки, родинні свята, пізнавально-ігрові програми, конкурси.

Екскурсії для ознайомлення з природою, історією та культурою краю.

Відвідування краєзнавчих, природничих та історичних музеїв.

Зустрічі з народними майстрами.

Святкування Дня знань, Дня вчителя, Нового року, Різдвяних свят, Днів іменинника тощо.

12. Підсумкове заняття (4 год)

Творчий звіт гуртківців.

Відзначення кращих учнів грамотами та призами.

Завдання на літо.

Основний рівень, перший рік навчання

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	2	2	—
2.	Історія килимарства	4	4	—
3.	Державна і національна символіка	4	4	—
4.	Головні закони композиції	10	4	6
5.	Лялька. Поєднання технік	4	2	2

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
6.	Килимок. Вузликівна техніка	54	4	50
7.	Тайстра. Полотняна техніка	40	2	38
8.	Гобелен. Мала форма	40	2	38
9.	Творча робота	42	2	40
10.	Екскурсії, конкурси, свята, виставки	12	12	—
11.	Підсумкове заняття	4	4	—
	Разом	216	42	174

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год)

Підсумки попереднього року навчання.
 Обговорення самостійних робіт, які були виконані учнями влітку.
 Мета, завдання, зміст і форми занять на новий навчальний рік.
 Розподіл робочих місць.
 Правила поведінки у колективі, навчальному закладі.
 Правила техніки безпеки.

2. Історія килимарства (4 год)

Килими доби Київської Русі.
 Вплив стилю бароко на розвиток українського килимарства.
 Характерні художні риси та особливості виготовлення килимів із різних районів України. Типологія.

3. Державна й національна символіка (4 год)

Графічне та колористичне значення символіки держави, області, міста, села.

4. Головні закони композиції (10 год)

Декоративна композиція.
 Головні загально-художні композиційні закони.
 Співвідношення, рівновага та гармонія композиції. Пропорції та перспектива.

Практична робота:

- складання композиції із заданих предметів;
- складання композиції за власним задумом.

5. Лялька. Посідання технік (4 год)

Народна іграшка — лялька-берегиня.
 Обереги.
 Складові частини українського народного одягу.
 Місцеві орнаментальні та колористичні особливості одягу.

Практична робота:

- малювання ескізу до ляльки в українському одязі;
- підбір кольорових ниток за ескізом;
- застосування вузликової техніки;
- поєднання кількох переплетень: полотняного, саржевого та вузликового у виконанні виробу;
- оформлення готового виробу.

6. Килимок. Вузликова техніка (54 год)

Види вузликових килимів: коци, ковер.
Килими центральних і західних районів України.
Технологічні особливості вузликового килима.
Рельєфні форми площини.
Аналіз схем килимів і елементів традиційного орнаменту.
Технічний малюнок.

Практична робота:

- малювання ескізу;
- креслення технічного малюнка;
- підбір кольорових ниток за ескізом;
- натягування основи на верстат і нав'язування ничениць;
- застосування технології одинарного та подвійного вузлів;
- оформлення готового виробу.

7. Тайстра. Полотняна техніка (40 год)

Типи і призначення торб: тайстра, бесаги.
Технологія виготовлення.
Способи з'єднання кольорових ниток.

Практична робота:

- малювання ескізу з геометричним або рослинним орнаментом;
- підбір кольорових ниток за ескізом;
- виготовлення та оформлення виробу;
- нав'язування китиць.

8. Гобелен. Мала форма (40 год)

Історія виникнення гобелена.
Шпалери.
Аналіз композиції з урахуванням комбінованої техніки: полотняна, вузликова, репс, саржева, кружляння.

Практична робота:

- малювання ескізу з урахуванням комбінованої техніки;
- підготовча робота перед виготовленням гобелену;
- створення рельєфних форм за ескізом;
- оформлення готового виробу.

9. Творча робота (42 год)

Вибір типу килимового виробу малої форми.

Практична робота:

- малювання ескізу;
- підбір кольорових ниток за ескізом;
- виготовлення та оформлення виробу.

10. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (12 год)

Пізнавально-ігрові програми, вікторини, конкурси.

Екскурсії для ознайомлення з природою, історією і культурою краю.

Відвідування краєзнавчих, природничих, історичних, художніх музеїв, етнографічних ярмарків. Замальовки з музейних експонатів. Виготовлення альбому зразків.

Зустрічі з народними майстрами.

Святкування Дня знань, Дня вчителя, Нового року, Різдвяних свят, Днів іменинника тощо.

11. Підсумкове заняття (4 год)

Підсумкова виставка кращих робіт учнів. Відзначення вихованців. Перспективний план роботи гуртка на наступний рік. Завдання на літо. Рекомендації щодо збору матеріалу.

Основний рівень, другий рік навчання

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	2	2	—
2.	Історія килимарства	6	6	—
3.	Композиційні прийоми	12	4	8
4.	Янгол-лялька. Комбінована техніка	6	—	6
5.	Килимок. Петелькова техніка	82	2	80
6.	Вівця. Мініатюра	10	2	8
7.	Творча робота	82	2	80
8.	Екскурсії, конкурси, свята, виставки	12	12	—
9.	Підсумкове заняття	4	4	—
Разом		216	34	182

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год)

Підсумки попереднього року навчання.

Обговорення самостійних робіт, які учні виконали влітку.

Мета, завдання, зміст і форми занять у новому навчальному році.

Правила внутрішнього розпорядку, безпеки праці, виробничої санітарії та особистої гігієни.

Організація робочих місць. Інструменти та матеріали.

2. Історія килимарства (6 год)

Килими України XVIII ст.

Характерні риси та технологія виготовлення килимів Казахстану, Молдови, Північного Кавказу, Росії.

3. Композиційні прийоми (12 год)

Масштаб. Пропорційність. Контраст.

Необхідність застосування композиційних прийомів у декоративно-прикладній композиції.

Поєднання кольорів та їхня різноманітність і роль в композиції.

Сучасна кольорова символіка як важливий композиційний засіб.

Площинна та силуетна форми.

Стилізація. Декоративна роль рослинного орнаменту.

Практична робота:

— малювання ескізів з урахуванням композиційних прийомів і поєднань кольорів;

— використання кольорової символіки;

— використання рослинного орнаменту.

4. Янгол-лялька. Комбінована техніка (6 год)

Особливості комбінованої техніки.

Функціональне призначення янгола-ляльки.

Практична робота:

— виготовлення янгола-ляльки із застосуванням полотняної та вузликівкової технік;

— прикріплення крилець.

— оформлення готового виробу.

5. Килимок. Петелькова техніка (82 год)

Технологія виготовлення петелькової поверхні.

Характерні риси петелькових килимів Волині та Буковини.

Типовий орнамент петелькового килима: розетковий, ромбовий.

Зображення птахів та квітів.

Практична робота:

— малювання ескізу;

— креслення технічного малюнка;

— підбір кольорових ниток;

— самостійний вибір орнаменту;

— виконання та оформлення роботи.

6. Вівця. Мініатюра (10 год)

Повторення матеріалу з використанням полотняної техніки та техніки одинарного вузла.

Особливості виготовлення виробу — вівці.

Практична робота:

- малювання ескізу;
- виконання та оформлення роботи.

7. Творча робота (82 год)

Перевірка знань гуртківців зі створення малюнка, кольорознавства, стилізації, композиційних прийомів, побудови орнаменту.

Самостійний вибір теми, видів килимового виробу.

Практична робота:

- малювання ескізу;
- створення графічного шаблону або технічного малюнка;
- підбір кольорових ниток;
- виготовлення та оформлення виробу.

8. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (12 год)

Пізнавально-ігрові програми, вікторини, конкурси.

Екскурсії для ознайомлення з природою, історією і культурою краю.

Відвідування краєзнавчих, природничих, художніх та історичних музеїв, етнографічних ярмарків.

Замальовки з музейних експонатів.

Поповнення альбому зразків.

Зустрічі з народними майстрами-килимарями.

Святкування Дня знань, Дня вчителя, Нового року, Різдвяних свят, Днів іменинника тощо.

9. Підсумкове заняття (4 год)

Підсумкова виставка кращих робіт учнів.

Відзначення вихованців.

Перспективний план роботи гуртка на наступний рік.

Завдання на літо.

Рекомендації щодо збору матеріалу.

Вищий рівень

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	2	2	—
2.	Історія килимарства	6	6	—
3.	Композиція. Засоби виразності	16	6	10
4.	Текстильна пластика	36	6	30
5.	Килимок. Сумахова техніка	36	6	30
6.	Лялька. Велика форма	76	6	70

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
7.	Сучасний гобелен	80	6	74
8.	Творча робота	68	6	62
9.	Підсумкове заняття	4	4	—
Разом		324	48	276

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год)

Підсумки попереднього року навчання.
 Обговорення самостійних робіт, які гуртківці виконали влітку.
 Мета, завдання, зміст і форми занять у новому навчальному році.
 Правила внутрішнього розпорядку, безпеки праці, виробничої санітарії та особистої гігієни.
 Організація робочих місць.
 Інструменти та матеріали.

2. Історія килимарства (6 год)

Коптські тканини.
 Килими середньовічної Європи.
 Гобелени-шпалери. Сучасний гобелен: стилі і напрями. Гобелен в інтер'єрі.
 Відомі майстри гобеленів.

3. Композиція. Засоби виразності (16 год)

Створення композиції до сучасного гобелена.
 Орнаментальна та сюжетно-тематична композиція.
 Використання орнаменту в гобелені.
 Симетрія та асиметрія. Динаміка і статика. Метричний і ритмічний ряди.
Практична робота:
 — виконання завдань з використанням метричних і ритмічних принципів;
 — малювання ескізу з використанням гармонійності споріднених контрастних кольорів;
 — створення сюжетно-тематичної композиції за власним задумом.

4. Текстильна пластика (36 год)

Використання різноманітного текстильного матеріалу.
 Дріт і металеві нитки та їхнє комбінування.
 Динамічне вирішення композиції.
 Контрастні співвідношення фактури, тону та кольору використаних тканин.
 Сучасні оригінальні форми традиційних килимів.

Практична робота:
 — малювання ескізу;
 — підбір матеріалу;
 — виконання в аплікаційній формі.

5. Килимок. Сумахова техніка (36 год)

Гладкотканий однобічний фактурний килим.
Типова композиція сумаха.
Геометричний орнамент.
Колористичне вирішення.
Функціональне призначення.
Технологія виготовлення сумаха: косичка, полотняна техніка.
Особливості зовнішнього вигляду.

Практична робота:

- малювання ескізу;
- підбір ниток;
- зміна напрямів настилу;
- виконання та оформлення виробу.

6. Лялька. Велика форма (76 год)

Традиційне народне вбрання та його регіональні особливості.
Головні убори та їхня кольорова символіка.
Обговорення вибору комбінованої техніки виконання ляльок (дівчинки і хлопчика) у традиційному вбранні.

Практична робота:

- малювання ескізу;
- підбір ниток;
- виконання та оформлення виробу.

7. Сучасний гобелен (80 год)

Різноманітна техніка виконання.
Специфіка художньої виразності.
Композиція з елементами традиційного килимового орнаменту: геометричного, квітково-рослинного, сюжетного.

Практична робота:

- малювання ескізу;
- малювання шаблону;
- виконання та оформлення виробу.

8. Творча робота (68 год)

Самостійний вибір теми та техніки виконання.

Практична робота:

- малювання ескізу;
- виконання та оформлення виробу.

9. Підсумкове заняття (4 год)

Підсумкова виставка кращих робіт учнів.
Відзначення гуртківців.
Підготовка до екзамену в з теоретичного курсу килимарства.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні повинні знати:

- основні віхи з історії килимарства;
- характерні художні риси та особливості виготовлення килимів у різних районах України;
- складові частини українського народного одягу;
- особливості народної іграшки;
- типи, призначення і технологію виготовлення торб — тайстр, бесаг тощо;
- історію виникнення та особливості виготовлення гобеленів;
- основи сучасної кольорової символіки;
- відмінності технік українського та зарубіжного килимарства;
- основні прийоми побудови композиції;
- типові композиції килимів із різними техніками виконання;
- основні кольори та кольорові гами;
- полотняну техніку;
- прийоми саржевого переплетення;
- технологічні особливості вузликкових та полотняних килимів;
- характерні риси петелькових килимів.

Учні повинні вміти:

- підготувати ескіз;
- скласти технічний малюнок з есізу;
- використовувати кольорову символіку у виробах.
- створювати сюжетно-тематичну композицію за власним задумом;
- виготовити дівочий головний убір-перев'язку;
- виготовити килимові вироби: гаманець, доріжку, килимок, гобелен-мініатюру.
- скласти композиції із заданих предметів та за власним задумом;
- поєднувати техніки виготовлення виробу;
- виготовляти народну іграшку-ляльку;
- виготовляти вузликковий килимок, торбу-тайстру, гобелен малої форми.
- виготовляти вироби: янгола-ляльку, петельковий килимок, вівцю тощо;
- виготовляти вироби в аплікаційній формі;
- створювати килими за різними техніками виконання;
- виготовляти гобелени.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ГУРТКА КИЛИМАРСТВА

Основне обладнання	Кількість
<i>Матеріали</i>	
Ватман	20 лист.
Калька для олівця	2 рулони
Крейда для дошки	1 к-т
Крейда кольорова	1 к-т

Основне обладнання	Кількість
Нитки бавовняні	20 кг
Нитки різнокольорові	20 кг
Нитки синтетичні	20 кг
Нитки шерстяні	20 кг
Папір міліметровий	2 рулони
Фломастери	25 к-т
<i>Інструменти</i>	
Гачки в'язальні	25 наб.
Голки	25 наб.
Ножиці побутові	25 шт.
Шило	25 шт.
<i>Контрольно-вимірвальні інструменти</i>	
Лінійка дерев'яна 1000 мм	5 шт.
Лінійка масштабна	25 шт.
Стрічка сантиметрова	25 шт.
<i>Обладнання спеціалізоване</i>	
В'язальна машина	5 шт.
Настільна лампа	25 шт.
Ткацький верстат	5 шт.
<i>Таблиці та плакати</i>	
Правила техніки безпеки	1 к-т
Умовні позначення для замальовування узорів	1 к-т

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Антонович Є. А. Декоративно-прикладне мистецтво. — Л., 1992.
2. Данченко О. С. Народні майстри. — К., 1982.
3. Жук А. К. Українські народні килими. — К., 1965.
4. Запаско Я. Українське народне килимарство. — К., 1977.
5. Кусько Г. Д. Становлення і розвиток українського гобелена. — М., 1987.
6. Кочережко Н, Сосячні барви. — К., 1978.
7. Легенький Ю. Г. Від ремесла до творчості. — К., 1990.
8. Ніколаєва Т. Історія українського народного костюма. — К., 1996.
9. Тарануценко С. А. Килим. Історія українського мистецтва. — К, 1988.
10. Субботский Е. В. Ребенок открывает мир. — М., 1991.
11. Українське народне мистецтво. — К., 1960.
12. Українське народне мистецтво. — К., 1961.
13. Художні промисли України. — К., 1979.
14. Щербаківський В. Українське мистецтво. — К., 1995.
15. Щербаківський Д. Український килим. — К., 1927.

ПРОГРАМА ГУРТКА МОДЕЛЮВАННЯ ТА КОНСТРУЮВАННЯ ОДЯГУ

Основний і вищий рівні

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма гуртка моделювання та конструювання одягу спрямована на те, щоб учні змогли реалізувати свої творчі можливості через заняття в ньому. Крім того, у процесі виготовлення виробів гуртківці знайомляться з роботою модельєра, художника, дизайнера.

Метою програми є формування компетентностей особистості засобами гуртка конструювання та моделювання одягу.

Основні завдання полягають у формуванні таких *компетентностей*:

1. *Пізнавальної*, що забезпечує ознайомлення з поняттями та знаннями, які стосуються конструювання, моделювання та виготовлення одягу.

2. *Практичної*, що сприяє оволодінню навиками конструювання, моделювання та виготовлення одягу.

3. *Творчої*, що забезпечує формування творчих здібностей.

4. *Соціальної*, що сприяє розвитку громадсько-патріотичних почуттів, формування естетичного смаку, навиків професійного та соціального партнерства.

Програма передбачає роботу з дітьми та юнацтвом віком від 13 до 18 років за основним і вищим рівнями навчання.

У навчальному матеріалі викладено методику пошиття одягу і способи його оздоблення.

Робота гуртка поєднує теоретичні та практичні заняття.

Заняття першого року навчання основного рівня проводяться 2 рази на тиждень по 2 год, на рік — 144 год.

Заняття другого-третього років навчання основного рівня та першого — третього років навчання вищого рівня проводяться тричі на тиждень по 2 год (216 год на рік).

На основному рівні навчання проводяться теоретичні й практичні групові та індивідуальні заняття для оволодіння навиками швачки і кравця. На вищому рівні вдосконалюються знання та навички, набуті учнями у попередні роки, обдаровані діти проходять професійно орієнтовану підготовку з конструювання, моделювання та виготовлення одягу. Тривалість навчання на основному та вищому рівнях становить 6 років (відповідно 3 і 3 роки).

На заняттях за темою «Моделювання та конструювання одягу» ставиться мета розвинути в учнів відчуття гармонії кольорів, дати знання щодо пропорцій фігури людини, формувати вміння гарно одягатися; навчити моделювати викрійки за будь-яким складним ескізом, зокрема, самостійно розробленим; розкрити тканину для виробу та виготовити його.

Під час проведення занять із технології виготовлення одягу особлива увага приділяється якісному виконанню учнями кожної операції. Теоретичний курс розраховано на те, щоб вихованці оволоділи знаннями з обробки деталей одягу. Пояснюючи технологію ручної обробки, педагогу необхідно порівнювати її з методами аналогічних машинних операцій. Кожен вид технологічної обробки

деталей і вузлів одягу має бути опрацьований на практиці. Перед початком роботи дітей обов'язково знайомлять з основами гігієни праці, виробничої санітарії та особистої гігієни.

Вивчення швейного обладнання має формувати у вихованців технічні й технологічні знання, практичні уміння та навички роботи на швейних машинах.

При вивченні програмного матеріалу необхідно прищеплювати учням навички якісного виконання робіт, ефективного використання часу, економної витрати матеріалів і бережливого ставлення до інструментів, обладнання, запроваджувати раціональні прийоми й методи праці, систематично поповнюючи їхні знання про нове обладнання, досконаліші сучасні технологічні процеси.

Навчання в гуртку має бути спрямоване на розвиток в учнів технічного мислення та вміння застосовувати теоретичні знання на практиці.

Програма інтегрує знання гуртківців із креслення та образотворчого мистецтва.

Підсумком кожного року навчання на основному та вищому рівнях є конкурс, на якому учні демонструють власноруч виготовлені вироби.

Для розширення світогляду гуртківців планується проведення екскурсій з метою ознайомлення з природою, історією та культурою краю, відвідання музеїв і виставок, проведення різноманітних конкурсів, пізнавально-ігрових програм тощо.

У програмі передбачено індивідуальну роботу з учнями згідно Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 11.08.2004, № 651.

Програма є орієнтовною, тому керівник колективу може вносити до її змісту зміни та доповнення, враховуючи умови. Кількість годин та їхній розподіл за темами програми теж є орієнтовними. Керівник колективу може сам визначати доцільність такого розподілу і вносити до програми відповідні корективи.

Основний рівень, перший рік навчання

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	2	2	—
2.	Технологія виконання ручних робіт	2	—	2
3.	Елементи машинознавства	2	2	—
4.	Елементи матеріалознавства	6	6	—
5.	Повузлова обробка виробу	18	6	12
6.	Технологія виготовлення спідниці	30	4	26
7.	Технологія плечового виробу	12	8	4
8.	Виготовлення конкурсного виробу	56	6	50

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
9.	Екскурсії, конкурси, свята, виставки	12	—	12
10.	Підсумкове заняття	4	—	4
Разом		144	34	110

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год)

Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік.
 Правила поведінки в колективі.
 Організаційні питання.
 Робоча кімната. Інструменти та матеріали.
 Правила безпеки на заняттях.
 Мода року.

2. Технологія виконання ручних робіт (2 год)

Види ручних швів.
Практична робота:
 — виконання ручних швів.

3. Елементи машинознавства (2 год)

Види швейних машин. Будова побутової швейної машини. Підготовка швейної машини до роботи. Добір і установка машинних голок. Регулювання натягу ниток.
 Санітарно-гігієнічні вимоги для роботи на швейній машині.

4. Елементи матеріалознавства (6 год)

Види текстильних волокон.
 Вивчення властивостей ниток, визначення основи та піткання.
 Визначення лицьової й виворотної сторін тканини.
 Дані про волокна рослинного походження. Фізико-механічні властивості тканин.

5. Повузлова обробка виробу (18 год)

Будова та оформлення креслень швейних виробів.
 Мірки для побудови креслення й умовні позначення.
 Послідовність у побудові креслень і викрійок.
 Виготовлення нестандартних викрійок на основі стандартної викрійки.
 Моделювання горловини.
 Вимоги до розкрию.
 Машинні шви і прийоми їхнього виконання.
 Поєднання машинних і ручних швів.
 Накладні кишені. Комір. Пояс. Виточки.
 Економія матеріалів під час роботи.

Практична робота:

- підготовка тканини до розкрою;
- розміщення викрійок на тканині;
- зрізи деталей крою;
- послідовність розкрою;
- обробка горловини.

6. Технологія виготовлення спідниці (30 год)

Виточки. Пояс. Застібка.

Практична робота:

- прийоми обробки застілки, пояса, низу виробу;
  - обробка виточок;
  - виготовлення пояса;
  - примірка. Усунення дефектів;
  - знімання залишків намітки, чищення лицьового й виворотного боків.
- Пришивання гачків і ґнопок;
- вишивання;
  - волого-теплова обробка деталей і готового виробу.

7. Технологія плечового виробу (12 год)

Перша примірка.

Дефекти виробу.

Практична робота:

- усунення дефектів виробу;
- початкова обробка;
- оздоблення виробу.

8. Виготовлення конкурсного виробу (56 год)

Ескіз. Викройки. Розкрій. Примірки.

Практична робота:

- виконання креслення;
- конструювання викрійок;
- розкрій;
- обробка машинним способом.

9. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (12 год)

Практична робота:

- пізнавально-ігрові програми, конкурси;
- екскурсії для ознайомлення з природою, історією та культурою краю;
- відвідування краєзнавчих, природничих та історичних музеїв;
- святкування Дня знань, Дня вчителя, Нового року, Різдвяних свят, Днів іменинника тощо.

10. Підсумкове заняття (4 год)

Творчий звіт гуртківців.

Відзначення кращих учнів.

Завдання на літо.

Основний рівень, другий рік навчання

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	2	2	—
2.	Елементи машинознавства	6	2	4
3.	Елементи матеріалознавства	6	2	4
4.	Технологія виготовлення блузи	42	8	34
5.	Повузлова обробка виробу	42	6	36
6.	Технологія обробки виробу складного фасону	42	8	34
7.	Виготовлення конкурсного виробу	60	4	56
8.	Екскурсії, конкурси, свята, виставки	12	—	12
9.	Підсумкове заняття	4	—	4
Разом		216	32	184

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год)

Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік.
Правила поведінки в колективі.
Організаційні питання.
Робоча кімната. Інструменти та матеріали.
Правила безпеки на заняттях.
Мода року.

2. Елементи машинознавства (6 год)

Механізми швейної машини. Догляд за швейною машиною.

Практична робота:

- робота на швейній машинці: заправка, регулювання натягу ниток;
- виконання зразків машинних робіт на тканині — прямий, паралельний та зигзагоподібний рядки, обметування зрізів.

3. Елементи матеріалознавства (6 год)

Натуральні волокна, їхні види та способи розрізнення: бавовняні, лляні й шерстяні тканини.

Природа сировини.

Визначення основи та піткання, лицьового та виворотного боку тканини.

Колір і малюнок тканини. Основні ткацькі переплетення.

Практична робота:

- визначення сировини, основи та піткання, лицьового й виворотного боку тканини.

4. Технологія виготовлення блузи (42 год)

Види легкого жіночого одягу.

Експлуатаційні, естетичні та гігієнічні вимоги до блуз.

Мірки, необхідні для виконання креслення.

Особливості розробки конструкцій відкритої та закритої блузи. Викройки.

Практична робота:

- виконання креслення блузи, рукава, коміру;
- моделювання викрійок;
- початкова обробка;
- примірки;
- обробка машинним способом;
- волого-теплова обробка із дотриманням правил техніки безпеки;
- кінцева обробка;
- оздоблення виробу.

5. Повузлова обробка виробу (42 год)

Практична робота:

- виготовлення коміра;
- виготовлення манжети;
- застібка планкою. Застібка «Блискавка»;
- виготовлення пояса та рукавів;
- обробка петель і кутів.

6. Технологія обробки виробу складного фасону (42 год)

Ескіз.

Знайомство з викройками журналу мод. Правила розкроювання.

Практична робота:

- виконання креслення;
- розкрій. Перша примірка. Обробка дрібних деталей;
- ВТО виробу із дотриманням правил техніки безпеки;
- обробка основних деталей. Друга примірка. Виправлення дефектів;
- кінцева обробка. Оздоблення виробу.

7. Виготовлення конкурсного виробу (60 год)

Ескіз.

Складні елементи моделювання.

Вибір тканини.

Практична робота:

- виконання креслення зі складними елементами моделювання;
- підготовка тканини до розкроювання;
- конструювання та моделювання викрійок;
- декатирування тканини. Розкрій. Перша примірка;
- обробка ліфа виробу. Виготовлення коміра, пояса, манжети;
- обробка машинним способом;
- виконання ручних робіт з оздоблення виробу;
- ВТО із дотриманням правил техніки безпеки.

8. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (12 год)

Практична робота:

- пізнавально-ігрові програми, конкурси.
- екскурсії для ознайомлення з природою, історією та культурою краю.
- відвідування краєзнавчих, природничих та історичних музеїв.
- святкування Дня знань, Дня вчителя, Нового року, Різдвяних свят, Днів іменинника тощо.

9. Підсумкове заняття (4 год)

- Творчий звіт гуртківців.
- Відзначення кращих учнів.
- Завдання на літо.

Основний рівень, третій рік навчання

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	2	2	—
2.	Елементи машинознавства	12	4	8
3.	Елементи матеріалознавства	12	6	6
4.	Моделювання і конструювання жіночого одягу	30	10	20
5.	Обробка деталей виробу	42	18	24
6.	Художнє оздоблення і дрібний ремонт	24	6	18
7.	Виготовлення конкурсного виробу	78	16	62
8.	Екскурсії, конкурси, свята, виставки	12	—	12
9.	Підсумкове заняття	4	—	4
Разом		216	62	154

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год)

- Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік.
- Правила поведінки в колективі.
- Організаційні питання.
- Робоча кімната. Інструменти та матеріали.
- Правила безпеки на заняттях.
- Мода року.

2. Елементи машинознавства (12 год)

- Причини виходу з ладу швейної машини. Шляхи їх усунення.

Практична робота:

- робота на швейній машині: заправка, регулювання натягу ниток.

3. Елементи матеріалознавства (12 год)

Хімічні волокна та їхні види.

Способи розрізнення хімічних волокон.

Практична робота:

- визначення хімічних волокон та їхніх видів.

4. Моделювання та конструювання жіночого одягу (30 год)

Практична робота:

- знімання мірок;
- знімання додаткових мірок;
- моделювання ліфа та низу плаття на основі базисної сітки;
- розробка креслення складних моделей.

5. Обробка деталей виробу (42 год)

Види зрізів та їхня обробка. Підрізи.

Види складних кишень.

Обробка кокеток і кутів.

Практична робота:

- виконання зрізів та їхня обробка;
- виконання різних видів складних кишень;
- виконання обробки кокеток і кутів.

6. Художнє оздоблення і дрібний ремонт (24 год)

Рюші, жабо, кокілье, волан.

Практична робота:

- оздоблення краю виробу;
- виготовлення квітів;
- ремонт манжети, коміра, кишень.

7. Виготовлення конкурсного виробу (78 год)

Креслення виробу.

Практична робота:

- виконання креслення;
- розкроювання;
- проведення примірки;
- обробка дрібних деталей;
- обробка основних деталей машинним способом;
- оздоблення виробу;
- кінцева обробка.

8. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (12 год)

Практична робота:

- пізнавально-ігрові програми, конкурси;
- екскурсії для ознайомлення з природою, історією та культурою краю;

- відвідування краєзнавчих, природничих та історичних музеїв;
- святкування Дня знань, Дня вчителя, Нового року, Різдяних свят, Днів іменинника тощо.

9. Підсумкове заняття (4 год)

- Проведення конкурсу на кращу роботу.
- Відзначення кращих учнів.
- Завдання на літо.

Вищий рівень, перший рік навчання

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	2	2	—
2.	Елементи машинознавства	6	6	—
3.	Елементи матеріалознавства	16	16	—
4.	Моделювання і конструювання жіночого одягу	36	6	30
5.	Обробка деталей виробу	60	8	52
6.	Виготовлення конкурсного виробу	90	10	80
7.	Підсумкове заняття	6	—	6
Разом		216	48	168

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год)

- Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік.
- Правила поведінки в колективі. Організаційні питання.
- Робоча кімната. Інструменти та матеріали.
- Правила безпеки на заняттях.
- Мода року.

2. Елементи машинознавства (6 год)

- Побутові та промислові швейні машини. Механізми і вузли машини.

3. Елементи матеріалознавства (16 год)

- Синтетичні волокна та їхня характеристика.

4. Моделювання і конструювання жіночого одягу (36 год)

- Види складних спідниць.
- Асиметрія в ескізах.
- Комбіновані спідниці.
- Поясні вироби та їхнє моделювання.

Практична робота:

- побудова креслення декількох видів складних спідниць за знятими мірками;
- розробка моделей спідниць;
- підготовка деталей крою;
- розкладка та розкрій спідниці;
- підготовка її до примірки;
- проведення примірки, виправлення недоліків;
- послідовність пошиття;
- волого-теплова обробка.

5. Обробка деталей виробу (60 год)

Практична робота:

- обробка відкритих зрізів;
- обробка виточок, кокеток, складок;
- обточка горловини;
- обробка підрізів.

6. Виговлення конкурсного виробу (90 год)

Ескіз ансамблю.

Практична робота:

- виконання ескізу;
- робота із журналами мод, моделювання викрійок;
- підготовка тканини до розкроювання та декатирування;
- розкроювання та зметування деталей крою;
- проведення першої примірки;
- виправлення дефектів після примірки;
- обробка дрібних деталей;
- обробка основних деталей машинним способом;
- друга примірка;
- кінцева обробка;
- оздоблення виробу.

7. Підсумкове заняття (6 год)

Практична робота:

- проведення конкурсу на кращу роботу;
- відзначення кращих учнів;
- завдання на літо.

Вищий рівень, другий рік навчання

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	2	2	—
2.	Елементи матеріалознавства	10	10	—
3.	Швейне виробництво	18	18	—
4.	Технологія ручних робіт	36	6	30
5.	Технологія машинних робіт	42	6	36
6.	Робота з журналами мод	12	—	12
7.	Виготовлення конкурсного виробу	90	10	80
8.	Підсумкове заняття	6	—	6
Разом		216	52	164

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год)

Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік.
Правила поведінки в колективі.
Організаційні питання.
Робоча кімната. Інструменти та матеріали.
Правила безпеки на заняттях.
Мода року.

2. Елементи матеріалознавства (10 год)

Групи швейних матеріалів.
Види переплетень.
Штучні матеріали та способи їх розрізнення.

3. Швейне виробництво (18 год)

Основні етапи виготовлення швейних виробів на промисловому підприємстві.
Стандарти, контроль якості швейних виробів.
Гігієна праці та промислова санітарія.

4. Технологія ручних робіт (36 год)

Види складних швів.
Штуковка, вафельні зборки, китиці, бахрома.
Гудзики, обтягнуті тканиною.
Потайний підшивний шов.

Практична робота:

— виконання складних швів;

- виготовлення гудзиків, обтягнутих тканиною;
- обметування петлі.

5. Технологія машинних робіт (42 год)

Види швів та їхнє застосування.

Крайові шви.

Оздоблювальні шви.

З'єднувальні шви.

Обробка зрізу строчкою «піке».

Закріпка. Петля.

Технічні вимоги до виконання машинних робіт.

Практична робота:

- виконання зразків з'єднувальних, крайових та оздоблювальних швів;
- виконання обробки зрізу строчкою «піке».

6. Робота з журналами мод (12 год)

Практична робота:

- калька, мірки;
- визначення розміру за таблицею;
- виконання ескізу;
- знімання викрійок згідно креслення.

7. Виготовлення конкурсного виробу (90 год)

Викрійки із журналу мод.

Креслення виробу.

Практична робота:

- виконання креслення;
- підготовка викрійок із журналу мод;
- розкроювання підготовленої тканини;
- підготовка виробу до першої примірки;
- перша примірка. Внесення змін після примірки;
- обробка основних деталей виробу згідно технологічних вимог виготовлення виробу;
- виконання оздоблювальних деталей;
- обробка дрібних елементів.

8. Підсумкове заняття (6 год)

Практична робота:

- проведення конкурсу на кращу роботу;
- відзначення кращих учнів;
- завдання на літо.

Вищий рівень, третій рік навчання

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	2	2	—
2.	Елементи машинознавства	10	10	—
3.	Текстильні матеріали	12	12	—
4.	Повузлова обробка виробу	36	6	30
5.	Моделювання та конструювання брючного костюма	42	18	24
6.	Виготовлення конкурсного виробу	108	6	102
7.	Підсумкове заняття	6	—	6
Разом		216	54	162

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год)

Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік.
Правила поведінки в колективі.
Організаційні питання.
Робоча кімната. Інструменти і матеріали.
Правила безпеки на заняттях.
Мода року.

2. Елементи машинознавства (10 год)

Класифікація та основні вузли швейних машин.
Техніка безпеки при роботі на промисловій швейній машині.
Робоче місце для машинних робіт.
Механізми машини, задіяні у створенні стібка.

3. Текстильні матеріали (12 год)

Шляхи отримання матеріалів.
Технологічні властивості матеріалів.
Асортимент тканин.
Пряжа. Нитки.

4. Повузлова обробка виробу (36 год)

Види китиць.
Кишені в бокових швах.
Кишені з підкрійним бочком.
Прорізнi кишені.
Види застібок та їхня обробка.

Практична робота:

- виконання кишень, кишень у бокових швах, кишень із підкрійним бочком, прорізних кишень;
- обробка застібок.

5. Моделювання та конструювання брючного костюма (42 год)

Різновиди брючних костюмів.

Мірки, необхідні для побудови креслення костюма.

Особливості волого-теплової обробки.

Робота з журналами мод.

Робота з викройками, виготовленими на базисній основі.

Практична робота:

- побудова креслення костюма за знятими мірками в натуральну величину;
- підготовка деталей крою;
- розкладка та розкрій;
- волого-теплова обробка.

6. Виготовлення конкурсного виробу (108 год)

Креслення костюма.

Елементи оздоблення моделі.

Особливості ВТО брючного костюма.

Техніка безпеки при роботі з електропраскою.

Практична робота:

- обробка виробу до першої примірки та внесення змін після примірки;
- обробка дрібних деталей костюма машинним способом;
- обробка основних деталей костюма машинним способом;
- друга примірка виробу;
- кінцева обробка та оздоблення костюма.

7. Підсумкове заняття (6 год)

Практична робота:

- проведення конкурсу на кращу роботу;
- відзначення кращих учнів;
- завдання на літо.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні повинні знати:

- види інструментів, їхні властивості та призначення;
- техніку безпеки при роботі з інструментами;
- елементи матеріалознавства;
- технологію виконання ручних робіт;
- технологію виконання машинних швів;
- технологію повузлової обробки виробу;
- технологію виготовлення плечевого виробу;
- види та способи розрізнення натуральних волокон;

- правила створення ескізу блузи;
- технологію виготовлення блузи;
- моделювання викрійок;
- способи оздоблення виробу;
- технологію виготовлення коміра, манжети, застібки, пояса, рукавів;
- прийоми обробки петель і кутів;
- технологію виготовлення виробу складного фасону;
- види і способи розрізнення хімічних волокон;
- технологію моделювання та конструювання жіночого одягу;
- технологію моделювання ліфа та низу плаття на основі базисної сітки;
- правила розробки ескізів складних кишень;
- правила обробки кокеток і кутів;
- види художнього оздоблення;
- способи виготовлення рюшів, жабо, кокільє, воланів;
- характеристику синтетичних волокон;
- правила моделювання та конструювання складних і комбінованих спідниць;
- технологію обробки виточок, кокеток, складок;
- групи швейних матеріалів;
- види штучних матеріалів;
- основні дані про швейне виробництво;
- стандарти швейних виробів;
- технологію машинних робіт;
- технологію ручних робіт;
- елементи машинознавства;
- класифікацію та основні вузли швейних машин;
- дані про текстильні матеріали;
- технологічні властивості матеріалів, асортимент тканин;
- правила повузлової обробки виробу;
- правила моделювання та конструювання брючного костюма.

Учні повинні вміти:

- користуватися швейною машиною;
- пошити блузу;
- моделювати викрійки;
- робити початкову обробку виробу;
- проводити примірки;
- обробляти виріб машинним способом;
- виконувати волого-теплову обробку виробу;
- самостійно ліквідувати неполадки у роботі швейної машини;
- моделювати й конструювати жіночий одяг;
- знімати додаткові мірки;
- моделювати ліф і низ плаття;
- розробляти ескізи складних моделей;
- обробляти окремі деталі виробу;
- виконувати художнє оздоблення виробів;
- виконувати дрібний ремонт манжети, коміра, кишень;
- моделювати й конструювати складні та комбіновані спідниці;
- моделювати поясні вироби;

- виконувати обробку зрізів, виточок, кокеток і складок;
- розрізняти штучні матеріали;
- виконувати складні шви;
- виконувати потайний підшивний шов та обметування петлі;
- застосовувати різні види машинних швів;
- підбирати нитки, голки, матеріали для роботи;
- виконувати ручні та машинні шви;
- визначати лицьову та виворотну сторони тканини і види волокон;
- виготовляти накладні кишені, коміри, пояси, виточки, горловини;
- виконувати волого-теплову обробку деталей та готового виробу;
- оздоблювати виріб;
- виконувати повузлову обробку виробу;
- виконувати обробку кишень і застібок;
- моделювати та конструювати брючний костюм;
- працювати з журналами мод і викройками, виготовленими на базисній основі.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ГУРТКА

Основне обладнання	Кількість
<i>Інструменти</i>	
Ножиці швейні	20 шт.
Ножиці побутові	20 шт.
Ножиці «зиг-заг»	5 шт.
Голки машинні	20 к-т
Голки ручні	20 к-т
Голки для оверлока	1 к-т
Наперсток	20 шт.
Різець кравецький	5 шт.
<i>Контрольно-вимірювальні інструменти</i>	
Стрічка сантиметрова	20 шт.
Лінійка дерев'яна 1000 мм	5 шт.
Лінійка закрійника	5 шт.
Косинець класний 30, 45, 60, 90 град.	5 шт.
Циркуль класний	1 шт.
Лекало пластмасове	10 шт.
Лінійка масштабна	20 шт.
<i>Прилади та пристосування</i>	
Машинка швейна побутова з електроприводом	20 шт.
Оверлок побутовий	1 шт.
Праска електрична з терморегулятором і парозволожувачем	6 шт.
Дошка для прасування	4 шт.
Підставка під праску	6 шт.
Манекен навчальний 44 розміру	1 шт.
Настільні лампи для швейних машин	20 шт.

Основне обладнання	Кількість
<i>Матеріали</i>	
Крейда для розкрою	10 шт.
Крейда для дошки	1 к-т
Фломастери	20 к-т
Нитки кольорові	60 шт.
Тасьма	5 к-т
Сутаж	3 упаковки
Кольорові стрічки	5 упаковки
Гумова стрічка	2 мотки
Блискавки різні	20 шт.
Гудзики різні	60 шт.
Калька для олівця	2 рулони
Папір міліметровий	2 рулони
Клей ПВА	3 шт.
<i>Таблиці і плакати</i>	
Правила техніки безпеки для гуртка	1 к-т
Правила розкрою	1 к-т
Розкладка лекал	1 к-т
Моделювання і конструювання одягу	1 к-т
Технологія обробки деталей швейних виробів	1 к-т
Матеріалознавство швейного виробництва	1 к-т
Будова швейних машин	1 к-т
<i>Картки для індивідуальної роботи</i>	
Зразки ручних швів	10 к-т
Зразки машинних швів	10 к-т
Зразки моделювання одягу	10 к-т
Зразки кишень (накладних, прорізних)	10 к-т
Зразки комірів	10 к-т

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Головіна М. Б., Михайлець В. М., Ямпольська А. М. Технологія обробки деталей швейних виробів. — К.: Техніка, 1986.
2. Дорчинська Т. І. Швейна справа. — К.: Радянська школа, 1981.
3. Егорова Р. І., Монастырная В. П. Учись шити. — М.: Просвещение, 1989.
4. Климук Л. В. Технологія швейних виробів. — К.: Освіта, 1998.
5. Ісаєв В. В., Рейнова Є. В., Труханова А. П. Основи швейного виробництва. — М.: Просвещение, 1989.

ПРОГРАМА ГУРТКА «АПЛІКАЦІЯ СОЛОМКОЮ»

Основний рівень

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Плетіння із соломки є одним з найцікавіших видів народної творчості, а тому робота в гуртку відкриває широкі можливості для естетичного розвитку вихованців, навчання і виховання дітей на матеріалах народного побуту, звичаїв, традицій, обрядів.

Метою даної програми є формування компетентностей особистості засобами гуртка «Аплікація соломкою».

Основні завдання полягають у формуванні таких *компетентностей*:

1. *Пізнавальної*, що забезпечує ознайомлення з поняттями та знаннями, які стосуються аплікації соломкою як одного з видів творчості.
2. *Практичної*, що сприяє оволодінню навичками виготовлення різноманітних виробів.
3. *Творчої*, що забезпечує формування творчих здібностей.
4. *Соціальної*, що сприяє вихованню дбайливого та шанобливого ставлення до народних традицій, національної свідомості, формування естетичного смаку.

Навчання за даною програмою охоплює дітей віком від 7 до 18 років. Програму розраховано на 2 роки за основним рівнем навчання; відповідно 144 (по 2 год 2 рази на тиждень) та 216 (по 2 год 3 рази на тиждень) годин на рік. Бажано, щоб в гуртку було не більше 12 учнів.

У гуртку діти здобувають навички роботи з соломкою, вивчають основні техніки та технології.

На першому році основного рівня навчання гуртківці знайомляться з історією народних промислів в Україні та безпосередньо в даній місцевості, зокрема, з виготовленням виробів із соломки, видами солом'яних виробів, народними обрядовими виробами із соломки, побутовими предметами та прикрасами: оберегами, народною іграшкою тощо. Вони вивчають прийоми підготовки соломки до аплікації, правила безпечної роботи з матеріалами та інструментами, опановують технологічні й естетичні вимоги щодо композиції різних видів, виконують аплікації за зразком і на вільну тему, створюють геометричні, анімалістичні, рослинні композиції.

На другому році основного рівня навчання учні поглиблюють знання, уміння та навички, одержані на попередньому курсі.

Програма інтегрує знання гуртківців з історії, народознавства, креслення, образотворчого мистецтва. Для розширення світогляду учнів планується проведення екскурсій до музеїв, на виставки творів народного мистецтва, зустрічі з народними майстрами. Бажано, аби керівник гуртка працював у тісній взаємодії з вчителями народознавства, історії, місцевими умільцями, науковцями — знавцями народної творчості та обрядів.

У програмі передбачено індивідуальну роботу з гуртківцями згідно Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, яке затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 11.08.2004, № 651.

Програма є орієнтовною, а тому керівник колективу може вносити до її змісту зміни та доповнення, враховуючи умови. Кількість годин та їхній розподіл за темами програми теж є орієнтовними. Керівник колективу може сам визначати доцільність такого розподілу і вносити до програми відповідні корективи.

Основний рівень, перший рік навчання

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	2	2	—
2.	Підготовка соломки для аплікації	8	2	6
3.	Виконання завдання за зразком	8	2	6
4.	Геометричні композиції	8	2	6
5.	Анімалістичні композиції	30	4	26
6.	Рослинні композиції	30	4	26
7.	Аплікація на вільну тему	40	6	34
8.	Обробка виробів електроінструментами	12	2	10
9.	Екскурсії, конкурси, свята, виставки	4	4	—
10.	Підсумкове заняття	2	2	—
	Разом	144	30	114

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год)

Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік.
 Правила поведінки в колективі.
 Організаційні питання.
 Робоча кімната. Інструменти та матеріали.
 Правила безпеки на заняттях.
 Розподіл робочих місць.
 Аплікація із соломки, як частина декоративно-ужиткового мистецтва.
 Демонстрація виробів із соломки.
 Вибір органів самоврядування гуртка.

2. Підготовка соломки для аплікації (8 год)

Історія народних промислів в Україні та в даній місцевості.
 Вироби з соломки як складова частина декоративно-прикладного мистецтва.
 Види солом'яних виробів, народні обрядові вироби із соломки, побутові предмети та прикраси.
 Види соломки, яку застосовують в аплікації.

Заготівля соломки, термін заготівлі, правила обробки та зберігання (житню соломку молочно-воскової стиглості заготовлюють наприкінці липня — на початку серпня).

Три сорти соломки та їхні особливості.

Декоративні властивості соломки: колір, блиск.

Способи їх зміни.

Види інструментів.

Безпечні прийоми роботи електроінструментами.

Практична робота:

- екскурсія на природу;
- збирання соломки, сушіння, вирізування вузликів, сортування;
- розрізування соломки вздовж волокон, фарбування, прасування;
- підбір солом'яних стрічок за кольором і розправлення їх;
- оволодіння безпечними прийомами роботи з ріжучими, колючими та електроінструментами.

3. Виконання завдання за зразком (8 год)

Завдання за зразком — солом'яна народна іграшка.

Варіанти виготовлення ляльок.

Ляльковий одяг — народний костюм. Варіанти одягу.

Використання національної вишивки для оздоблення виробу.

Види клеїв, які застосовуються для аплікації соломкою.

Матеріал для фону (кольоровий папір, кольоровий картон, гофрований картон, туш, чорнило).

Особливості малюнка в аплікації.

Практична робота:

- підготовка робочого місця, матеріалів та інструментів;
- виготовлення фону для аплікації;
- копіювання малюнка на кальку;
- розбивка малюнка на окремі елементи;
- визначення ліній напряму під час наклеювання соломки.

4. Геометричні композиції (8 год)

Три основні елементи для виготовлення виробів із соломки: «плотик», «батіжок», «косичка».

Прийоми наклеювання соломки для їхнього виготовлення.

Геометричні елементи в аплікації.

Практична робота:

- підготовка робочого місця, матеріалів та інструментів;
- виготовлення малюнка;
- розбивка малюнка на окремі елементи;
- виділення елементів геометричного характеру в аплікації;
- наклеювання соломки.

5. Анімалістичні композиції (30 год)

Технологічні та естетичні вимоги до анімалістичної композиції.

Солом'яні фігурки птахів і тварин.

Доповнення каркасів фігурок накладними фрагментами, сплетеними із соломки.

Види солом'яних птахів: підвісні та які стоять на двох ногах або на одній нозі-підставці.

Декоративне оформлення голови, крил і хвоста птаха.

Коник — традиційний український зразок солом'яної пластики. Варіанти виготовлення. Використання каркасу з дроту. Оздоблення плетінням із соломки. Декоративне оформлення фігурок інших тварин.

Використання в роботі натуральної і фарбованої соломки.

Практична робота:

- підготовка робочого місця, матеріалів та інструментів;
- робота над ескізом анімалістичної композиції;
- виготовлення фону для аплікації;
- наклеювання соломки.

6. Рослинні композиції (30 год)

Особливості композиції з рослинними (квітковими) елементами.

Квітова композиція простої форми.

Виготовлення відповідної картонної форми.

Виготовлення великої та малої квіток.

Виготовлення листочків.

Практична робота:

- підготовка робочого місця, матеріалів та інструментів;
- робота над ескізом рослинної (квіткової) композиції;
- розбивка ескізу на елементи;
- перенесення елементів квітів з ескізу на кальку;
- виготовлення фону для аплікації;
- наклеювання соломки.

7. Аплікація на вільну тему (40 год)

Вибір теми та її обґрунтування.

Сучасні зразки плетіння із соломки.

Інкустація соломкою. Підготовка поверхні виробу.

Вирізання окремих елементів задуманої аплікації.

Лакування готового виробу.

Правила техніки безпеки при роботі з лаками.

Практична робота:

- підготовка робочого місця, матеріалів та інструментів;
- робота над ескізом композиції;
- розбивка ескізу на елементи;
- перенесення елементів зображення з ескізу на кальку;
- виготовлення фону для аплікації;
- наклеювання соломки.

8. Обробка виробів електроінструментами (12 год)

Технологічні прийоми обробки виробів електроінструментами.

Правила безпеки праці у роботі з електроінструментами.

Практична робота:

- підготовка робочого місця, матеріалів та інструментів;
- нанесення ліній тонування та випалювання електропаяльником.

9. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (4 год)

Дитячі ранки, родинні свята, пізнавально-ігрові програми, конкурси. Екскурсії для ознайомлення з природою, історією і культурою краю. Відвідування краєзнавчих, природничих та історичних музеїв. Відвідування виставок декоративно-прикладного мистецтва. Зустрічі з народними майстрами.

Святування Дня знань, Дня вчителя, Нового року, Різдвяних свят, Днів іменинника тощо.

10. Підсумкове заняття (2 год)

Творчий звіт гуртківців — відбір кращих робіт та оформлення виставки. Відзначення кращих учнів. Завдання на літо.

Основний рівень, другий рік навчання**ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН**

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	2	2	—
2.	Виконання завдання за зразком	12	6	6
3.	Анімалістичні композиції	30	3	27
4.	Квіткові композиції	45	6	39
5.	Аплікація на вільну тему	60	10	50
6.	Розробка ескізів на казкові та побутові теми	36	6	30
7.	Обробка виробів електроінструментами	22	2	20
8.	Екскурсії, конкурси, свята, виставки	6	6	—
9.	Підсумкове заняття	3	3	—
Разом		216	44	172

ЗМІСТ ПРОГРАМИ**1. Вступне заняття (2 год)**

Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік.
 Правила поведінки в колективі.
 Організаційні питання.
 Робоча кімната. Інструменти та матеріали.
 Правила безпеки на заняттях.
 Розподіл робочих місць.

2. Виконання завдання за зразком (12 год)

Завдання за зразком — Дідух, традиційний український новорічний символ. Історія його виникнення та обрядова функція.

Солом'яні хрести, їхнє значення. Способи виготовлення.

Виготовлення підвісних декоративних конструкцій із соломки.

Різновиди форм і декоративного оформлення «павуків».

Матеріали для фонів (тканина, ДВП, полівінілові пластини).

Стилізація малюнка зі збереженням характерних ознак зображення.

Види клеїв для аплікації.

Практична робота:

- підготовка робочого місця, матеріалів та інструментів;
- виготовлення фону для аплікації;
- обтягування багат шарового картону тканиною;
- робота над малюнком.

3. Анімалістичні композиції (30 год)

Технологічні та естетичні вимоги до анімалістичної композиції.

Солом'яні фігурки птахів і тварин.

Доповнення каркасів фігурок накладними фрагментами, сплетеними із соломки.

Декоративне оформлення голівки, крил і хвоста птаха.

Використання в роботі натуральної та фарбованої соломки.

Практична робота:

- підготовка робочого місця, матеріалів та інструментів;
- складання ескізу для аплікації;
- розбивка ескізу на елементи;
- виготовлення фону для аплікації;
- наклеювання соломки.

4. Квіткові композиції (45 год)

Особливості композиції з рослинними (квітковими) елементами.

Квітова композиція простої форми.

Урахування напрямку волокон соломки під час виготовлення аплікації.

Орнаменти рослинного характеру.

Практична робота:

- підготовка робочого місця, матеріалів та інструментів;
- робота над ескізом;
- перенесення окремих елементів з ескізу на кальку;
- визначення ліній наклеювання соломки;
- виготовлення фону для аплікації;
- наклеювання соломки.

5. Аплікація на вільну тему (60 год)

Особливості вибору та виконання малюнка.

Вибір орнаменту за бажанням вихованців.

Стилізація малюнка.

Контроль якості аплікації із соломки.

Ознайомлення з фотографіями та відеозаписами виробів із соломки.
Демонстрація робіт народних майстрів.

Практична робота:

- підготовка робочого місця, матеріалів та інструментів;
- розробка ескізу;
- визначення ліній наклеювання соломки;
- виготовлення фону для аплікації;
- наклеювання соломки.

6. Розробка ескізів на казкові та побутові теми (36 год)

Казкові та побутові теми. Вибір теми.

Практична робота:

- підготовка робочого місця, матеріалів та інструментів;
- розробка ескізу;
- визначення ліній наклеювання соломки;
- виготовлення фону для аплікації;
- наклеювання соломки.

7. Обробка виробів електроінструментами (22 год)

Застосування нових прийомів обробки в комбінації випалювання електропаяльником і тонування електровипалювачем.

Технологічні прийоми обробки виробів електроінструментами (контурне та силуетне випалювання, передавання світлотіні).

Правила безпеки праці при роботі з електроінструментами.

Практична робота:

- підготовка робочого місця, матеріалів та інструментів;
- виконання прийому контурного випалювання;
- виконання прийому силуетного випалювання;
- виконання прийому передавання світлотіні.

8. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (6 год)

Дитячі ранки, родинні свята, пізнавально-ігрові програми, конкурси.

Екскурсії для ознайомлення з природою, історією та культурою краю.

Відвідування краєзнавчих, природничих та історичних музеїв.

Відвідування виставок декоративно-прикладного мистецтва.

Зустрічі з народними майстрами.

Святкування Дня знань, Дня вчителя, Нового року, Різдвяних свят, Днів іменинника тощо.

9. Підсумкове заняття (3 год)

Творчий звіт гуртківців — відбір кращих робіт та оформлення виставки.

Відзначення кращих учнів.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні повинні знати:

- види соломки, що застосовується в аплікації, її особливості та призначення;
- способи обробки соломки;
- основні кольори та кольорові гами;
- основні прийоми побудови композиції;
- технологічні та естетичні вимоги до композиції різних видів;
- технологію виготовлення аплікацій з соломки;
- технологічні прийоми обробки виробів електроінструментами;
- правила безпечної роботи з електроінструментами.

Учні повинні вміти:

- вибирати матеріали та інструменти залежно від завдань;
- правильно застосовувати інструменти в роботі;
- готувати соломку для роботи;
- працювати над ескізом за шаблонами;
- застосовувати прийоми наклеювання соломки;
- виготовляти матеріал для фону.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ГУРТКА «АПЛІКАЦІЯ СОЛОМКОЮ»

Основне обладнання	Кількість
<i>Матеріали</i>	
Дощечки з ДСП або фанери 20x30 см	10 шт.
Дріт сталевий	10 м
Картон білий	1 рулон
Картон гофрований	1 рулон
Картон кольоровий	1 рулон
Клей ПВА	10 шт.
Нитки різнокольорові	10 шт.
Нітролаки НЦ-221, НЦ-224	10 банок
Оргаліт	10 шт.
Папір білий	1 рулон
Папір кольоровий	10 наб.
Папір копіювальний	10 наб.
Тканина	10 м
Чорнило	10 флакон
Шліфувальна шкірка	За необхід.
<i>Інструменти</i>	
Голки	15 наб.
Електропаяльник	5 шт.
Електропаяльник	5 шт.
Ніж	15 шт.

Основне обладнання	Кількість
Ножиці побутові	15 шт.
Лінійка дерев'яна 300 мм	15 шт.
Пензлик	15 шт.
Праска	5 шт.
Різак	5 шт.
Шило	15 шт.
<i>Таблиці, плакати</i>	
Правила техніки безпеки	1 к-т

БІБЛІОГРАФІЯ

1. *Абрамова А.* Весела майстерня. — М.: Малюк, 1984.
2. *Гусакова М. О.* Аплікація. — М.: Освіта, 1987.
3. *Каченаускайте Л.* Аплікація. — М.: ТОВ «Видавництво АСТ "Сталкер"», 2004.
4. *Пославський О.* Природа, фантазія, творчість. — К.: Веселка, 1976.
5. *Сензюк П. К.* Композиція в декоративному мистецтві. — К: Радянська школа, 1988.
6. *Федотов Г.* Сухі трави. Основи художнього ремесла. — М.: АСТ-Пресс, 1997.

ПРОГРАМА ГУРТКА «УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ІГРАШКА»

Основний рівень

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна програма гуртка «Українська народна іграшка» актуальна тим, що спрямована на відродження народної творчості цього виду, прищеплення дітям любові до рідного краю, пошани до своєї історії, виховання відчуття незримого зв'язку з минулими поколіннями. Барвисті глиняні іграшки дозволяють учням зазирнути у минувшину, осягнути витoki творчості нашого народу.

Метою програми є формування компетентностей особистості засобами гуртка різьблення по дереву.

Основні завдання полягають у формуванні таких *компетентностей*:

1. *Пізнавальної*, що забезпечує ознайомлення з таким видом народної творчості як народна іграшка, його особливостями та специфікою роботи.

2. *Практичної*, що сприяє оволодінню навичками виготовлення української народної іграшки.

3. *Творчої*, що забезпечує формування творчих здібностей.

4. *Соціальної*, що сприяє вихованню дбайливого, шанобливого ставлення до народних традицій, національної свідомості, формування естетичного смаку; популяризації народних промислів.

У гурток приходять діти віком від 7 до 18 років.

Програма розрахована на два роки навчання за основним рівнем підготовки. Заняття першого та другого років навчання основного рівня проводяться двічі на тиждень по 2 год (144 год на рік).

Наповнюваність навчальних груп становить 15 дітей у перший рік навчання на основному рівні та 12 дітей на другий рік навчання основного рівня.

Програмою передбачено оволодіння основними теоретичними знаннями та практичними навичками з виготовлення керамічної народної іграшки, ознайомлення з правилами користування гончарським інструментом.

У гуртку об'єднуються діти, які виявляють інтерес до виготовлення керамічних виробів, виконання пластичних робіт. У процесі виготовлення виробів із глини дітям надається можливість самостійно вирішувати численні композиційні й технологічні завдання, працювати над оформленням та оздобленням власних виробів.

Дуже важливим елементом роботи в гуртку є збагачення світогляду вихованців, їхніх знань з історії, народознавства та природознавства, розвиток естетичних почуттів, творчої активності, знання традицій українського декоративно-прикладного мистецтва.

Програма інтегрує знання гуртківців з історії, креслення та образотворчого мистецтва.

Упродовж терміну навчання гуртківці вивчають історичні витoki та регіональні особливості керамічної іграшки, її характерні ознаки, обрядово-магічні функції, якими наділяли іграшку в давнину, види глин, способи ліплення та традиційні техніки виготовлення й естетичного оформлення

виробів, способи обробки та випалювання, особливості декорування традиційної української іграшки.

Вони набувають умінь і навиків: визначають придатність глини для ліплення, доцільність способу виготовлення образу, ліплять іграшку, готують поливу, випалюють і декорують виріб. Вихованці мають засвоїти технології виготовлення простих виробів з глини та багатофактурних композицій.

Підсумком навчання є виставка, на якій учні демонструють власноруч виготовлені дво- або багатофактурні композиції.

Для розширення світогляду гуртківців планується проведення екскурсій для ознайомлення з природою, історією та культурою краю, відвідування музеїв і виставок, проведення різних конкурсів, пізнавально-ігрових програм тощо.

У програмі передбачено індивідуальну роботу з вихованцями згідно Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, яке затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 11.08.2004, № 651.

Програма є орієнтовною, а тому керівник колективу може вносити зміни та доповнення до їхнього змісту, враховуючи умови. Кількість годин та їхній розподіл за темами програми теж є орієнтовними. Керівник колективу може сам визначати доцільність такого розподілу і вносити до програми відповідні корективи.

Основний рівень

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	2	2	—
2.	Українська народна іграшка:	26	10	16
2.1.	історичні витоки керамічної іграшки;	2	2	—
2.2.	традиційна фольклорність селянської глиняної іграшки;	2	2	—
2.3.	обрядово-магічна функція іграшок з глини;	2	2	—
2.4.	характерні ознаки української народної іграшки;	10	2	8
2.5.	традиційні образи і сюжети керамічних іграшок	10	2	8
3.	Технологія виготовлення глиняної іграшки:	42	12	30
3.1.	функціональні особливості керамічної іграшки;	2	2	—
3.2.	види глини, їхня якість;	12	2	10
3.3.	традиційна техніка виготовлення та естетичного оформлення керамічної іграшки	28	8	20

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
4.	Підготовка до випалювання та випалювання керамічних іграшок:	20	8	12
4.1.	сушіння іграшки;	8	2	6
4.2.	обробка сухої іграшки та підготовка її до випалювання;	8	2	6
4.3.	способи випалювання;	4	4	—
4.4.	магічне значення кольорів і символіка орнаменту	2	2	—
5.	Поливання та випалювання керамічних іграшок	40	8	32
6.	Експерсії, конкурси, свята, виставки	12	12	—
7.	Підсумкове заняття	2	2	—
Разом		144	54	90

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год)

Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік.
 Правила поведінки в колективі.
 Організаційні питання.
 Робоча кімната. Інструменти (стеки, гончарні ножі, клюшка, ложечка, кронциркуль, шаблони) та матеріали.
 Правила безпеки на заняттях.
 Розподіл робочих місць.
 Етнографічні регіони керамічного виробництва в Україні.

2. Українська народна іграшка (26 год)

2.1. Історичні витоки керамічної іграшки (2 год)

Археологічні знахідки керамічних іграшок різних часів на території України. Керамічна іграшка у побуті українців. Взаємозв'язок між глиняною іграшкою та іншими виробами з глини — фігурним керамічним посудом, скульптурою.

2.2. Традиційна фольклорність селянської глиняної іграшки (2 год)

Українські народні казки («Іван Глиняний», «Тромсик» та інші), прислів'я, приказки, загадки про глину, гончарів, гончарство та глиняну іграшку.

2.3. Обрядово-магічна функція іграшок з глини (2 год)

Керамічні зображення людей та їхній зв'язок зі слов'янськими язичницькими божествами (кам'яна баба, Ярило).

2.4. Характерні ознаки української народної іграшки (10 год)

Зв'язок керамічної іграшки з образами усної народної творчості.
 Умовність, своєрідний примітивізм, узагальненість, лаконічність, досконала стилізація керамічної іграшки.

Керамічні іграшки різних регіонів України та їхні особливості (Вінничина, Коломия, Косово, Опішня, Черкащина).

Практична робота:

- аналіз традиційних українських керамічних іграшок за їх зовнішніми ознаками;
- визначення їхньої регіональної належності за специфікою застосованої техніки виготовлення, ритміко-пластичної організації, характером орнаменту та загально-естетичного оформлення;
- підготовка робочого місця, матеріалів та інструментів;
- ескізний малюнок на папері;
- виготовлення (ліплення) керамічної іграшки з характерними ознаками, притаманними відповідному регіону.

2.5. Традиційні образи й сюжети керамічних іграшок (10 год)

Спадковість, збереження і розвиток багатотомових традицій у виготовленні народної іграшки.

Образи козаків у народних іграшках.

Свищики. Способи та особливості їхнього виготовлення.

Керамічні іграшки у вигляді свійських тварин.

Народні майстри української народної іграшки. Знайомство з роботами народних майстрів. Особливості виготовлення іграшок різними майстрами.

Практична робота:

- підготовка робочого місця, матеріалів та інструментів;
- ескізний малюнок на папері;
- підготовка глини до ліплення. Опісняючі добавки (кварцеві матеріали);
- зберігання підготовленої глиняної маси;
- виготовлення (ліплення) керамічної іграшки з використанням традиційних образів і сюжетів;
- виготовлення іграшки на козацьку тематику (сумний козак, козак з варениками, козак із шаблею тощо);
- ліплення свищика, його декорування.
- ліплення фігурок домашніх тварин (кота, собаки, кроля, півня та інших).
- застосування народних традицій декоративного оформлення виробів (тиснення штампиками, пальцями, гравірування, наліпні узорі, лощіння, мармурування, розписування ангобами тощо).

3. Технологія виготовлення глиняної іграшки (42 год)

3.1. Функціональні особливості керамічної іграшки (2 год)

Українська керамічна іграшка — забавка, прикраса, оберіг.

3.2. Види глини, їхні якості (12 год)

Глина як сировина для виготовлення керамічних іграшок.

Структура, склад, форми залягання, місцезнаходження родовищ глини в Україні.

Види глини, їхні якості (колір, вологість, однорідність, пластичність, водомісткість).

Практична робота:

- заготівля сировини;

- сушіння глини, просіювання, приготування робочого тіста;
- визначення придатності глини для ліплення;
- визначення її пластичності.

3.3. Традиційна техніка виготовлення та естетичного оформлення керамічної іграшки (28 год)

Способи ліплення (комбінований спосіб, витягування з цілого шматка, ліплення окремих деталей іграшки і компонування їх).

Орнамент іграшки.

Розпис іграшки фарбами, ангобами, поливання. Колір поливи.

Практична робота:

- вибір образу для виготовлення іграшки. Аналіз можливих варіантів ліплення, їхня залежність від структурних і композиційних особливостей іграшки та іграшкового сюжету;
- вибір найдоцільнішого способу виготовлення визначеного образу з урахуванням народних традицій і художньо-пластичних можливостей глини;
- підготовка робочого місця, матеріалів та інструментів;
- ескізний малюнок на папері;
- планування послідовності виконавських дій і їхня реалізація;
- ліплення іграшки.

4. Підготовка до випалювання та випалювання керамічних іграшок (20 год)

4.1. Сушіння іграшки (8 год)

Способи та особливості сушіння. Температура сушіння.

Практична робота:

- підготовка робочого місця, матеріалів та інструментів;
- сушіння виліплених іграшок.

4.2. Обробка сухої іграшки та підготовка її до випалювання (8 год)

Шліфування і замивання сухої іграшки.

Практична робота:

- підготовка робочого місця, матеріалів та інструментів;
- підготовка виліплених іграшок (іграшки на козацьку тематику, свищики, фігурки домашніх тварин тощо) до випалювання.

4.3. Способи випалювання (4 год)

Випалювання в гончарному горні (піч відкритого полум'я), муфельній печі (закритий теплоносій) та його особливості.

Печі за способом випалювання (дрова, мазут, газ) і електропечі.

Правила роботи біля гончарного горна, муфельної печі.

4.4. Магічне значення кольорів і символіка орнаменту (2 год)

Кольори та символіка орнаменту в українській міфології.

5. Поливання та випалювання керамічних іграшок (40 год)

Визначення поливи. Види полив. Визначення густини поливи, що використовується.

Підготовка поливи до поливання керамічної іграшки (перемішування, проціджування).

Нанесення поливи на поверхню іграшки (занурення у поливу, поливання, пульверизація, нанесення пензликом).

Особливості поливання керамічної іграшки. Способи «полива на поливу», «полива на ангоб».

Кольорова полива (синя, зелена, жовта, біла, прозора, поливи високого вогню).

Способи імітації полив.

Практична робота:

— підготовка робочого місця, матеріалів та інструментів;
— поливання керамічних іграшок прозорою та білою поливами способами занурення та пульверизації;

— використання кольорових полив. Підбір полив для кожної іграшки. Поливання керамічних іграшок способом «полива на поливу»;

— декорування іграшок ангобами та поливами способом «полива на ангоб».

6. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (12 год)

Дитячі ранки, родинні свята, пізнавально-ігрові програми, конкурси.

Екскурсії для ознайомлення з природою, історією та культурою краю.

Відвідування краєзнавчих, природничих та історичних музеїв.

Зустрічі з народними майстрами.

Святування Дня знань, Дня вчителя, Нового року, Різдвяних свят, Днів іменинника тощо.

7. Підсумкове заняття (2 год)

Звітна виставка творчих робіт гуртківців.

Відзначення кращих учнів грамотами та призами.

Завдання на літо.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні повинні знати:

- історичні вигоки української керамічної іграшки;
- особливості української керамічної іграшки;
- регіональні особливості іграшки;
- орнаментальну символіку глиняних виробів;
- виконання ескізних малюнків на папері;
- види гончарних інструментів;
- загальні ознаки придатності керамічної сировини;
- прийоми збереження пластичності глини;
- способи випалювання виробів;
- способи декорування поверхні керамічного виробу;
- техніки ліплення;
- основні прийоми розпису фарбами.

Учні повинні вміти:

- виконувати ескізний малюнок на папері;
- користуватися інструментами для роботи з глиною;
- виконувати прийоми збереження пластичності глини;
- приготувати керамічне тісто;

- володіти техніками ліплення;
- готувати поливу;
- вміти декорувати поверхню невипаленої глини;
- виконувати розпис пензлем;
- випалювати іграшку.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ГУРТКА «УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ІГРАШКА»

Основне обладнання	Кількість
<i>Обладнання спеціалізоване</i>	
Гончарна піч для випалювання виробів	1 шт.
<i>Матеріали</i>	
Глина	1 кг
Серветки з тканини або поліетилену	20 шт.
Фарби	20 шт.
<i>Інструменти</i>	
Пензлики	20 шт.
Посуд для води	20 шт.
Посуд для замісу глини	20 шт.
Стеки	20 шт.
Турнетки	20 шт.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Данченко Л. О. Народна іграшка. — К.: Мистецтво, 1993.
2. Качкам В. Жива глина. — Опішне, 1994.
3. Лоцу Р. М. Покутська кераміка. — Опішне, 1998.
4. Русаков Н. М. Ліплення в початкових класах: Посібник для вчителя. — К, 1980.
5. Федотов Г. Я. Слухняна глина. — М.: АСТ-Пресс, 1997.

ПРОГРАМА ГУРТКА ІГРАШКИ

Початковий та основний рівні

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Національно-культурне відродження України передбачає зростання ролі процесу виховання підрастаючого покоління на основі народних традицій, народної культури, оволодіння технікою народних ремесел.

Заняття в гуртку іграшки виховують у дітей почуття національної самосвідомості, любові до своєї країни і рідного краю, залучають гуртківців до активної праці, прищеплюють повагу до народного мистецтва. Вміння помічати й розуміти прекрасне, цінувати його, створювати своїми руками витвори мистецтва, збагачують духовний світ дітей.

Під час роботи з іграшками в учнів розвиваються старанність, працьовитість, фантазія, творча уява, прищеплюються акуратність, послідовність, формуються творче відношення до праці, виробляються певні навички та вміння, які можуть знадобитися в житті.

Метою програми є формування компетентностей особистості засобами колективу іграшки.

Основні завдання полягають у формуванні таких *компетентностей*:

1. *Пізнавальної*, що забезпечує ознайомлення з поняттями та знаннями, які стосуються народної творчості.
2. *Практичної*, що сприяє оволодінню навичками виготовлення різноманітних виробів.
3. *Творчої*, що забезпечує формування творчих здібностей.
4. *Соціальної*, що сприяє вихованню дбайливого, шанобливого ставлення до народних традицій, національної свідомості, формування естетичного смаку; популяризації народних промислів.

У гуртку займаються діти віком від 7 до 16 років. У кожній групі має бути 15 вихованців.

Програма гуртка містить теоретичну й практичну частини. Для реалізації теоретичних завдань використовуються розповідь, яка супроводжується показом репродукцій, бесіда з оглядом іграшок та аналізом їхніх конструкцій. Практична робота включає замальовку моделі іграшки, заготовку лекал, підбір матеріалу, з якого буде виготовлятися іграшка, розкрій тканини і хутра, зметування, шиття деталей, заповнення форми наповнювачем, з'єднання деталей та оздоблення іграшки.

Для виконання особливо складних робіт і в період підготовки до виставок дитячих робіт проводяться індивідуальні заняття для найбільш обдарованих дітей.

Програма гуртка розрахована на два рівні навчання — початковий та основний. Початковий рівень (один рік навчання) розрахований на 144 год на рік із розрахунку 4 год занять на тиждень; основний рівень (один рік навчання) розрахований на 216 год на рік з розрахунку 5 год занять на тиждень.

Протягом першого року навчання гуртківці здобувають навички художньої творчості, уявлення про пропорції, виразність форм, засвоюють види швів,

основні технологічні процеси виготовлення іграшки, послідовність виконання окремих операцій в її створенні та оформленні.

Заняття початкового рівня навчання мають на меті навчити дітей робити прості анімалістичні іграшки. Для цього вони вчать правильно замальовувати моделі, підбирати та розкроювати тканину, шкіру, хутро, оздоблювати свою роботу. Вони вивчають властивості матеріалів, з яких виготовляється найпростіша іграшка (тканина, шкіра, хутро, нитки), оволодівають прийомами й методами роботи з матеріалами та інструментами, вчать акуратно ремонтувати пошкоджені іграшки та дотримуватися у своїй роботі правил техніки безпеки.

На початковому рівні гуртківці знайомляться також з історією виникнення та вдосконалення іграшки, а також із розвитком народних промислів, пов'язаних з виготовленням іграшки.

На другому році навчання (основний рівень) вихованці вдосконалюють набуті знання і навички. Цей курс навчання ставить за мету розвиток у дітей вміння працювати з різними матеріалами, передбачає перехід до виконання складніших, порівняно з початковим рівнем, виробів. Гуртківці вчать створювати тематичні композиції, самостійно підходять до вирішення творчих завдань, зокрема, проєктують і виготовляють оригінальні конструкції іграшок, створюють композиції з іграшок за сюжетами українських народних казок, творів українських письменників, поетів, дитячих мультфільмів.

Для виконання складних композицій можна використовувати колективну роботу. Ця форма організації праці дозволяє ефективно виконувати трудомістку роботу, згуртовує дітей, надихає їх до творчості, викликає бажання змагатися один з одним і допомагати товаришу.

Вихованці гуртка беруть активну участь у різноманітних конкурсах і виставках різного рівня. Дуже корисними є екскурсії у місцеві музеї, зустрічі з народними умільцями.

Програма інтегрує знання гуртківців з історії, народознавства, креслення.

У програмі передбачено індивідуальну роботу з учнями згідно Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, яке затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 11.08.2004, № 651.

Програма є орієнтовною, а тому керівник колективу може вносити зміни та доповнення до її змісту, враховуючи умови. Кількість годин та їхній розподіл за темами програми теж є орієнтовними. Керівник колективу може сам визначати доцільність такого розподілу і вносити до програми відповідні корективи.

Початковий рівень

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	2	2	—
2.	Історія української народної іграшки. Ляльки «Жуйка», «Мати-земля»	6	2	4
3.	Анімалістична іграшка	2	2	—
4.	Домашні тварини. Іграшки «Братик Кролик», «Кіт-Воркіт», «Цуценя Гав»	24	2	22
5.	Використання декоративних іграшок в сучасному інтер'єрі. Іграшки «Вогняний бичок», «Теличка»	24	2	22
6.	Історія створення сувенірів та їхнє призначення. Іграшки-сувеніри «Півник», «Поросятко Хрю»	16	2	14
7.	Поетизація стихій природи нашими предками. Іграшки «Жар-Птиця», «Лебідь», «Коза-Дереза»	24	2	22
8.	Народний гумор у піснях, прислів'ях, приказках. Іграшка «Жабка»	10	2	8
9.	Житло та побут людей у фольклорі. Іграшка «Домовичок»	10	2	8
10.	Новорічний обряд в Україні. Іграшки «Морозко», «Снігуронька»	12	2	10
11.	Експерсії, конкурси, свята, виставки	12	12	—
12.	Підсумкове заняття	2	2	—
	Разом	144	34	110

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год)

- Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік.
- Правила поведінки в колективі.
- Організаційні питання.
- Робоча кімната. Інструменти та матеріали.
- Правила безпеки на заняттях.
- Розподіл робочих місць.

2. Історія української народної іграшки. Ляльки «Жуйка», «Мати-земля» (6 год)

Лялькоподібні фігурки, як предмети культово-релігійного призначення, та іграшки.

Виникнення української народної іграшки.

Лялька — модель людини. Гра дитини з лялькою — підготовка до майбутнього дорослого життя. Одягання ляльки — набуття уявлень про історію одягу.

Підготовка креслень для іграшки.

Виготовлення іграшки зі штучного хутра.

Використання лекал.

Використання швів: шов «назад голку», «уперед голку», обкидний шов.

Монтаж каркасу іграшки. Набивання ватою.

Куляста деталь у виробках та способи її виготовлення.

Кольори іграшки. Поняття про теплі та холодні кольори.

Практична робота:

— виготовлення ляльок «Жуйка», «Мати-земля».

3. Анімалістична іграшка (2 год)

Тварини, які нас оточують. Домашні та дикі тварини.

Демонстрування ілюстративного матеріалу про анімалістичну іграшку.

Виразність образів тварин в анімалістичній іграшці.

Надлення їх рисами, притаманними людині.

Простота й лаконічність анімалістичної іграшки.

Пропорції та виразність форм.

Декоративне оформлення і кольори.

4. Домашні тварини. Іграшки «Братик Кролик», «Кіт-Воркіт», «Щуцень Гав» (24 год)

Бесіда з дітьми про їхніх домашніх улюбленців.

Основні характерні риси кожної з цих тварин.

Умовність кольорового вирішення кожної окремої іграшки.

Декоративні властивості матеріалу та їхнє використання при виготовленні іграшки.

Практична робота:

— підготовка матеріалів (щільне сукно, штучне хутро, тонкий мотузок, яскрава тканина, червона шкіра для очей і носика, клей) та інструментів (лінійка, олівець, ножиці, голка з нитками);

— підготовка лекал із картону;

— виготовлення іграшок «Братик Кролик», «Кіт-Воркіт», «Щуцень Гав».

5. Використання декоративних іграшок у сучасному інтер'єрі. Іграшки «Вогняний бичок», «Телічка» (24 год)

Декоративні іграшки, які прикрашають наш побут.

Демонстрування декоративних іграшок: подушка-іграшка, грілка на чайник, підставка для олівців тощо.

Практична робота:

- підготовка матеріалів (мішковина, сукно, тасьма, штучна шкіра, клей) та інструментів (лінійка, олівець, ножиці, голка з нитками);
- підготовка лекал із картону;
- виготовлення іграшок «Вогняний бичок», «Теличка».

6. Історія створення сувенірів та їхнє призначення. Іграшки-сувеніри «Півник», «Поросятко Хрю» (16 год)

Сувенір — подарунок на спогад про якусь людину чи подію. Поняття про особистий сувенір.

Поняття про сувенір загального значення, який несе у собі інформацію про країну та її історію, художню культуру народу, його традиції та естетичні ідеали.

Сувенір, зроблений власноруч — найкращий подарунок.

Практична робота:

- підготовка матеріалів та інструментів;
- підготовка лекал із картону;
- виготовлення іграшок «Півник», «Поросятко Хрю».

7. Поетизація стихій природи нашими предками. Іграшки «Жар-Птиця», «Лебідь», «Коза-Дереза» (24 год)

Українське народне мистецтво — багатогове уявлення про красу й гармонію.

Наділення різних явищ природи, тварин і рослин у фольклорі особливими властивостями (сонце і вода — символи життя, верба — символ дерева роду, калина — поетичний символ України, священні образи тварин і комах — лелека, бджола).

Практична робота:

- підготовка матеріалів та інструментів;
- підготовка лекал із картону;
- виготовлення іграшок «Жар-Птиця», «Лебідь», «Коза-Дереза».

8. Народний гумор у піснях, прислів'ях, приказках. Іграшка «Жабка» (10 год)

Бесіда з дітьми. Наведення прикладів пісень, казок, прислів'їв, приказок.

Практична робота:

- підготовка матеріалів та інструментів;
- підготовка лекал із картону;
- виготовлення іграшки «Жабка».

9. Житло та побут людей у фольклорі. Іграшка «Домовичок» (10 год)

Бесіда про мир та злагоду у кожному домі.

Практична робота:

- підготовка матеріалів та інструментів;
- підготовка лекал із картону;
- виготовлення іграшки «Домовичок».

10. Новорічний обряд в Україні. Іграшки «Морозко», «Снігуронька» (12 год)

Народні обряди на Різдво, Василя, Водохреща. Коляда. Вивчення колядок, щедрівок.

Практична робота:

- підготовка матеріалів та інструментів;
- підготовка лекал із картону;
- виготовлення іграшок «Морозко», «Снігуронька».

11. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (12 год)

Дитячі ранки, родинні свята, пізнавально-ігрові програми, конкурси. Екскурсії для ознайомлення з природою, історією та культурою краю. Відвідування краєзнавчих, природничих та історичних музеїв. Зустрічі з народними майстрами.

Святкування Дня знань, Дня вчителя, Нового року, Різдвяних свят, Днів іменинника тощо.

12. Підсумкове заняття (2 год)

Творчий звіт гуртківців.
Відзначення кращих учнів.
Завдання на літо.

Основний рівень

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	2	2	—
2.	Умовність образу ляльки	4	2	2
3.	Казка в українському фольклорі. Композиція «Солом'яний бичок». Ляльки «Дід», «Баба», «Бичок»	32	2	30
4.	Природа в українській народній творчості. Ляльки «Лісовик», «Русалка», «Мавка»	32	2	30
5.	Народний гумор у піснях, прислів'ях, приказках. Лялька «Язиката Хвеська»	22	2	20
6.	Культ родини в Україні. Дерево роду. Композиція «Колискова»	12	2	10
7.	Житло та побут людей у фольклорі. Композиція «Кум і кума»	24	2	22
8.	Обереги в житті українського народу. Лялька «Берегиня»	24	2	22
9.	Український народний одяг. Ляльки «Одарка», «Карась»	32	2	30

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
10.	Вишивка у побуті. Лялька «Солоха»	14	2	12
11.	Експерсії, конкурси, свята, виставки	12	12	—
12.	Підсумкове заняття	6	6	—
	Разом	216	38	178

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год)

Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік.
 Правила поведінки в колективі.
 Організаційні питання.
 Робоча кімната. Інструменти та матеріали.
 Правила безпеки на заняттях.
 Розподіл робочих місць.

2. Умовність образу ляльки (4 год)

Українська фольклорна лялька — яскравий вид народної творчості.
 Умовність, узагальнене зображення іграшки.
 Декоративність, відчуття матеріалу, симетрія.
 Логічна відповідність між формою, матеріалом і технікою виконання.
 Особливості вибору кольору при виготовленні ляльки.

Практична робота:

- замальовка народного костюма;
- виконання ескізів ляльки з використанням елементів народного одягу.

3. Казка в українському фольклорі. Композиція «Солом'яний бичок». Ляльки «Дід», «Баба», «Бичок» (32 год)

Казка — невичерпне джерело духовного життя народу.
 Поняття про добро і зло у казці.
 Відображення міфологічних уявлень у казці.
 Світогляд, звичаї, вірування у казках.

Практична робота:

- підготовка матеріалів та інструментів;
- підготовка лекал із картону;
- виконання композиції «Солом'яний бичок»;
- виготовлення ляльок «Дід», «Баба», «Бичок».

4. Природа в українській народній творчості. Ляльки «Лісовик», «Русалка», «Мавка» (32 год)

Культ рослин у давніх віруваннях українців. Зелені свята, Свято Трійці, свято Івана Купала.

Ритуали, пов'язані із Зеленими святами. Їхня мета у святковому дійстві — сприяння родючості землі, викликання дощу, забезпечення гарного врожаю.

Міфологічні істоти у народній творчості.

Практична робота:

- підготовка матеріалів та інструментів;
- підготовка лекал із картону;
- виготовлення ляльок «Лісовик», «Русалка», «Мавка».

5. Народний гумор у піснях, прислів'ях, приказках. Лялька «Язиката Хвеська» (22 год)

Бесіда з учнями про гумор, дотепність і кмітливість, властиві українському народу.

Практична робота:

- конкурс відомих жартівливих пісень, прислів'їв, приказок;
- підготовка матеріалів (клаптики різнокольорового шовку, мішковина, штучна шкіра) та інструментів;
- підготовка лекал із картону;
- виготовлення ляльки «Язиката Хвеська».

6. Культ родини в Україні. Дерево роду. Композиція «Колискова» (12 год)

Бесіда з дітьми: «Запитаймо, хто ми і звідки ми є».

Поняття про дерево роду.

Дерево роду кожного гуртківця.

Практична робота:

- підготовка матеріалів (мішковина або полотно для основи, клаптики білої та яскравої тканини, шкіри) та інструментів;
- підготовка лекал з картону;
- виконання композиції «Колискова».

7. Житло та побут людей у фольклорі. Композиція «Кум і кума» (24 год)

Трипільська цивілізація.

Біла українська хата — один із символів України, який прийшов до нас із прадавніх часів.

Звичай прикрашати житло вишитими рушниками і витворами народного мистецтва.

Особлива роль печі — вогнища, яке дає їжу і тепло.

Гостинність та охайність, притаманні українцям.

Практична робота:

- підготовка матеріалів (клаптики білої тканини, мішковина, атлас або звичайна тканина червоного і синього кольору, клаптики тканини інших кольорів, клаптики шкіри, гобелену) та інструментів;
- підготовка лекал із картону;
- виконання композиції «Кум та кума».

8. Обереги в житті українського народу. Лялька «Берегиня» (24 год)

Обереги. Головні священні символи України — тризуб, хрест, коло.

Рослинні образи-обереги (верба, дуб, тополя, калина, любисток, м'ята, волошка).

Священні тварини — корова, лелека, бджола.

Прадавні обереги-ляльки, символи родючості та материнства.

Практична робота:

- підготовка матеріалів та інструментів;
- підготовка лекал із картону;
- виготовлення ляльки «Берегиня».

9. Український народний одяг. Ляльки «Одарка», «Карась» (32 год)

Одяг — своєрідний оберіг для людини.

Народний одяг. Комплект традиційного народного одягу.

Жіноче вбрання. Дівоче намисто. Головні убори української жінки. Жіноча сорочка.

Чоловіче вбрання — сорочка, шаровари, пояс, взуття.

Практична робота:

- підготовка матеріалів (мішкovina, сукно, шкіра, поролон, клаптики білої тканини, чорні нитки) та інструментів;
- підготовка лекал із картону;
- виготовлення ляльок «Одарка», «Карась».

10. Вишивка у побуті. Лялька «Солоха» (14 год)

Українська народна вишивка.

Практична робота:

- підготовка матеріалів (мішкovina, клаптики шкіри і різнокольорових тканин, тонкий шнурок) та інструментів;
- підготовка лекал із картону;
- виготовлення ляльки «Солоха».

11. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (12 год)

Дитячі ранки, родинні свята, пізнавально-ігрові програми, конкурси.

Екскурсії для ознайомлення з природою, історією і культурою краю.

Відвідування краєзнавчих, природничих та історичних музеїв.

Зустрічі з народними майстрами.

Святкування Дня знань, Дня вчителя, Нового року, Різдвяних свят, Днів іменинника тощо.

12. Підсумкове заняття (6 год)

Творчий звіт гуртківців.

Відзначення кращих учнів. Завдання на літо.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні повинні знати:

- історію виникнення української народної іграшки;
- основні міфологічні уявлення українців про стихії природи;

- роль оберегів у житті українців;
- особливості українського народного одягу;
- особливості української народної вишивки;
- властивості матеріалів, які використовуються для виготовлення іграшок;

- поняття про теплі й холодні кольори;
- поняття про сувенір і декоративну іграшку;
- способи використання лекал;
- прийоми використання різних швів;
- особливості анімалістичної іграшки;
- техніку та технологію виготовлення народних іграшок;
- правила техніки безпеки в роботі з інструментами.

Учні повинні вміти:

- виконувати креслення;
- готувати матеріали, інструменти, лекала для виготовлення іграшок;
- підбирати матеріал за кольором і фактурою;
- виконувати розкрій, зметування;
- зшивати основу і деталі;
- наповнювати форму;
- оздоблювати іграшку.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ГУРТКА ІГРАШКИ

Основне обладнання	Кількість
<i>Матеріали</i>	
Біла тканина, клаптики	За необхід.
Дріт для каркасу	10 м
Картон	10 лист.
Клей ПВА	5 фл.
Кольорова тканина, клаптики	За необхід.
Крейда для розкрою	10 шт.
Мішковина	За необхід.
Нитки різного кольору	60 шт.
Олівці прості	20 шт.
Папір	2 рулона
Поролон	За необхід.
Ручки	20 шт.
Сукно	За необхід.
Фломастери	20 шт.
Шкіра, клаптики	За необхід.
Штучне хутро, клаптики	За необхід.
<i>Прилади та пристосування</i>	
Машинка швейна побутова з електроприводом	20 шт.
Праска електрична з терморегулятором та парозволожувачем	6 шт.
Дошка для прасування	4 шт.
Підставка під праску	6 шт.

Основне обладнання	Кількість
Настільні лампи для швейних машин	20 шт.
Дерев'яні палички для набивання форм	20 шт.
<i>Інструменти</i>	
Голки різного розміру	10 наб.
Дротяні щітки для розчісування хутра	20 шт.
Кусачки	20 шт.
Ножиці побутові	20 шт.
Ножиці швейні	20 шт.
Наперсток	20 шт.
Плоскогубці	20 шт.
Різець кравецький	5 шт.
Шило	20 шт.
Шпильки швейні	2 уп.
<i>Контрольно-вимірювальні інструменти</i>	
Стрічка сантиметрова	20 шт.
Лінійка дерев'яна 300 мм	5 шт.
Лінійка закрійника	5 шт.
Косинець класний 30, 45, 60, 90 град.	5 шт.
Циркуль класний	1 шт.
Лекало пластмасове	10 шт.
Лінійка масштабна	20 шт.
<i>Таблиці й плакати</i>	
Правила техніки безпеки для гуртка	1 к-т
Правила розкрою	1 к-т
Розкладка лекал	1 к-т

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Дозвілля, техніка, творчість. Збірник методичних рекомендацій. Вип. 3. За ред. В. В. Ткачука. — К.: Грамота, 2005.
2. *Ніколаєва Т. А.* Український народний одяг. — К.: Наукова думка, 1987.
3. Ритуали, обряди, звичаї. — К., 1998.
4. Художні промисли України. — К.: Мистецтво, 1979.
5. *Яновський М. В.* Срібна пряжка. Розповідь про народних митців. — Ужгород, 1980.

ПРОГРАМА ГУРТКА «ГОНЧАРИК»

Початковий, основний та вищий рівні

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Художня кераміка, як один із національних видів народної творчості, посідає почесне місце у системі дисциплін декоративно-ужиткового мистецтва, які викладаються в позашкільних навчальних закладах.

Глина — це великий дар природи, з якого люди створюють усілякі ужиткові та декоративні вироби. Із глини з незапам'ятних часів люди ліпили речі, необхідні у побуті, насамперед, посуд. Донині археологи знаходять черепки — уламки стародавніх керамічних предметів, за якими можна читати історію різних народів.

Кераміка — цілком сучасний і перспективний матеріал, без якого неможливо уявити сучасний і майбутній побут, архітектуру, техніку, мистецтво. Тому дана програма передбачає залучення дітей і підлітків до високої керамічної майстерності й зумовлює допрофесійну підготовку за спеціальностями керамічного виробництва. Заняття у гуртку «Гончарик» не лише знайомлять дітей із мистецтвом кераміки. Вони є екскурсом у етнографію, тим самим сприяючи вихованню у кожної дитини любові до минулого свого народу, рідного краю, країни.

Метою програми є формування компетентностей особистості засобами гуртка «Гончарик».

Основні завдання полягають у формуванні таких *компетентностей*:

1. *Пізнавальної*, що забезпечує ознайомлення з поняттями та знаннями, які стосуються гончарства як одного з видів народної творчості.
2. *Практичної*, що сприяє оволодінню навичками виготовлення різноманітних гончарних виробів.
3. *Творчої*, що забезпечує формування творчих здібностей.
4. *Соціальної*, що сприяє вихованню дбайливого, шанобливого ставлення до народних традицій, національної свідомості, формування естетичного смаку; популяризації гончарства.

До гуртка приймаються діти віком від 8 до 18 років. Прийом дітей віком 8-10 років у групи початкового рівня підготовки необмежений; достатньо здібностей до малювання та ліплення з пластиліну. Навчальні групи формуються відповідно до рівня підготовки, успішності навчання та віку дітей. Загальний обсяг і тривалість занять становлять: на першому році навчання 144 год (по 4 год на тиждень), на другому і далі — 216 год (по 6 год на тиждень).

Програма включає три рівня підготовки: початковий (один рік навчання), основний (два роки навчання) та вищий (перший та наступні роки навчання).

Склад груп, у яких діти навчаються за програмою основного рівня, коригують з урахуванням віку, індивідуальних особливостей та успішності учня. Гуртківців у віці 12-16 років переводять на вищий рівень підготовки в індивідуальному порядку після успішного виконання програми основного рівня.

Основним змістом роботи гуртка на початковому рівні навчання є створення у дітей загальної уяви про гончарне ремесло і мистецтво кераміки,

ознайомлення їх з умовами навчання і вимогами до вихованців закладів позашкільної освіти, ознайомлення з правилами техніки безпеки. Учні навчають початковим прийомам основних технік керамічного виробництва.

Мистецтво бачити світ — це і є мета та основний зміст роботи з дітьми початкового рівня навчання. Програма спонукає дітей до активних спостережень, розвиває цікавість і любов до довкілля, захоплення ним. Діти знайомляться з творами гончарства, іншими предметами народних ремесел; творять своє мистецтво у яскравих фарбах і гончарних композиціях. Учень з першого року навчання повинен ставити перед собою певні завдання і свідомо їх виконувати. Власне, це виховний процес розвитку здатності до самоорганізації, цілеспрямованої творчої трудової діяльності, який діти проходять у процесі гри, що є першорядною формою художнього пізнання світу та усвідомлення себе в ньому.

На заняттях гуртка основного рівня підготовки вихованці отримують теоретичні знання і формують практичні навички володіння техніками й технологіями гончарства. Вони необхідні й достатні для того, щоб займатися гончарною справою на аматорському рівні (за зразками та з елементами самостійної творчості). У цьому віці у гуртківців виникає внутрішня необхідність глибокого пізнання світу. Учні мають побачити всю глибину гончарного мистецтва, знайти свої улюблені художні техніки, спробувати себе в різних площинах кераміки. Завдяки цьому учень зможе ставити перед собою складніші завдання, вирішувати їх, удосконалювати свою творчу діяльність. На цьому рівні учень має відчувати свою особистість, спробувати сили у ролі оцінювача, знавця. Це має неабияке значення у формуванні особистості учня: вихованні почуття самосвідомості, самоконтролю, відповідальності за себе та інших, потреби у самовдосконаленні.

Вищий рівень передбачає ознайомлення вихованців із визначними зразками керамічної культури, організацією промислового керамічного виробництва. Вони вивчають технології індивідуальної та колективної творчості, беруть участь у тематичних й авторських виставках, конкурсах.

Заняття вищого рівня підготовки сприяють формуванню творчої індивідуальності учнів. У декоративно-прикладній діяльності старшокласників виявляється стійкий інтерес до глибокого вивчення природи та законів її відображення: форми, фактури, кольору; психологічного стану у своїх виробах. У пошуках засобів самоствердження учні вивчають і досліджують нові методи й засоби керамічного ремесла. Старшокласники тривалий час працюють над виробами, на основі яких виконують самостійні художні твори в обраній техніці. Курс вищого рівня передбачає глибші знання з матеріалознавства: учні навчаються основним прийомам роботи з гіпсом, шлікером, глазурами, опановують техніку випалювання димної кераміки в гончарному горні.

Програма інтегрує знання гуртківців з історії, народознавства, креслення, образотворчого мистецтва.

Для розширення світогляду вихованців планується проведення екскурсій у музеї, на виставки творів народного мистецтва, зустрічі з майстрами-гончарами.

Виконання програми оцінюється за контрольними показниками, розробленими для рівнів навчання, розділів програм і тем занять. На початковому рівні підготовки виконання завдань оцінює педагог, на основному і вищому рівнях гуртківці самі беруть участь в обговоренні та оцінці залікових

робіт. Результати участі у виставках і конкурсах формують в учнів конкретне уявлення про особисту успішність в оволодінні керамічною майстерністю (у тому чи іншому виді керамічної техніки).

У програмі передбачено індивідуальну роботу з вихованцями згідно Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, яке затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 11.08.2004, № 651.

Програма є орієнтовною, а тому керівник колективу може вносити зміни та доповнення до її змісту, враховуючи умови. Кількість годин та їхній розподіл за темами програми теж є орієнтовними. Керівник колективу може сам визначати доцільність такого розподілу і вносити до програми відповідні корективи.

Початковий рівень

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	4	4	—
2.	Гончарні інструменти	4	2	2
3.	Гончарне мистецтво:	112	36	76
3.1.	глина — «хліб» гончарної справи;	8	2	6
3.2.	гончарний круг;	4	2	2
3.3.	горно;	2	2	—
3.4.	естетика керамічної поверхні;	8	4	4
3.5.	приготування керамічного тіста;	8	2	6
3.6.	ліпні прийоми роботи з глиною;	10	4	6
3.7.	ліплення з натури;	14	4	10
3.8.	казка в глині (композиція);	14	4	10
3.9.	розпис керамічної іграшки;	12	4	8
3.10.	декоративне панно;	16	4	12
3.11.	дивовижний посуд	16	4	12
4.	Творча робота	12	2	10
5.	Екскурсії, конкурси, свята, виставки	8	8	—
6.	Підсумкове заняття	4	2	2
	Разом	144	54	90

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (4 год)

- Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік.
- Правила поведінки в колективі.
- Організаційні питання.
- Робоча кімната. Інструменти та матеріали.

Правила безпеки на заняттях.
Розподіл робочих місць.
Етнографічні регіони керамічного виробництва в Україні (с. Опішне, с. Косів)
Властивості глини та фарб.
Знайомство з роботами гуртків ці в, зроблених у попередні роки.

2. Гончарні інструменти (4 год)

Стеки, їх види (скульптурний, стек «петля», стек із зубчиками).

Практична робота:

- підготовка робочого місця та інструментів;
- вправи зі стеками: опрацювання дрібних деталей нанесення декору (на заготовках).

3. Гончарне мистецтво (112 год)

3.1. Глина — «хліб» гончарної справи (8 год)

Пластичність глини (жирна і пісна глина). Загальні ознаки придатності керамічної сировини (пластичність, вогнетривкість, кольорова гама, водостійкість, міцність).

Практична робота:

- взяття зразків глини на глинищі для визначення придатності;
- вправи: прийоми збереження пластичності глини (запобігання зсушуванню).

3.2. Гончарний круг (4 год)

Будова гончарного круга (маховик, робоча площа), його технічні можливості.

Практична робота:

- виконання вправ: позиція майстра за гончарним кругом (положення рук і ніг);
- запуск круга;
- спостереження за роботою майстра.

3.3. Горно (2 год)

Горно — піч (відкрите полум'я).

Муфельна піч (закритий теплоносій).

3.4. Естетика керамічної поверхні (8 год)

Способи декорування поверхні керамічного виробу (рельєфне і гладке).

Практична робота:

- декорування поверхні невипаленої глини (ліплення і гравірування вручну);
- декорування поверхні випаленого горщика, розпис пензлем.

3.5. Приготування керамічного тіста (8 год)

Придатність керамічного тіста до роботи, його особливі властивості.

Практична робота:

- очищення глини від твердих домішок, розмелювання, доведення тіста до потрібної гущини.

3.6. Ліпні прийоми роботи з глиною (10 год)

Техніка ліплення з шматка, з пласта, кільцями.

Практична робота:

- вправи: заготовка спрощеної форми;
- дрібна пластика (іграшки);
- заготовки спрощеної геометричної форми, посуд.

3.7. Ліплення з натури (14 год)

Міфологічні уявлення про птахів і тварин.

Практична робота:

- ліплення півника, казкового птаха тощо (за зразком димківської іграшки);
- ліплення баранця (за зразком опішнянської іграшки);
- ліплення коника (за зразком філімонівської іграшки);
- ліплення (за уявою) домашніх тварин.

3.8. Казка в глині (композиція) (14 год)

Читання казок. Вибір сюжету.

Організація цілісного композиційного рішення виробу.

Практична робота:

- ескізні замальовки тварин (за вибраним сюжетом);
- ескізний малюнок на папері;
- відтворення ескізного варіанту в матеріалі.

3.9. Розпис керамічної іграшки (12 год)

Орнаментальна символіка глиняних виробів.

Особливості слов'янської керамічної іграшки.

Основні прийоми розпису темперними фарбами.

Практична робота:

- приготування робочого місця, необхідних матеріалів та інструментів для розпису (фарби, палітра, пензлі);
- підбір кольорів, необхідних для роботи;
- послідовний розпис іграшки.

3.10. Декоративне панно (16 год)

Декоративне панно в інтер'єрі.

Види рельєфу.

Практична робота:

- приготування шамотної глини;
- виготовлення основи (пласт);
- виконання ескізу композиції рослинного орнаменту (на папері);
- виконання декоративного панно в матеріалі;
- сушіння та декорування виробу.

3.11. Дивовижний посуд (16 год)

Легенди про виникнення гончарного посуду.

Практична робота:

- прийоми виконання посуду зі спіралей або кілець;
- спосіб виготовлення денця горщика;
- нарощування стінки горщика;

- виготовлення ніжки й утора на турнетці;
- виготовлення «дивовижного» посуду;
- сушіння та декорування виробу.

4. Творча робота (12 год)

Огляд відеозаписів і демонстрування гончарних виробів.

Практична робота:

- вибір теми і складання ескізу композиції виробу на папері;
- виконання виробу в творчому варіанті;
- виконання творчої композиції за даними розмірами;
- сушіння та випалювання керамічних виробів;
- декорування.

5. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (8 год)

Дитячі ранки, родинні свята, пізнавально-ігрові програми, конкурси.

Екскурсії для ознайомлення з природою, історією і культурою краю.

Відвідування краєзнавчих, природничих та історичних музеїв.

Зустрічі з народними майстрами.

Святкування Дня знань, Дня вчителя, Нового року, Різдвяних свят, Днів іменинника тощо.

6. Підсумкове заняття (4 год)

Обговорення кращих ескізів і робіт.

Звітна виставка творчих робіт вихованців.

Відзначення кращих учнів. Завдання на літо.

Складання спільно з учнями індивідуальних планів удосконалення професійної майстерності.

Основний рівень

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	2	2	—
2.	Етнографічні особливості гончарства. Міфологічні уявлення про гончарів	14	6	8
3.	Робота з обладнанням та дотримання техніки безпеки	10	2	8
4.	Вибір і підготовка гончарної глини. Механізований та ручний методи заготівлі глини	22	6	16
5.	Формування виробів з глини	16	4	12
6.	Робота на гончарному крузі	16	4	12
7.	Сушіння та випалювання в печі	6	2	4
8.	Ангоби і гончарні вироби	12	2	10

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
9.	Глазури й гончарні вироби	12	2	10
10.	Виготовлення авторських виробів	22	2	20
11.	Екскурсії, конкурси, свята, виставки	8	8	—
12.	Підсумкове заняття	4	4	—
Разом		144	44	100

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год)

Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік.
 Правила поведінки в колективі.
 Організаційні питання.
 Робоча кімната. Інструменти та матеріали.
 Правила безпеки на заняттях.
 Розподіл робочих місць.

2. Етнографічні особливості українського гончарства. Міфологічні уявлення про гончарів (14 год)

Етнографічні регіони керамічного виробництва в Україні (гончарний посуд Закарпаття, Полтавщини, Слобожанщини та ін.).
 Гончарство у міфах про створення світу.
 Гончар — чарівник. Шанобливе ставлення до гончара та гончарства.
 Спорідненість гончарства й ковальства.

Практична робота:

- ескізи замальовки зразків регіональної кераміки;
- виконання посуду за зразком;
- сушіння та випалювання виробів;
- декорування поливами.

3. Робота з обладнанням і дотримання техніки безпеки (10 год)

Правила користування інструментами та пристроями в керамічному виробництві.

Перша допомога при пораненні інструментами.

Практична робота:

- підготовка в особистому довіднику сторінки «Техніка безпеки»;
- підготовка робочого місця та інструментів;
- спостереження за роботою майстра біля муфельної печі.

4. Вибір і підготовка гончарної глини. Механізований та ручний методи заготівлі глини (22 год)

Гончарна глина (майолікова, керамічна).
 Заповнювачі.
 Місцеві глини.

Перегляд відеозапису циклу керамічного виробництва або екскурсія на промислове керамічне підприємство.

Практична робота:

- заготівля сировини, зберігання;
- очищення глини від твердих домішок (розмелювання, доведення тіста до потрібної гущини; механізований метод);
- відмочування глини та приготування глиняної маси, придатної до роботи на гончарному крузі (ручний метод);
- змішування шлікеру та просушування його у гіпсових формах.

5. Формування виробів з глини (16 год)

Майстри української іграшки (Селюченко О. та ін.)

Перегляд відеозапису, зробленого в музеї.

Практична робота:

- ліплення за зразком жіночої та чоловічої фігурок у стані спокою і в стані руху;
- складання керамічної композиції з двох постатей;
- виконання декоративного панно з фігурою людини;
- складання керамічної композиції за мотивами творів М. В. Гоголя.

6. Робота на гончарному крузі (16 год)

Конструкція верстата.

Робоче положення.

Прийоми виготовлення виробу.

Техніка безпеки.

Практична робота:

- приведення круга в рух, центрування глини;
- «витягування» (куля — конус — куля, циліндр);
- виготовлення посуду з одного шматка глини (горщик для квітів, тарілка, чашка, глечик).

7. Сушіння та випалювання в печі (6 год)

Вибір режиму сушіння (в різні етапи технологічного процесу: до декорування, остаточне).

Випалювання (перехід керамічної маси у кам'яноподібний стан).

Практична робота:

- завантаження муфельної печі виробами.

8. Ангоби й гончарні вироби (12 год)

Залежність кольору сирих глин від домішок (глини білі, жовті, зелені, червоні, коричневі, сині та ін.).

Прийоми декорування керамічних виробів ангобами.

Практична робота:

- приготування білого ангобу;
- приготування ангобів інших кольорів (червоний, зелений, чорний);
- декорування виробів ангобами.

9. Глазурі та гончарні вироби (12 год)

Глазур — силікатне скло, що не має постійної точки плавлення.
Техніка глазурування поливанням або занурюванням.

Практична робота:

- нанесення глазурі на виріб поливанням;
- нанесення глазурі на виріб занурюванням.

10. Виготовлення авторських виробів (22 год)

Перегляд відеозапису виставок дитячих робіт.

Практична робота:

- ескізи замальовки виробу на папері;
- виготовлення виробу в матеріалі;
- сушіння та випалювання;
- декорування керамічного виробу.

11. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (8 год)

Дитячі ранки, родинні свята, пізнавально-ігрові програми, конкурси.
Екскурсії для ознайомлення з природою, історією і культурою краю.
Відвідування кр'аєзнавчих, природничих, історичних музеїв.
Зустрічі з народними майстрами.

Святкування Дня знань, Дня вчителя, Нового року, Різдвяних свят, Днів іменинника тощо.

12. Підсумкове заняття (4 год)

Обговорення кращих ескізів і робіт.
Підсумкова виставка вихованців.
Відзначення кращих учнів.
Завдання на літо.

Вищий рівень

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	4	4	—
2.	Керамічні, кам'яні та фарфорові маси	12	3	9
3.	Технологія керамічного виробництва. Основи контролю якості виробів	9	6	3
4.	Шлікер. Лиття та ручне формування виробів	27	6	21
5.	Декор сирих виробів. Обробка напівфабрикатів	24	3	21
6.	Розпис ангобами. Склад кольорових ангобів	18	3	15
7.	Сушіння та випалювання на бісквіт	12	3	9

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
8.	Поливи. Глазування. Полив'яний декор	24	6	18
9.	Випалювання полив'яних виробів	9	3	6
10.	Технологія виробництва димної кераміки	30	6	24
11.	Виготовлення авторських виробів	43	6	37
12.	Підсумкове заняття	4	4	—
Разом		216	53	163

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (4 год)

Знайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік.
 Правила поведінки в колективі.
 Організаційні питання.
 Робоча кімната. Інструменти та матеріали.
 Правила безпеки на заняттях.
 Розподіл робочих місць.
 Художні й технологічні особливості кераміки регіонів України. Глина в культурі українців.

2. Керамічні, кам'яні та фарфорові маси (12 год)

Загальні ознаки придатності керамічної, кам'яної та фарфорової маси (пластичність, вогнетривкість, кольорова гама, водостійкість, міцність).

Практична робота:

— приготування керамічної маси для роботи в гіпсових формах.

3. Технологія керамічного виробництва. Основи контролю якості виробів (9 год)

Види керамічних виробів: майоліка (побутова, художня, технічна, архітектурна).

Техніка використання наповнювачів (кремнезем, вапно, шамот).

Ознаки якості керамічних виробів (практичні та естетичні).

Практична робота:

— визначення якості побутової кераміки: легкість, низька водопроникність, гігієнічність, досконалість стилю, форми, декорування).

4. Шлікер. Лиття та ручне формування виробів (27 год)

Технологія приготування шлікеру.

Техніка лиття в гіпсових формах.

Техніка ручного формування в гіпсових формах.

Практична робота:

— виготовлення виробів наливним і зливним способами;
 — нарощування стінок виробу;
 — спосіб пресування.

5. Декор сирих виробів. Обробка напівфабрикатів (24 год)

Інструменти та пристрої для декорування.

Техніки декорування сирих виробів.

Практична робота:

- ліпне декорування сирих виробів;
- гравірувальний декор;
- спосіб штампування;
- скульптурне декорування.

6. Розпис ангобами. Склад кольорових ангобів (18 год)

Гама ангобних кольорів.

Засоби нанесення ангобу.

Практична робота:

- нанесення ангобу на матеріал: поливанням, занурюванням, пензлем;
- розпис декоративної тарелі технікою фляндрівки.

7. Сушіння та випалювання на бісквіт (12 год)

Процес сушіння глиняних напівфабрикатів.

Сушіння виробів із застосуванням гіпсових кілець (45 град, фаска).

Практична робота:

- виготовлення та сушіння тарелей;
- сушіння глечиків з ручками (застосування гіпсового кільця);
- підготовка муфельної печі та її завантаження;
- випалювання виробів на бісквіт.

8. Поливи. Глазурування. Полив'яний декор (24 год)

Рецепти приготування глазури.

Тугоплавкі та легкоплавкі глазури.

Засоби нанесення глазури на поверхню виробу.

Практична робота:

- підготовка виробів до глазурування;
- глазурування виробів поливанням (для створення декоративного ефекту);
- глазурування методом пульверизації (по сухій і мокрій поверхні);
- розпис поливою, пензлем.

9. Випалювання полив'яних виробів (9 год)

Прийоми випалювання полив'яних виробів.

Техніка безпеки при випалюванні.

Практична робота:

- підготовка глазурованих виробів до завантаження у муфельну піч;
- складання графіту випалюванням виробів на глазур.

10. Технологія виробництва димної кераміки (30 год)

Горно — піч відкритого полум'я.

Приготування глини для димної кераміки.

Технологія димлення в гончарному горні.

Практична робота:

— виготовлення побутового посуду: підготовка виробів до випалювання, завантаження горна, випалювання, задимлення.

11. Виготовлення авторських виробів (43 год)

Вибір теми, матеріалу, техніки.

Розробка композиції, ескізне малювання. Виконання у гончарному матеріалі.

Практична робота:

— виготовлення одного або декількох авторських виробів.

12. Підсумкове заняття (4 год)

Обговорення кращих ескізів і робіт.

Відзначення кращих учнів.

Проведення виставки або конкурсу кращих творів.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні повинні знати:

- особливості слов'янської керамічної іграшки;
- особливості кераміки різних регіонів України;
- орнаментальну символіку глиняних виробів;
- загальні ознаки придатності керамічної сировини;
- прийоми збереження пластичності глини;
- властивості та відмінності глин різних видів;
- виконання ескізних малюнків на папері;
- видрі гончарних інструментів;
- правила користування інструментами та пристроями в керамічному виробництві;
- будову гончарного круга та його технічні можливості;
- видрі гончарних печей;
- способи декорування поверхні керамічного виробу;
- техніки ліплення;
- основні прийоми розпису темперними фарбами;
- прийоми виконання посуду зі спіралей або кілець;
- прийоми ліплення та декорування народної іграшки; — основи техніки безпеки;
- матеріалознавство;
- технологію керамічного виробництва;
- технологію випалювання виробу.

Учні повинні вміти:

- виконувати ескізний малюнок на папері;
- користуватися інструментами для роботи з глиною;
- виконувати прийоми збереження пластичності глини;
- приготувати керамічне тісто;
- володіти основами роботи на гончарному крузі;
- володіти техніками ліплення;

- користуватися прийомами виконання посуду зі спіралей або кілець;
- вміти декорувати поверхню невипаленої глини та поверхню випаленого горщика;
- виконувати розпис пензлем;
- виконувати прості вироби на гончарному крузі та методом ручного ліплення;
- створювати виразні багатофігурні КОМПОЗИЦІЇ;
- декорувати керамічну поверхню виробів ангобами і глазурями.
- приготувати керамічні маси для виконання різних технік керамічного виробництва;
- формувати і декорувати вироби з глини у різних техніках;
- створювати виразні художні композиції;
- виготовляти на гончарному крузі великі об'ємні форми;
- робити художній розпис пензлем по сирій глазури;
- виготовляти димлену кераміку з декоруванням поливами;
- розробляти колективні проекти.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ГУРТКА «ГОНЧАРИК»

Основне обладнання	Кількість
<i>Обладнання спеціалізоване</i>	
Гончарна піч для випалювання виробів	1 шт.
<i>Матеріали</i>	
Глина	1 кг
Серветки з тканини або поліетилену	20 шт.
Фарби	20 шт.
<i>Приладдя</i>	
Гончарний круг	2 шт.
<i>Інструменти</i>	
Пензлики	20 шт.
Посуд для води	20 шт.
Посуд для замісу глини	20 шт.
Стеки	20 шт.
Турнетки	20 шт.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. *Арбат Ю.* Добрым людям на загляденье. — М.: Детская литература, 1964.
2. *Блинов Ю.* Чудо-кони, чудо-птицы. — М.: Детская литература, 1977.
3. *Боголюбов Н.* Лепка на занятиях в школьном кружке. — М.: Просвещение, 1979.
4. *Голубець О. М.* Львівська кераміка. — К.: Наукова думка, 1991.
5. *Данкевич Е. В., Жакова О. В.* Знакомьтесь, глина. — СПб, 1997.
6. *Легенький Ю. Г.* Від ремесла до творчості. — К.: Час, 1990.
7. *Пошивайло О.* Етнографія українського гончарства. — К.: Молодь, 1987.
8. *Петрашенко В.* Слов'янська кераміка VIII-IX ст. правобережжя Середнього Подніпров'я. — К., 1992.
9. *Рисцов В.* При гончарному крузі. — К.: Молодь, 1987.

ПРОГРАМА ГУРТКА ПИСАНКАРСТВА

Початковий, основний і вищий рівні

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна програма гуртка писанкарства має на меті відродити стародавнє мистецтво українського народу, прищепити дітям любов до рідного краю, пошану до своєї історії, дати їм можливість відчувати незримий зв'язок із минулими поколіннями. Навчання писанкарству сприятиме розвитку пізнавального інтересу, здібностей школяра, вихованню естетичного смаку, почуття прекрасного; формуватиме шанобливе ставлення до традицій, вірувань, свят, звичаїв, мови й культури свого народу.

Метою програми є формування компетентностей особистості засобами гуртка писанкарства.

Основні завдання полягають у формуванні таких *компетентностей*:

1. *Пізнавальної*, що забезпечує ознайомлення з поняттями та знаннями, які стосуються писанкарства як одного з видів народної творчості.
2. *Практичної*, що сприяє оволодінню навичками виготовлення різноманітних писанок.
3. *Творчої*, що забезпечує формування творчих здібностей.
4. *Соціальної*, що сприяє вихованню дбайливого, шанобливого ставлення до народних традицій, національної свідомості, формування естетичного смаку; популяризації писанкарства.

Дана програма розрахована на 4 роки навчання.

Тривалість навчання: початковий рівень — 144 год; основний рівень першого-другого року навчання та вищий рівень — по 216 год.

Наповнюваність груп початкового рівня навчання має становити 10-12 учнів, основного рівня — 8-10, вищого рівня — 5-7 учнів.

Складна техніка виконання писанки вимагає уваги та індивідуального підходу до кожної дитини. Навчальний процес передбачає також самостійну роботу.

Яскраві здібності та обдарованість не можуть виникнути на порожньому місці, вони завжди розвиваються на основі певної, улюбленої дитиною діяльності. Якщо в дитини є яскраві, стійкі інтереси до якоїсь діяльності, це завжди знак, що в неї може бути виявлений той чи інший тип обдарованості. Іноді непросто побачити інтереси дитини. Вони майже завжди пов'язані із художньою діяльністю і в багатьох випадках виявляються у виготовленні виробів власними руками на такому тендітному матеріалі, якими є писанки.

Навчальну та виховну діяльність у гуртку організують так, щоб учні мали можливість не тільки відтворювати традиційні орнаменти при написанні писанок, а й виготовляти власні творчі роботи з дотриманням традиційних норм, самостійно підбираючи кольорову гаму. Для відтворення подаються високохудожні зразки, створені як за народною традицією, так і відомими майстрами. Зі словесної підгрупи методів найчастіше використовується бесіда та лекція.

Метод прикладу використовується майже на кожному занятті, оскільки робота часто пов'язана з високохудожніми творами народного мистецтва або видатних майстрів.

Оскільки в групах займаються діти різного віку, важливим є створення умов для взаємоповаги, коли старші допомагають молодшим правильно облаштувати робоче місце і дають поради, якщо виникають деякі ускладнення в роботі. Для згуртування колективу необхідно проводити різноманітні вікторини та свята, присвячені Великодню (див. додатки). Все це створює здоровий психологічний клімат. У гуртку дитині завжди готові прийти на допомогу, що сприяє розкриттю її здібностей, переорієнтації мислення з репродуктивного на творче, утвердження стосунків співробітництва і партнерства, творчої співпраці.

Робочі місця мають бути організовані у просторому, світлому приміщенні. Гуртківці повинні твердо засвоїти правила техніки безпеки при роботі з писанками, оскільки вона потребує використання відкритого вогню.

Для роботи над писанкою потрібно мати повний набір приладдя та матеріалів. Кожне заняття з учнями слід починати з повторення правил безпечного користування свічками, писачком, оцтом, аніліновими фарбами та іншими інструментами й матеріалами.

Для викладення теоретичного матеріалу необхідно мати набір методичних карт із зображенням геометричного поділу писанок різних видів, а також символів у писанкарстві.

Для практичної роботи доцільно використовувати навчальну колекцію писанок за темами: символика в писанкарстві, різновиди писанок за геометричним розподілом, кольоровим співвідношенням і за регіональними особливостями. Практична робота з учнями спрямована на опанування майстерністю виготовлення писанок, починаючи від простих до складних, а надалі — до виготовлення гуртківцями авторських писанок.

Програма інтегрує знання гуртківців з історії, народознавства, креслення, образотворчого мистецтва. Для розширення світогляду гуртківців проводяться екскурсії в музеї, на виставки творів народного мистецтва, зустрічі з народними майстрами-писанкарями.

Контрольні заняття у формі підсумкового заняття, відкритого заняття, виставки проводяться 1 раз у півріччя. Виконання програми оцінюється за контрольними показниками, розробленими для різних рівнів підготовки. На початковому рівні підготовки виконання завдань оцінює керівник гуртка. На основному й вищому рівнях підготовки учні самі беруть участь в обговоренні й оцінці залікових робіт. Після закінчення навчального року організується підсумкова виставка робіт гуртківців.

У програмі передбачено індивідуальну роботу з учнями згідно Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, яке затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 11.08.2004, № 651.

Програма є орієнтовною, тому керівник колективу може вносити зміни та доповнення до її змісту. Кількість годин та їхній розподіл за темами програми теж є орієнтовними. Керівник колективу може сам визначати доцільність такого розподілу і вносити до програми відповідні корективи.

Початковий рівень

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	4	4	—
2.	Символіка в писанкарстві:	96	16	80
2.1.	основні групи символів. Символ води	12	2	10
2.2.	зображення «Дерева життя» та «богині Берегині»	12	2	10
2.3.	символи «Хрест» та «Сварга»	12	2	10
2.4.	символи Сонця, Зірки, Вогню	12	2	10
2.5.	символи землі	12	2	10
2.6.	символи родючості	12	2	10
2.7.	символ «Божа ручка»	12	2	10
2.8.	символи «трикутник», «трійця»	12	2	10
3.	Суспільно корисна робота	20	—	20
4.	Екскурсії, конкурси, свята, виставки	18	18	—
5.	Підсумкове заняття	6	6	—
Разом		144	44	100

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (4 год)

Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік.
Правила поведінки в колективі.
Організаційні питання.
Робоча кімната. Інструменти та матеріали.
Правила безпеки на заняттях.
Розподіл робочих місць.
Поняття про писанку. Різні види орнаментованих яєць.
Способи нанесення малюнка на поверхню яйця.
Лінії, що поділяють яйце на частини. Демонстрація зразків.
Обряди, пов'язані з написанням і використанням писанок.
Крашанки. Символіка кольорів. Рослини, з яких готують барвники.
Дряпанки та мальованки. Демонстрація зразків.

2. Символіка в писанкарстві (108 год)

2.1. Основні групи символів. Символ води (12 год)

Групи писанок за мотивами орнаментики та оздоблення: геометрично-абстрактні, космічно-солярні знаки, фітоморфні, зооморфні, антропоморфні, побутово-предметні, декоративні малюнки, каліграфічні елементи, дійові послідовно-розповідні малюнки.

Головні символи та їхнє значення: хрест, триріг, тризуб, двозуб, коло, крапки, тваринні символи, драбинки, богиня Берегиня, рослинні символи, писанки з релігійною тематикою,

«Павуки» («рукави», «бабині рукави», «дідові рукави»).

Хвилястий орнамент — меандр («безконечник»).

Значення кольорової гами на писанці.

Зображення води (дощу) на писанках. Граблі — символ дощу. Демонстрація зразків.

Практична робота:

— виконання писанки із символом дощу (на вибір).

2.2. Зображення «Дерева життя» та «богині Берегині» (12 год)

Значення символів.

Дерево життя — стрижень світобудови, а також дерево роду.

«Дерево життя» або «Вазонк».

Світове дерево — стилізоване зображення.

Поділ на три яруси по вертикалі та дотримання чіткої симетрії правої і лівої сторін.

Писанки із зображенням «Дерева життя» в різних регіонах України.

Найдавніші українські колядки, де фігурує цей символ.

Чотирирукі (шестирукі) Берегині язичників. Оранта — Берегиня у християнстві.

Демонстрація зразків писанок.

Практична робота:

— виконання писанки із символом «Дерева життя» та «богині Берегині»;

— розподіл поверхні шкаралупи яйця на чотири рівні частини (меридіанами): звернути увагу на ширину пояска 1,5-2 см; провести допоміжні лінії;

— розміщення зображення «Дерева життя»: верхня третина овалу — квітка; симетрія правої і лівої сторін; усі лінії, нанесені олівцем, мають бути легкі;

— робота писачком по білому фону: товщина і чистота лінії. Лінія проводиться тільки один раз; прямі лінії наносяться шляхом прокручування в пальцях яйця;

— фарбування (жовтий колір); перед фарбуванням обов'язково опустити яйце в оцет на 5-8 секунд;

— робота писачком по жовтому тлу: нанесення основних контурних ліній; виконання товщини і чистоти лінії;

— фарбування (зелений колір): у фарбі писанку тримаємо 1-2 хв;

— робота писачком по зеленому фону: повне покриття воском поверхні «листіків»;

— фарбування (червоний колір);

— робота писачком по червоному тлу: повне покриття воском поверхні «квітки», «вазона» та «пояска»;

— фарбування (чорний колір);

— знімання воску з поверхні писанки: прогрівати писанку не над полум'ям, а збоку; зняти віск ганчіркою, витерти поверхню так, щоб лінії, нанесені олівцем, зникли;

- виготовлення китиці: звернути увагу на якість скручування нитки; звернути увагу на закріплення китиці;
- виконання писанки із символом «богині Березині».

2.3. Символи «Хрест» і «Сварга» (12 год)

Значення символів. Хрест — символ чотирьох сторін світу, чотирьох пір року тощо.

Головне місце Хреста серед християнських символів. Демонстрація зразків писанок.

Практична робота:

- виконання писанок із символами «Хрест» і «Сварга».

2.4. Символи Сонця, Зірки, Вогню (12 год)

Значення символів. Зображення їх на писанках.

Сонце — центр і основа небесного простору, носій світла і життя.

Зоря — знак неба; у християнстві — знак царства Христа.

Свастика — знак святого вогню та сонця.

Блискавка — небесний вогонь.

Практична робота:

- виконання писанок зі знаками Сонця, Зорі, Вогню (на вибір).

2.5. Символи землі на писанках (12 год)

Символи «ромб», «решітка», «драбинка».

Драбинка — символ сходження до вершин духовності, до Бога, до кращого життя.

Демонстрація зразків писанок та пояснення значення символів.

Практична робота:

- виконання писанок із символами землі (на вибір).

2.6. Символи родючості (12 год)

Символи «сігма» та «баранячі ріжки», їхнє значення.

Спіраль — знак родючості.

Демонстрація зразків писанок.

Практична робота:

- виконання писанок із символами «сігма» та «баранячі ріжки».

2.7. Символ «Божа ручка» (12 год)

Демонстрація зразків писанок і пояснення значення символів.

Практична робота:

- виконання писанки із символом «Божа ручка».

2.8. Символи «трикутник», «трійця» (12 год)

Значення символів.

Трикутник — символ вогню, безсмертя, батьківської сили та материні ласки.

Триріг — знак святого числа «три» і трибожества.

Демонстрація писанок.

Практична робота:

- виконання писанок із символами «трикутник», «трійця».

3. Суспільно корисна робота (20 год)

Надання допомоги іншим творчим об'єднанням з оформленням інтер'єру до Великодніх свят.

Виготовлення сувенірів.

4. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (18 год)

Дитячі ранки, родинні свята, пізнавально-ігрові програми, конкурси.

Екскурсії для ознайомлення з природою, історією і культурою краю.

Відвідування краєзнавчих, природничих, історичних музеїв і виставок декоративно-ужиткового мистецтва.

Зустрічі з народними майстрами.

Святкування Дня знань, Дня вчителя, Нового року, Різдвяних свят, Днів іменинника тощо.

5. Підсумкове заняття (6 год)

Підготовка, організація та проведення конкурсу на краще виконання писанки за зразком.

Підготовка, організація і проведення звітної виставки творчих робіт вихованців.

Відзначення кращих учнів грамотами й призами.

Завдання на літо.

Основний рівень, перший рік навчання

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	2	2	—
2.	Символіка в писанкарстві:	144	46	98
2.1.	повторення пройденого матеріалу;	18	18	—
2.2.	символи «калиновий лист», «верба»;	18	4	14
2.3.	символ «дубовий листок»;	18	4	14
2.4.	зображення хмелю, барвінку;	18	4	14
2.5.	зображення інших квітів;	18	4	14
2.6.	зображення тварин;	18	4	14
2.7.	зображення птахів;	18	4	14
2.8.	символ «риба»	18	4	14
3.	Виготовлення прикрас з писанок	16	—	16
4.	Суспільно корисна робота	28	—	28
5.	Екскурсії, конкурси, свята, виставки	18	18	—
6.	Підсумкове заняття	8	8	—
	Разом	216	74	142

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год)

Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік.
Правила поведінки в колективі.
Організаційні питання.
Робоча кімната. Інструменти та матеріали.
Правила безпеки на заняттях.
Розподіл робочих місць.

2. Символіка в писанкарстві (144 год)

2.1. Повторення пройденого матеріалу (18 год)

Символ води, сонця, зорі, вогню, символи «хрест» та «сварга», зображення «дерева життя», символ «богиня Берегиня», символи землі: «ромб», «решітка», «драбинка», символи родючості: «сігма» та «баранячі ріжки», символи «трикутник», «стріця», символ «божа ручка» та їхнє значення.

2.2. Символи «калиновий лист», «верба» (18 год)

Значення символів.
Демонстрація зразків писанок.

Практична робота:

— виконання писанок із символами «калиновий лист», «верба» (на вибір).

2.3. Символ «дубовий листок» (18 год)

Дубовий листок — символ сили Богів природи, у християнстві — символ Божої справедливості.

Демонстрація зразків писанок та пояснення значення символів.

Практична робота:

— виконання писанок із символом «дубовий лист».

2.4. Зображення хмелю, барвінку (18 год)

Значення цих символів.
Демонстрація зразків писанок і пояснення значення символів.

Практична робота:

— виконання писанок із символами хмелю, барвінку.

2.5. Зображення інших квітів (18 год)

Значення символу.
Демонстрація писанок з різними квітами.

Практична робота:

— виконання писанки із зображенням квітів способом відбілювання (відмивання).

2.6. Зображення тварин (18 год)

Символи «кінь» та «олень».
Кінь — символ невтомності руху сонця і швидкого плину води, у християнстві — образ безстрашного пророка віри.
Олень — ріг оленя є символом променів сонця.

Практична робота:

— виконання писанок із символами «кінь» та «олень» (на вибір).

2.7. Зображення птахів (18 год)

Птахи — священні істоти, символи вічності, безсмертної душі, посланці Бога на землю.

Півень — провідник сонця, передвісник дня, охоронець добра.

Демонстрація зразків писанок і пояснення значення символів.

Практична робота:

— виконання писанок із зображенням птахів (на вибір).

2.8. Символ «риба» (18 год)

Риба — символ води, знак щастя, у християнстві — символ новохрещених.

Демонстрація зразків писанок.

Практична робота:

— виконання писанок із символом «риба».

3. Виготовлення прикрас із писанок (16 год)

Практична робота:

— оздоблення приміщень писанками;

— виготовлення «гердану», «дзвоників», «хрестів»;

— виготовлення «голуба» з писанки.

4. Суспільно корисна робота (28 год)

Виготовлення сувенірів.

Допомога іншим творчим об'єднанням та учнівським колективам в оформленні інтер'єру кімнат до Великодніх свят.

5. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (18 год)

Дитячі ранки, родинні Свята, пізнавально-ігрові програми, конкурси.

Екскурсії для ознайомлення з природою, історією і культурою краю.

Відвідування краєзнавчих, природничих, історичних музеїв і виставок декоративно-ужиткового мистецтва.

Зустрічі з народними майстрами.

Святкування Дня знань, Дня вчителя, Нового року, Різдвяних свят, Днів іменинника тощо.

6. Підсумкове заняття (8 год)

Підготовка, організація і проведення вікторини «Чи знаєш ти символи?» та конкурсу на кращу писанку (за вибором учня).

Підготовка, організація і проведення звітної виставки творчих робіт вихованців.

Відзначення кращих учнів грамотами та призами.

Завдання на літо.

Основний рівень, другий рік навчання

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	2	2	—
2.	Символіка в писанкарстві. Повторення пройденого матеріалу	18	18	—
3.	Регіональні особливості писанок України:	106	22	84
3.1.	писанки Київщини;	16	4	12
3.2.	писанки Харківщини;	10	2	8
3.3.	писанки Чернігівщини;	10	2	8
3.4.	писанки Східного Поділля;	10	2	8
3.5.	писанки Західного Поділля;	10	2	8
3.6.	писанки Херсонщини;	10	2	8
3.7.	писанки Одещини;	10	2	8
3.8.	писанки Слобожанщини;	10	2	8
3.9.	писанки Львівщини;	10	2	8
3.10.	писанки Гуцульщини та Буковини	10	2	8
4.	Виготовлення мистецьких творів з природного матеріалу	12	—	12
5.	Народний календар. Церковний календар	12	12	—
6.	Народні промисли України	12	12	—
7.	Суспільно корисна робота	28	—	28
8.	Екскурсії, конкурси, свята, виставки	18	18	—
9.	Підсумкове заняття	8	8	—
Разом		216	88	128

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год)

Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік.
 Правила поведінки в колективі.
 Організаційні питання.
 Робоча кімната. Інструменти та матеріали.
 Правила безпеки на заняттях.
 Розподіл робочих місць.

2. Символіка в писанкарстві. Повторення пройденого матеріалу (18 год)

Рослинні символи на писанках: «калиновий лист», «верба», «дубовий лист», зображення хмелю, барвінку, квітів. Їхнє значення і прийоми зображування.

Тваринні символи на писанках: «кінь» та «олень». Їхнє значення і прийоми зображування.

Зображення птахів на писанках. Їхнє значення і прийоми зображування.

Символ «риба». Його значення і прийоми зображування.

3. Регіональні особливості писанок України (106 год)

У вивченні регіональних особливостей писанок України використовуються каталоги¹.

3.1. Писанки Київщини (16 год)

Поліська писанка.

Особливості писанок Київщини.

Писанкові орнаменти рослинного характеру, зооморфний та геометричний орнаменти.

Предметно-побутовий орнамент.

Сучасні зразки писанок.

Практична робота:

Виготовлення (за зразком) писанки київського регіону під назвою «Сороки».

1. Розподіл поверхні шкаралупи яйця:

— чіткий поділ поверхні шкаралупи на чотири рівні частини (меридіанами);

— правильне визначення місця середньої лінії (екватора).

2. Розміщення зображення сварги:

— проведення допоміжних ліній;

— розміщення відрогів сварги на поверхні.

3. Робота писачком по білому фону:

— звернути увагу учнів на товщину лінії.

4. Фарбування (жовтий колір):

— перед фарбуванням обов'язково опустити яйце в оцет на 5-8 секунд.

5. Робота писачком по жовтому:

— повне покриття воском поверхні.

6. Фарбування (червоний колір).

7. Зняття воску з поверхні писанки:

— прогрівати писанку не над полум'ям, а збоку;

— зняти віск ганчіркою, витерти поверхню так, щоб лінії, нанесені олівцем, зникли.

8. Виготовлення китиці:

— звернути увагу на якість скручування нитки.

— звернути увагу на закріплення китиці.

3.2. Писанки Харківщини (10 год)

Особливості малюнка писанок.

Сучасні зразки писанок.

---

¹Кордуба М. Писанки галицької Волині. — Львів, 1899.

Кульжинский С. Описание коллекции народных писанок. — М., 1899.

Практична робота:

— виконання писанки за зразком.

3.3. Писанки Чернігівщини (10 год)

Поліська писанка.

Писанкові орнаменти рослинного характеру, зооморфний та геометричний орнаменти.

Предметно-побутовий орнамент.

Особливості рослинної символіки.

Сучасні зразки писанок.

Практична робота:

— виконання писанки за зразком.

3.4. Писанки Східного Поділля (10 год)

Трипільська символіка в писанках Поділля.

Сучасні зразки писанок.

Практична робота:

— виконання писанки за зразком.

3.5. Писанки Західного Поділля (10 год)

Трипільська символіка в писанках Поділля.

Сучасні зразки писанок.

Практична робота:

— виконання писанки за зразком.

3.6. Писанки Херсонщини (10 год)

Сучасні зразки писанок.

Практична робота:

— виконання писанки за зразком.

3.7. Писанки Одещини (10 год)

Сучасні зразки писанок.

Практична робота:

— виконання писанки за зразком.

3.8. Писанки Слобожанщини (10 год)

Сучасні зразки писанок.

Практична робота:

— виконання писанки за зразком.

3.9. Писанки Львівщини (10 год)

Символіка та кольори писанок.

Сучасні зразки писанок.

Практична робота:

— виконання писанки за зразком.

3.10. Писанки Гуцульщини та Буковини (10 год)

Особливості символіки (баранячі рижки, кучері).

Сучасні зразки писанок.

Практична робота:

— виконання писанки за зразком.

4. Виготовлення мистецьких творів із природного матеріалу (12 год)

Рослинний світ України.
Збирання рослин. Робота над гербарієм.
Виготовлення мистецьких творів з природного матеріалу.
Оформлення матеріалів.

5. Народний календар. Церковний календар (12 год)

Історія християнства на Русі.
Літні свята народного і церковного календарів.
Відвідування Божого Храму.
Чим запам'яталось мені літо. Літо в малюнках, оповіданнях, віршах, прислів'ях, казках, іграх.

6. Народні промисли України (12 год)

Вишивка, ткацтво, гончарство.
Візд до одного з центрів народного промислу (Решетилівка, Опішня тощо).
Зустріч з майстрами декоративно-ужиткового мистецтва. Відвідування художнього музею.

7. Суспільно корисна робота (28 год)

Виготовлення сувенірів.
Допомога в оформленні інтер'єру кімнат для занять.
Участь у виставках декоративно-ужиткового мистецтва.
Проведення майстер-класу з писанкарства у загальноосвітніх школах міста перед Великодніми святами.

8. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (18 год)

Дитячі ранки, родинні свята, пізнавально-ігрові програми, конкурси.
Екскурсії для ознайомлення з природою, історією і культурою краю.
Екскурсія вулицями рідного міста, селища, села.
Відвідування краєзнавчих, природничих, історичних музеїв і виставок декоративно-ужиткового мистецтва.
Зустрічі з народними майстрами.
Святкування Дня знань, Дня вчителя, Нового року, Різдвяних свят, Днів іменинника тощо.

9. Підсумкове заняття (8 год)

Організація і проведення конкурсу на краще оформлення композицій із 3-7 писанок.
Підготовка, організація і проведення звітної виставки творчих робіт гуртківців.
Відзначення кращих учнів грамотами та призами.
Завдання на літо.

Вищий рівень

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	2	2	—
2.	Регіональні особливості писанок України. Повторення пройденого матеріалу	32	32	—
3.	Декоративні писанки	46	8	38
4.	Робота над авторськими писанками	34	4	30
5.	Створення колекції писанок	54	6	48
6.	Виконання композицій	16	—	16
7.	Суспільно корисна робота	12	—	12
8.	Екскурсії, конкурси, свята, виставки	12	12	—
9.	Підсумкове заняття	8	8	—
Разом		216	72	144

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год)

Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік.
Правила поведінки в колективі.
Організаційні питання.
Робоча кімната. Інструменти та матеріали.
Правила безпеки на заняттях.
Розподіл робочих місць.

2. Регіональні особливості писанок України. Повторення пройденого матеріалу (32 год)

Писанки Київщини, Харківщини, Чернігівщини, Східного та Західного Поділля, Херсонщини, Одещини, Слобожанщини, Львівщини, Гуцульщини і Буковини.

Особливості символіки та кольорової гами.

3. Виготовлення декоративних писанок (46 год)

Різновиди писанок за геометричним поділом: хрестовидний поділ, барильце, сакви-бесаги.

Практична робота:

— виготовлення декоративних писанок, писанок-сувенірів.

4. Робота над авторськими писанками (34 год)

Використання символів на писанках.

Писанки з різною кольоровою гамою. Багатокольорові писанки.

Практична робота:

- виконання авторських писанок;
- створення колекцій авторських писанок.

5. Створення колекції писанок (54 год)

Демонстрація писанок різних регіонів України. Регіональні особливості писанок.

Практична робота:

- створення колекції писанок певного регіону України (в майбутньому може використовуватися як навчальна колекція).

6. Виконання композицій (16 год)

Практична робота:

- виконання композицій на писанках за зразком.

7. Суспільно корисна робота (12 год)

Практична робота:

- виготовлення сувенірів, подарункових композицій;
- допомога в оформленні інтер'єру кімнат для занять гуртка;
- організація виставок і проведення екскурсій для дітей і дорослих.

8. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (12 год)

Дитячі ранки, родинні свята, пізнавально-ігрові програми, конкурси.

Екскурсії для ознайомлення з природою, історією і культурою краю.

Екскурсія вулицями рідного міста, селища, села.

Відвідування краєзнавчих, природничих, історичних музеїв і виставок декоративно-ужиткового мистецтва.

Відвідування виставок майстрів писанкового розпису.

Участь у виставках і ярмарках декоративно-ужиткового мистецтва.

Відвідування музею «Писанка» в м. Коломия (по можливості).

Зустрічі з народними майстрами.

Святкування Дня знань, Дня вчителя, Нового року, Різдвяних свят, Днів іменинника тощо.

9. Підсумкове заняття (8 год)

Організація й проведення конкурсу на кращу авторську роботу. Огляд екзанаціональних робіт.

Підготовка, організація та проведення звітної виставки творчих робіт вихованців.

Нагородження кращих майстрів-гуртківців.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні повинні знати:

- походження писанкарства;
- вірування українського народу, пов'язані з писанками;
- обряди, пов'язані з написанням і використанням писанок;

- види орнаментованих яєць;
- символи, що використовуються на писанках;
- символіку кольорів на писанках.
- регіональні особливості писанок України;
- народні промисли, які були найбільш поширені на території України і в даному регіоні.

Учні повинні вміти:

- відрізнити писанку від орнаментованих яєць інших видів;
- виготовляти прикраси з використанням писанок.
- виготовляти традиційні та декоративні писанки;
- створювати орнаменти для авторських писанок;
- оформляти композиції з писанок.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ГУРТКА ПИСАНКАРСТВА

Основне обладнання	Кількість
<i>Матеріали</i>	
Віск	За необхід.
Крейда кольорова	1 к-т
Нитки «Ірис»	1 упаковка
Нитки № 10	20 шт.
Олівці прості	20 шт.
Свічка парафінова	20 шт.
Серветки паперові	20 к-т
Сірники	20 коробок
Фарби анілінові для вовни	20 шт.
<i>Інструменти</i>	
Писачки	20 шт.
Шило	1 шт.
<i>Таблиці та плакати</i>	
Геометричний поділ яєць	1 к-т
Зразки орнаментів писанок	1 к-т
Техніка безпеки	1 к-т

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Білоус О., Сташук З. Школа писанкарства. — К., 1998.
2. Верхова М. Великодня писанка. Науково-художній нарис для дітей. — Вінниця: Книга — вега, 2002.
3. Воропай О. Звичаї нашого народу. — К., 1991.
4. Ємійв Зенон. Двадцять кіп писанок. — Нью-Йорк, 1994.
5. Єроменко С., Мацько Л. Навчально-виховна концепція вивчення української (державної) мови // Початкова школа. — № 1. — 1995.
6. Зелик С. Пише писанки бабуня, пише мама, пишу я. — К., 1992.
7. Іванченко Ю. О. Писанки на Україні. — К., 1991.

8. *Колесник Н. С., Пантус Н. Ф.* Писанкарство: історія, досвід, техніка та методика виконання. — Житомир, 2004.
9. *Кононенко П., Усатенко Т.* Матеріал до основних проблем базового змісту навчання інтегративного курсу «Українознавство» // Початкова школа. — № 1. — 1995.
10. *Кордуба М.* Писанки галицької Волині. — Львів, 1899.
11. *Кульжинский С.* Описание коллекции народных писанок. — М., 1899.
12. *Мазуркевич О.* Воскресіння нетлінного, відродження заповітного // Рідна школа. — № 7. — 1994.
13. *Манько В.* Українська народна писанка. Навчально-методичний посібник. — Львів: Свічадо, 2001.
14. Незброшурований альбом. Христос Воскрес! Зі святом Великодня! — К., 1991.
15. *Пилипенко О.* Виховання дітей у грі // Постметодика. — № 3. — 1994.
16. *Скуратівський М.* Пише писанки бабуся, пише мама, пишу я. — К., 1992.
17. *Стадник С.* Формування художньо-трудових знань і вмінь у процесі оздоблення яєць. Навчально-методичний посібник. — Коломия, 2002.
18. *Сущенко Т.* Штрихи до портрета творчого вчителя // Початкова школа. — № 1. — 1995.

СЦЕНАРІЙ СВЯТА ПИСАНКИ

Тема: Писанка — символ та оберіг.

Мета: Ознайомити учнів із легендами про походження писанки, із Великодніми звичаями та зі звичаями писанки в житті народу; розвивати допитливість, увагу, виховувати любов до рідного народу, його традицій, культури.

Обладнання: костюм бабусі 1, костюм бабусі 2, кошик з писанками, костюм матері, костюм сина, бідний костюм матері, бідний костюм сина, вузлик з дерев'яними писанками, костюми для українки 2, українця 1, зразки для розповіді вчителя.

Хід свята

Ведуча 1: Немає у Христовій Церкві більшого свята, більшої радості, як Воскресіння Христове. В ньому вона святкує знищення смерті, зруйнування пекла, початок нового вічного життя. Незабаром і ми з вами будемо відзначати це велике свято. І, мабуть, у кожній родині будуть старанно готуватися до нього: пектимуть паску й піріжки, фарбуватимуть крашанки, виготовлятимуть писанки. Адже без писанки не обходиться жоден Великодень.

Ведуча 2: Її освячують у Церкві разом з крашанками, ставлять на святковому столі, дарують на щастя рідним і друзям. Із глибини століть від пращурів дісталась нам у спадщину дивовижна писанка, один з найяскравіших орнаментальних видів народного мистецтва. Це диво — витвір рук людських — народжується не з дерева, не з жовтого блиску металу, а з звичайного яйця і являє собою мініатюрний живопис, який не поступається знаменитим китайським та японським мініатюрам. Українська писанка відома у всьому світі, у Канаді їй встановлено великий пам'ятник, а в Коломиї відкрито музей писанки, споруда якого має форму половини яйця. Писанки нашої землі є у численних музеях різних країн світу.

Ведуча 1: Прикотилася до нас писанка із давнини. Для наших пращурів писанка була символом зародження життя, символом сонця, а сонце — найважливіше природне явище, без якого не може бути життя, символ тепла і вічності. Дотепер вважають, що писанка приносить щастя. Тому її першою їли, коли поверталися з церкви. Крашанками та писанками обмінювалися, дарували їх рідним та близьким.

Читець 1: Котилася писаночка
З гори на долину,
Прикотилася писаночка
До нас у гостину.
А за нею йде Великодень,
Несе білу паску,
Дзвонить в дзвони,
Розспіає радощі і ласку.

Ведуча 2: Яйце... Звичайне біле яйце. А додати до нього безмежну терпеливість, спокійну руку, майстерність, звичайного воску, тисячолітню традицію та трішки своєї душі і витвориться українське Великодне яйце, зване писанкою. Її узорі виникли в давні часи, ще далеко до прийняття християнської віри, коли наш народ шанував природу й перебував під її владою.

У глибині сторіч наші пращури відзначали велике весняне свято пробудження природи після зимового сну, перемоги добра над злом, світла й тепла над холодною темрявою. У цей час дівчата та жінки оздоблювали яйця різноманітними візерунками та використовували їх у своїх ритуалах. Яйце, як і дерево, у слов'ян було символом весняного пробудження та оновлення світу, символом перемоги життя над смертю.

Тому ще дотепер серед народу живуть перекази про те, що саме з писанки почався світ. У багатьох культурах світу яйце було символом Сонця. За давніми легендами, весь світ виник з велетенського космічного яйця, яке плавало у морській безодні. Предки вважали, що зі шкаралупи утворилось небо, з півки — хмари, з білка — вода, а з жовтка — земля.

Ведуча 1: Із приходом християнства на Україну нова віра вбирає в себе багато давніх дайбозьких традицій, а узорі на писанках (*у давнину це були магічні знаки*) перетворюються в символи християнства. Відтак писання писанок стало невід'ємною частиною найбільшого і найурочистішого свята Великодня.

Ведуча 2: Писанки виготовляли навесні перед Паскою сільські дівчата і жінки, монастирські ченці та іконописці, міські панночки, пекарі. Тому й техніка декорування різнилася.

Українські дівчата писали писанки, кожна потай ворожила над білою шкаралупою яйця, купала кожне яйце в трав'яних фарбах, покривала символами сонця, воскресіння, любові, щастя, радості. Кожна дівчина хотіла, щоб її писанка була найкращою.

Пісня:	Розмалюю писанку,	Соловейка-любчика
	Розмалюю.	Намалюю.
	Гривастого коника	Розмалюю писанку,
	Намалюю.	Розмалюю.
	Розмалюю писанку,	Різьблену сопілочку
	Розмалюю.	Намалюю.
Приспів:	А сопілка буде грати,	А гривастий кониченько
	Соловейко щебетати	Славно танцювати.

Ведучі стають у куток зали, читець сідає, актори — за куліси.

Ведуча 1: Сьогодні ми з вами разом будемо відкривати для себе красу наших писанок, ознайомимося з Великодніми звичаями нашого краю.

На сцену виходить бабуса.

Бабуса 1: Розповім вам, любі, про часи теперішні й давні, про Великодній звичай.

Перед Великоднем білили хати, прикрашали кімнати рушниками, прибирали подвір'я. А коли все було зроблено по господарству, настав час для писанок. Бо що ж то за свято без писанки. Господиня-мати, дочекавшись,

коли настане тиша і поснуть діти, сідала писати писанки і продовжувала свою працю до пізньої пори, інколи аж до других чи третіх півнів. Казали було: «Вже діди спують по кутках, пора дітям спати, а нам писанки писати».

Бабуся виходить за куліси.

В е д у ч а 1 : Ачи знаєте ви, що розписувати писанку могли лише жінка чи дівчина, які перед святами не сварилися і не гнівалися ні на кого. Писанкарка повинна була бути обов'язково здоровою. Перед початком писання вона вмивалася та вдягалася у все чисте, молилася. І боронь Боже, аби хтось зайшов у хату під час малювання. Тоді господиня шепотіла: «Сіль тобі в очах, кремій на зубах. Як не зашкодить земля воскові, так аби не зашкодили твої очі моїм писанкам». Під час роботи не можна було згадувати померлих, щоб не зашкодити тому, кому дістанеться готова річ.

Написану писанку відкладали аж до Чистого Четверга. У Чистий Четвер писанки розкладали у великій череп'яній мисці і клали до печі після випікання хліба чи пасок. Віск на писанках танув, писанки виймали і обтирали чистенькою ганчіркою. Неначе сонечко заходило до хати, коли з'являлися чисті й ясні узори на поверхні донедавна ще покритого воском яйця!

На сцену виходить мати з сином. Мати розмовляє з сином.

С и н : Мамо, а звідки і як виникла традиція писати писанки?

М а т и : *(Беручи до рук кошик з писанками)*. Ох, синку, було це дуже давно. Якщо ласка, то розповім про давнє повір'я, про звичай розмальовувати яйця. А було це дуже давно...

Звучить «Космічна музика». На сцені стоїть дуже бідна жінка та її син.

Мати дає сину вузлика.

М а т и : Синку, ось тобі 10 яєць, піди продай їх десь у місті й купи собі нову сорочинку. Бідні ми з тобою, а свята наближаються, то й хочу, щоб ти обнови мав. Та дивись, бережи вузлика, яйця не побий.

С и н : Добре, матусю. Я все зроблю, як ви говорите.

Виходить бабуся 2.

Б а б у с я 2 : Узяв хлопчик вузлик у руки та й пішов до Єрусалима. Йде, а сам радіє, що сорочину нову матиме. Так підійшов він до міста. Раптом бачить, що з воріт міста людей багато йде. Всі кричать, галасують. А між ними весь у поросі хтось важко ступає. Хрест на плечах несе... Глянув хлопчик і зляквся... Жаль стиснув йому серце. Став та й плаче. Аж тут жовнір: «Геть з дороги! Геть звідсіля!» Та й погнав коня на хлопчика. Хлопчик у рів скотився, а вузлик на дорогу впав. Всі яйця розбилися. Сумним йшло хлоп'я до дому. Прийшов та й матері розповідає.

Виходить мати, за нею виходить син.

С и н : Матусю! Так мені шкода. Що я яйця розбив і не матиму нової сорочки. Але ще більше мені шкода того чоловіка, який хрест ніс.

М а т и : Що ж робити! Видно, що Бог так судив, щоб ти не мав обнови. Дайно вузлика, то я ще декілька яєць підсмажу, то й вечеря буде. (Розв'язує вузлик). Синку! Дивись! Та ж яйця цілі. Та ще й які гарні малюнки на них! Це за твоє добре серце Господь нагородив тебе.

Виходять.

Бабуся 1: Так, так, я пам'ятаю. Гарну дівчину завжди називали писанкою, говорили, що вона така гарна, як писанка. А ще був такий звичай. На Великдень писанками хлопці й дівчата обмінювалися та берегли їх до наступного року. Діти, а може ви ще й вірші про писанку знаєте?

1. Спекла мама на Великдень Біленькі паски. А я куплю фарб і спишу Гарні писанки.	4. Я ту писанку для себе Для зразочка залишу, А для тата і для мами Дві ще кращі напишу.
2. Гарна писанка у мене — Мабуть, кращої нема! Мама тільки помагала, Малювала ж я сама.	5. Розмалюю ці писанки Квітками й ялинками І роздам їх на Великдень Поміж діточками.
3. Змалювала дрібно квіти, Вісім хрестиків малих, І дрібісіньку ялинку, Й поясочок поміж них...	6. А братові, маленькому Дам писаночки дві, Щоб катав їх по Зеленій шовковій траві.

Ведуча 1: Кожна з писанок як пісня, як дума, як життя. Двох однакових не буває.

Вчитель: *(Виступ вчителя).*

Читач 1: Ячко розмальоване, барвисте,
Ним тішитися і старець, і дитя.
Творіння рук людських святе і чисте,
Маленький символ нашого життя.
Українська писанка проміниться життям
Великдень славить перед цілим світом
Співзвучно до весни серцебиття
В ній оживають трави, птахи, квіти.

Ведуча 2: Скільки ж традиція писанкарства пережила за тисячі років свого існування! Лихоліття жорстоких міжусобних війн, напади азіатських орд, століття заборон, коли окупанти різних мастей насаджували українському народу чужі культури й віру, репресії, стихійні лиха. Та це мистецтво не зникло і нині відроджується у суверенній Україні.

Ось яку легенду розповідають на Гуцульщині. Десь у темних безвістях живе злий дух, нібито Ірод, який прикутий до скелі дванадцятьма ланцюгами. Щороку посилає він на землю своїх слуг, а коли вони повертаються, запитує: «Чи живуть люди в злагоді та мирі? Чи шанують діти батьків своїх? А чи пишуть вони писанки?» Якщо пишуть, то він аж захлинається від злості, бо люди, які пишуть писанки, його вороги. Плаче Ірод, зривається з ланцюгів, але ковалі ще сильніше приковують його і злий дух не має сили розірвати ті пута. Отака дивовижна легенда.

Ведуча 1: Тож давайте продовжувати цю славу традицію, що б ми могли сказати про себе такі слова:

Ой писали писанку,
Писанку-колисанку,
Різними розводами
Символи знаходили.
Ой писали писанку,
Мов мережку — вишивку
До богів розмову
Сяйну, кольорову.
Писанки з мережками
Стали обережками,
В них чаклунь записана,
Зло вбиває списками.

Ведуча 2: Писанкарка повинна мати безмежне терпіння, спокійну руку та добру душу. Винагородою за це буде прекрасна, барвиста, неповторна українська писанка-витвір вашої руки та вашої душі.

Українка 1: Українська писанка —
Як дитяча пісенька,
Як бабусина казка
Як матусина ласка.

Українка 2: Сяду собі скрасчку
І розмалюю яєчко
Хрестик, зоря, віконце.
І стане воно мов сонце.

Ведуча 2: То ж малюймо писанки і даруймо один одному на щастя, на здоров'я, на добробут і любов.

СЦЕНАРІЙ ВЕЛИКОДНЬОГО СВЯТА

Тема: знання про країну, рідний край, його обряди, традиції.

Мета: дати знання вихованцям про звичаї та обряди святкування Великодня в Україні. Вчити доброзичливому спілкуванню, розвивати навички виразного читання, пам'ять, спостережливість. Виховувати дітей на кращих традиціях українського народу, щоб діти відчували гордість за свою країну.

Обладнання: писанки, методичні посібники для написання писанок, композиції з писанок, зразки кольорів, символів, а також малюнки, присвячені Великодню.

Хід свята

Читець 1: *(Читає вірш «Великдень»)*

Христос Воскрес! Усе радіє.
Сміється сонечко з небес,
Прозора річечка...
Христос Воскрес! Христос Воскрес!
В траві фіалочки зітхають,
І пролісок тремтить увесь,
Розквітла яблунька аж сяє —
Христос Воскрес! Христос Воскрес!

Ведуча 1: Немає в Христовій церкві більшого свята, більшої радості, як Воскресіння Христове. В ньому вона святкує знищення смерті, зруйнування пекла, початок нового вічного життя. Завершується великий піст у скорботі за розп'ятим Христом. А світлого недільного ранку настає той великий день, який зветься Великоднем, свято радості й добра, прощення ближнього.

Ведуча 2: Після Воскресної утрені й освячення паски люди дружно приходять додому, обходять із свяченим хату, щоб усе стало повне благодаті Воскресіння, входять до хати із свяченим у руках і бажають всякого доброго своїй родині, бо це Великдень, день воскресної радості, по-великодньому цілуються.

Ведуча 1: Христос Воскрес! Радіймо всі. Радіймо, бо перше слово Господне після Його Воскресіння було: «Радуйтеся — смерть людська цим днем переможена». У цей день кожному треба примиритися з ближнім, відкрити свою душу вогником добра і милосердя. Будьмо християнами — милосердними до всього живого. Воскресіння Господне в усі часи давало людям наснагу вірити, любити, прощати. Щоб зупинити зло, нам треба перемінитися самим. Бо саме в кожного з нас спитається: «А що ти зробив?»

Читець 2: Великий день! Великий день!

Який Великдень на землі!
Багато радості й пісень
Приніс нам янгол на крилі.

Веснянку діти хороводять —
Христос Воскрес! Христос Воскрес!
Сьогодні й сонце не заходить
А сяє й сяє із небес.

Ведуча 1: За повір'ям, на Великдень сонце володіє особливою магічною силою. Воно грає всіма барвами. Чи є щось у світі гарніше за Великодній світанок!

З діда-прадіда цілюща й незрадлива сила вступає в кожного, хто зустрине його.

Виходять назустріч один одному два учні, в руках кожного писанки.

1 учень: Великдень усіх нас на гостини просить
Малює сонце, полотно небес,
І писанку, як усмішку підносить
Христос Воскрес! (*Відає писанку другому учню*).

2 учень: (*Бере писанку, а свою віддає*).
Воістину Воскрес!
І дзвони засріблилися завзяті.
І ніби покотилися між людьми:

Разом: Христос Воскрес! (*3 рази*).

Ведучий 2: Христос Воскрес! Христос Воскрес!
Зі сну землячка пробудилась,
В трави й квіти замаїлась,
Звір і птиця веселились,
Миром Божим світ краситься.
Мир той Бог нам дав з небес.
Христос Воскрес! Воістину Воскрес!

Ведучий 1: А без писанки не обходиться жоден Великдень. Її освячують у церкві разом з паскою, ставлять на святковому столі, дарують на щастя рідним і друзям.

Читець 3:	Котилася писанка З гори на долину, Прикотилася простісінько До нас у гостину.	А за нею йде Великдень, Несе білу паску Дзвонить в дзвони, розсипає Радощі і ласку.
-----------	--	--

Ведуча 2: Прикотилася до нас писанка з глибокої давнини. Для наших пращурів писанка була символом зародження життя, символом сонця, тепла, вічності. Дотепер вважають, що писанка приносить щастя. Крашанками та писанками обмінювалися, дарували їх рідним і близьким.

Дівчина 1: А я знаю, що треба зробити, щоб увесь рік бути гарною та рум'яною.

Дівчина 2: Що?

Дівчина 1: Треба вранці на Великдень після сніданку налити у миску води, покласти туди крашанку червоного кольору і вмитися тією водою. Наші предки вірили, що тоді дівчина буде здоровою і красивою.

Дівчина 2: А ще писанки слугували оберегами. Їх залишали після Великодня у місці на столі 40 днів, а деякі аж до наступного Великодня. І намальовані на них знаки і символи мали оберігати оселю й господарів від злих сил і нещастя.

Дівчина 3: Писанками також можна було лікувати пропасницю, жовтяницю, рожу, хвороби очей, «переляк», «пристріт».

Дівчина 1: Як оберег від злого ока писанка використовувалась і для захисту свійських тварин і птахів. Для цього їх обкурювали шкаралупою освячених яєць.

Дівчина 3: Писанку також приорювали в полі, щоб краще родило жито.

Ведучий 2: Існує також легенда, що навіть увесь світ походить із велетенського космічного яйця, що плавало у морській безодні. За уявленнями наших предків зі шкаралупи утворилось небо, з півки — хмари, з білка — вода, а з жовтка — земля.

Ведучий 1: Ще на зорі життя людини яйце було емблемою Сонця — весни, часткою життєдайної і чарівної сили Сонця, а пізніше яйце було амулетом, за допомогою якого людина привертала до себе добрі сили, а злі, лихі — відвертала. А щоб те яйце було сильнішим, поверхню шкаралупи зафарбовували в який-небудь колір. Такі зафарбовані яєчка називали крашанками. І кожен колір має своє магічне значення:

Дівчина 1: Червоний колір символізує вогонь, силу, здоров'я, владу, любов.

Дівчина 2: Жовтий означає достигле зерно, достаток, врожай, місяць і зорі.

Дівчина 3: Блакитний уособлює небо, повітря, воду, здоров'я.

Дівчина 1: Зелений — це колір весни, воскресіння природи, багатства рослинного і тваринного віту.

Дівчина 2: Коричневий означає землю-матір.

Дівчина 3: Чорний колір часто зустрічається на писанках, але крашанок чорного кольору не готували. Він пов'язується, як і червоний, з богом потойбічного світу, а також є символом землі, її родючості.

Ведуча 2: Людина здавна наносила на шкаралупу чарівні магічні знаки, і були ті знаки малюнками-молитвами. Так створювались писанки, а записані були там і подяка, і прохання. Писанка приносить добро, щастя здоров'я, достаток та захищає людину від усього злого.

Читець 1: Яєчко — розмальоване, барвисте,
Ним тішиться і старець, і дитя,
Творіння людських рук святе і чисте
Маленький символ нашого життя.
Українська писанка проміниться життям,
Великдень славить перед цілим світом,
Співзвучно до весни серцебиття
В ній оживають трави, птахи, квіти.

Ведуча 1: Існує давня легенда про походження звичаю писати писанки. Коли Ісус Христос зі святим Петром подорожували проповідуючи, то інколи в селах, куди вони заходили, їх зустрічали не дуже радісно. І ось в одному селі люди почали жбурляти каміння в Ісуса Христа. Але як тільки камінь торкався до одягу Ісуса, то одразу перетворювався на чудову писанку або крашанку. Тоді Христос подивився на людей, що стояли здивовані, і сказав: «Ви до мене каменем, а я до вас серцем». Кажуть, що з того часу і пішов звичай писати писанки.

Ведуча 2: У кожному селі люди здавна писали писанки воском. Найбільше їх писали під час Великоднього посту, але писанки готували й до інших свят — Стрітіння, свята Колодія, на Сорок Святих, на Благовіщення, на Вербну неділю, на Провідну неділю, на Вознесіння. Дуже непротим був і обряд написання писанок. Господиня — мати, дочекавшись, коли настане тиша і поспнуть діти, сідала писати писанки і продовжувала свою працю до пізньої пори. Перед тим не можна було ні сваритися, ні сперечатися, нічого злого не мислити. Обов'язково читали молитву, все навколо повинно було бути чистим. Написану писанку відкладали аж до Чистого Четверга. У Чистий Четвер писанки розкладали у великій череп'яній мисці і клали до печі після випікання хліба чи пасок, віск на писанках танув, писанки виймали і обтирали чистою ганчіркою. Неначе сонечко заходило до хати, коли з'являлись чисті та ясні узори на поверхні яйця.

Читець 3:

Виводить мати дивним писачком	Буяють буйно квіти у росі,
По білому яйцю воскові взори.	Олені бродять в березовім соці.
Мандрує писанка по мисочках	І стилізовані слітаються сади
Із цибулинним золотим узваром,	У маєві густих обрамлень.
З настоями на травах і корі,	Мереживом найтоншим мерехтить
На веснянім і на осіннім зіллі —	Геометричний космічний орнамент.
І писанка оранжево горить	І я поплив у світ дитячих мрій
У філіграннім сплеті ліній.	На білі коліскові оболоні...
То вже вона, як дивовижний світ,	Котились писанки з гори,
То вже дзвенить, як згусток сонця.	Ясні сонця у мамині долоні.

Ведуча 1: Писанка — своєрідний мініатюрний символ народного мистецтва. Писанка священна, чарівна, неповторна.

Читець 1, 2: Як нарешті панна-писанка написалася.

То при всіх своєю вродою запишалася:

І вінком весняним і личком рум'яним.

І косою витвистою, і сорочкою барвистою...

«Ось була я, каже, — білою, як стіна,

А зробилася розцвілою, як весна!».

А ми за писанки:

«Почекайте-но, панно-писанко,

Зупинися, перед лостром у тарілочці не крутись,

То ж такою ти зробилася не одразу —

Хтось чогось тобі та виділив на окрасу?»

А писанка до нас:

«Всі всього потрошку: бджілка — дрібку воску,

Голка — кінчик вушка, щоб чим тонша смужка,

Свічечка — промінчик, сонечко — промінчик,

Цибулина гарна — золотисту барву,

Небо — барву льону,

А трава — зелену...

Всю ж мене списали

Пальчики Оксани...

Потім освятило просяне кропило...

Потім... всім я щиро
Дякую за це!
Особливо — курці, що знесла яйце!»

Ведуча 2: Я хочу розповісти ще одну давню легенду, яка дасть відповідь на питання, чому необхідно писати писанки.

Далеко у горах є величезна темна печера. В цій печері до велетенської скелі дванадцятьма ланцюгами міцно прикований злий дух, на ім'я «Пекун-Шезник». Кожного року посилає він своїх слуг на землю подивитися чи в злагоді чи у ворожнечі живуть люди між собою, чи шанують діти батьків Своїх і чи пишуть жінки писанки. Якщо йому доповідають, що люди сваряться між собою, діти не шанують батьків, а жінки забувають писати писанки, його сила більшає, він починає рвати ланцюги і хоче вирватися на землю і знищити увесь світ. Якщо ж слуги прилітають і кажуть, що люди живуть у злагоді, діти шанують батьків, а жінки пишуть багато писанок, то ланцюги ще міцніше приковують його до скелі і він не може вирватися, щоб знищити життя на землі. Ось така легенда.

Читець 3:

Вечері матуся нас чарує —	А на другій — півники та бджоли,
Писанки на виставку малює.	Ми таких не бачили ніколи.
Віск черпає пищиком із блюдця.	А на третій — олені і сарни,
Її очі лагідно сміються,	На четвертій — рушничок прегарний...
Її очі світяться у ласці,	Дивиться і тішиться матуся.
Квітоньки на писанці зірчасті,	Я у неї малювати вчуся.

Ведуча 1: Як ми навчилися писати писанки, ви можете побачити на виставці. Усіх присутніх ми щиро вітаємо з великим світлим святом Христового Воскресіння. Нехай Господь подарує вам радість, здоров'я, щастя. Ми впевнені, що тільки віра, надія, любов і милосердя, краса і добро врятують світ. Іще раз зі святом.

(Усі разом).

Христос Воскрес! *(3 р.)*

ПРОГРАМА СТУДІЇ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Початковий, основний і вищий рівні

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

В умовах сьогодення особливо актуальними є формування особистості, розвиток її найдієвіших сил і можливостей.

Одним із важливих параметрів повноцінного та гармонійного зростання особистості є її здатність творити. Розвиток цього творчого потенціалу покладається як на шкільну так і на позашкільну освіту.

Універсальними у вирішенні завдань художнього й особистісного розвитку дітей, громадського та духовного становлення підростаючого покоління є заняття з образотворчого мистецтва. Це зумовлено тим, що вже у ранньому віці образотворча діяльність становить одну з найдоступніших і емоційно-захоплюючих форм творчості дитини.

У процесі малювання, ліплення та конструювання вихованці набувають активності, самостійності й ініціативності, у них виховуються товариські відносини, почуття взаємодопомоги та взаємоповаги.

Метою програми є формування компетентностей особистості засобами студії образотворчого мистецтва.

Основні завдання полягають у формуванні таких *компетентностей*:

1. *Пізнавальної*, що забезпечує ознайомлення з поняттями та знаннями, які стосуються образотворчого мистецтва.

2. *Практичної*, що сприяє оволодінню навичками живопису, графіки, конструювання, скульптури, декоративного мистецтва.

3. *Творчої*, що забезпечує формування творчих здібностей: спостережливості, відчуття масштабу, кольору та пропорцій, художньо-образного сприйняття побаченого та його творчого відображення засобами мистецтва, варіативності та асоціативності.

4. *Соціальної*, що сприяє вихованню дбайливого, шанобливого ставлення до народних традицій, національної свідомості, формування естетичного смаку; популяризації народних промыслів.

Програма розрахована на роботу з дітьми віком від 5 до 18 років. Заняття проводяться двічі на тиждень, загальною кількістю 6 год.

Програма інтегрує знання гуртківців з образотворчого мистецтва, народознавства, креслення.

Основною формою навчання образотворчому мистецтву дітей у групах початкового рівня є гра, під час якої відбувається поступовий перехід від простих до складніших видів творчості.

У цьому віці учні займаються малюванням, ліпленням, аплікацією, конструюванням.

Виконання малюнків кольоровими олівцями — одне з найулюбленіших занять дітей, яке сприяє розвитку їхньої фантазії та творчої активності. Творча робота, що виконується кольоровими олівцями, має свої особливості. Спочатку зображення вимальовується за допомогою лінії, а потім заштриховується. Така послідовність сприяє розвитку аналітичного мислення дитини. Крім того, лінійні контури допомагають у розфарбуванні об'єкту олівцем, ясно вказуючи

на межі окремих частин. Під час малювання можна також використовувати м'який матеріал: вугілля, сангін, пастель. Ці матеріали дозволяють зосередити увагу вихованців на формі та фактурі зображення.

Використання фарб має велике значення для розвитку в учнів почуття кольору та форми, оскільки фарбами краще передавати кольорове розмаїття навколишнього світу. Виконання подібного завдання олівцем набагато складніше, бо це потребує розвинутих технічних навичок.

На уроках ліплення використовується м'який пластичний матеріал (пластилін або глина), який легко піддається дитячій руці. Діти виконують роботу на площині та в об'ємі за гнучкою методикою: спочатку вивчають прості, а потім створюють складні форми.

Заняття аплікацією — це знайомство з матеріалами різних видів, вивчення законів композиції. Виконання аплікаційних зображень дає дітям можливість оволодіти навичками роботи з ножицями, прийомами клеєння тощо.

Метою завдань з конструювання є розвиток художньо-творчого мислення й творчої фантазії вихованців. Діти вчаться виготовляти оригами з домальовкою, ялинкові прикраси, сувеніри, вітальні картки та ін.

Художньо-творча активність дітей спрямована не лише на відтворення художнього образу, але й на обговорення малюнка. Основою спілкування між педагогом і дитиною є діалог.

Уроки малювання чергуються з уроками ліплення, аплікації та конструювання; в їхню структуру включаються рухливі паузи, вправи, що сприяють зняттю м'язової напруги руки, тулуба, покращують позитивний емоційний стан дитини.

На заняттях основного рівня завдання педагога полягає в тому, щоб найбільш ефективно розвинути творчі здібності учнів, забезпечити формування у них практичних навичок образотворення.

Відомі педагоги А. А. Левін, А. А. Мелік-Пашаєв, З. Н. Новлянська наголошують, що для того, щоб продукт дитячої творчості набув статусу витвору мистецтва або вважався технічною новацією, щоб акт творчості стався у повному, соціальному значенні слова, дорослий повинен перебрати на себе функцію відсутнього у дитини «внутрішнього критика». Маючи необхідні знання, художній смак, він не лише відхиляє невдале, а й обирає серед багатьох варіантів той, який має технічну або художню цінність. Дитячий твір необхідно сприймати таким, яким він є, не додаючи до нього жодного власного штриха. Педагог лише визначає, що одна з дитячих робіт заслуговує на увагу а інша не зовсім досконала з тих чи інших причин.

У жодному разі не можна протиставляти за ступенем «талановитості» роботи однокласників. Негативне суперництво всередині дитячого колективу неприпустиме та згубне, адже воно робить небезкорисливими мотиви дитячої творчої діяльності.

Педагог має спрямувати свої зусилля на формування у гуртківців особистої пізнавальної активності шляхом досягнення позитивних емоцій, вольових якостей, самодисципліни та самооцінки. Остання в свою чергу впливає на формування самоповаги та впевненості дитини в собі; формування демократичного ставлення до процесу навчання, вміння вихованців висловлювати свою точку зору, розвиток усвідомлення ними важливості та корисності виконаної роботи.

Важливим етапом навчання основного рівня є вивчення дітьми видів, жанрів і специфіки художнього образу, знайомство їх із синтезом мистецтв і засобами художньої виразності, засвоєння різноманітних технічних прийомів створення художніх робіт.

Учні опановують ускладнення палітри кольорів, створення загальної гами творчої роботи та передавання фактури предметів різними засобами.

Педагогові слід докласти зусиль, аби його вихованці засвоїли основні положення образотворчої грамоти. Колір на картині й колір у природі — дві різні речі. Невідповідність діапазону кольорів природи і палітри художника змушують його не копіювати, а зображувати.

Від того мистецтво живопису поєднує у собі пізнання про дійсність, а не її копію, а зображення не є повторенням побаченого, а образом. У зв'язку з цим художник завжди виконує переведення нескінченної кількості кольорових гармоній природи на обмежений набір фарб, а об'ємно-просторове життя кольору — на суму кольорових плям на площині.

Разом із вирішенням колористичних завдань діти засвоюють композиційні прийоми та способи композиційної організації площини, вивчають закони перспективи.

Під час занять із вихованцями використовуються різні методи. Наприклад, правильному зображенню форми, кольору та розташування предмета у площині картини передують його детальне вивчення.

Малюнок може бути виконаний учнями згідно з власною фантазією. Під час такої роботи значна увага має приділятися створенню композиції. Спочатку юний художник придумує ескіз, який має висловити його задум. Потім зображення переноситься на аркуш більшого розміру, де предмети або об'єкти зображуються ретельніше. Робота фарбами починається з розробки форми або контрформи.

На заняттях слід використовуватися зразки, особливо коли ведуться декоративні та дизайнерські роботи, а тому метою завдання стає засвоєння різноманітних прийомів.

Ще одним методом роботи з дітьми цієї вікової категорії є імпрізація, яка заохочує вихованців.

Протягом перших трьох років навчання на основному рівні проводяться заняття за однією темою, але з різним програмним змістом для дітей кожної вікової категорії.

Вищий рівень передбачає засвоєння таких головних тем: простір, об'єм, форма, колір і закони композиції. Значна частина занять присвячується використанню кольору, як засобу гармонізації форми та художньої виразності. Велика увага приділяється засвоєнню поняття про специфіку декоративного образу, про декор, як засіб збагачення форми й композиційної організації образотворчої поверхні та створення декоративних композицій.

На заняттях живописом вихованці працюють у жанрах натюрморту, пейзажу та портрету. Така робота вимагає знання основних законів зображення: вибору точки зору, врахування явищ лінійної перспективи, дотримання колористичної єдності зображення, відтворення особливостей будови окремих складових частин композиції, взаємозв'язок частин і цілого.

На заняттях із малюнка вивчаються правила перспективи, передавання форми й пропорцій, прийоми зображення світлотіні. Роботи виконуються у графічній техніці за допомогою штриха, лінії, плями, крапки.

Значна частина занять відводиться малюванню людини і тварин, вивченню їхньої будови та зовнішнім особливостям. Студійцям пропонуються завдання на створення одно- та багатофігурних композицій, малювання людей і тварин у русі.

На основі набутих знань із живопису та малюнка студійці вивчають декоративно-прикладне мистецтво. Вони знайомляться з народною творчістю та освоюють прийоми роботи народних майстрів, виконують розписи тканини у техніці батика та займаються писанкарством.

Обов'язковою є робота на пленері — малювання тварин і рослин із природи, відтворення стану природи у пейзажах і натюрмортах.

У програмі передбачено індивідуальну роботу з вихованцями згідно Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, яке затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 11.08.2004, № 651.

Програма є орієнтовною, а тому керівник колективу може вносити зміни та доповнення до її змісту, враховуючи умови. Кількість годин та їхній розподіл за темами програми теж є орієнтовними. Керівник колективу може сам визначати доцільність такого розподілу і вносити до програми відповідні корективи.

Початковий рівень

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	2	2	—
2.	Малювання	48	8	40
3.	Ліплення	40	4	36
4.	Аплікація	20	2	18
5.	Конструювання	20	2	18
6.	Екскурсії, конкурси, свята, виставки	12	—	12
7.	Підсумкове заняття	2	2	—
	Разом	144	20	124

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год)

Ознайомлення з планом роботи студії на навчальний рік.

Правила поведінки в колективі.

Організаційні питання.

Прилади та матеріали для малювання (кольорові олівці, пастель, воскова крейда, крейда, гуаш, фломастери, пензлі, папір).

2. Малювання (48 год)

Урок-бесіда «Кольоровий світ». Мистецтво малювання.

Кольори, які оточують нас. Основні кольори.

Порівняльний аналіз кольорів. Можливості та символіка кольору.

Симетрія як засіб гармонізації форми.

Узгодження силуетної форми і декору. Можливості силуетних геометричних форм.

Коло. Види ліній, їхні напрямки.

Розташування зображень предметів на аркуші.

Види декоративного мистецтва.

Розташування різних орнаментальних елементів на площині. Прийоми зображення простих форм.

Поняття про формат і раціональне заповнення його зображенням.

Практична робота:

— малювання звірів, птахів, риб і комах: ведмедик, смугастий кіт, курчатко, черепаха, кольорові риби, павучок, кольорові метелики тощо;

— малювання дерев, квітів та інших рослин: ялинка, кольорові листочки з різних дерев, самоцвіт-семицвіт, травичка, гриби тощо;

— малювання окремих об'єктів і явищ: будиночок для гнома, веселка, зірочки на небі, сніжинки, повітряні кульки тощо;

— малювання овочів і фруктів: вишеньки, морква, огірок, помідор, яблуко тощо;

— декоративне малювання: розмальовки глечика, яйця, розпис тарілки, прикрашення килимка та рушника тощо.

3. Ліплення (40 год)

Урок-бесіда «В майстерні у скульптора».

Матеріали для ліплення: пластилін, глина.

Формування навиків модифікації (визоміни) форм.

Передавання основного характеру об'ємної форми.

Формування навиків відтворення предметів простої форми.

Предмети складної форми.

Порівняльний характер форм і розмірів та їхніх складових частин.

Формування навичок відтворення предметів різних розмірів.

Практична робота:

— ліплення посуду: барильце, глечик, куманець, тарілка, чашка тощо;

— ліплення овочів і фруктів: буряк, виноград, груша, капуста, яблуко тощо;

— ліплення звірів, птахів, риб та інших тварин: ведмедик, зайчик, собачка, скалярія, ящірка тощо;

— ліплення дерев та квітів: береза, яблуня, конвалія, пролісок, троянда тощо.

4. Аплікація (20 год)

Вивчення прийомів вирізування та склеювання.

Формування навиків роботи з ножицями.

Композиційно правильне розташування об'єктів на аркуші.

Практична робота:

— виготовлення аплікацій: будинок, вантажівка, квітка, кошеня, птах.

5. Конструювання (20 год)

Формування навиків робіт із ножицями та папером. Конструювання об'ємної форми з окремих елементів.

Практична робота:

— виготовлення вітальної листівки;

— виготовлення об'ємних предметів: маски, ялинки, ялинкової гірлянди тощо.

6. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (12 год)

Дитячі ранки, родинні свята, пізнавально-ігрові програми, конкурси.

Екскурсії для ознайомлення з природою, історією і культурою краю.

Відвідування краєзнавчих, природничих, історичних та художніх музеїв.

Відвідування виставок дитячих робіт.

Відвідування художніх виставок.

Підготовка та проведення виставок робіт вихованців студії (аналіз та відбір учнівських робіт, їхнє оформлення, монтаж експозиції, урочисте відкриття виставок).

7. Підсумкове заняття (2 год)

Творчий звіт гуртківців.

Відзначення кращих учнів.

Завдання на літо.

Основний рівень

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	2	2	—
2.	Станковий і декоративний живопис	52	4	48
3.	Графіка	60	4	56
4.	Тематична і декоративна композиція	40	4	36
5.	Скульптура	20	2	18
6.	Робота на пленері	24	—	24
7.	Екскурсії, конкурси, свята, виставки	16	—	16
8.	Підсумкове заняття	2	2	—
Разом		216	18	198

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год)

Ознайомлення з планом роботи студії на навчальний рік.

Правила поведінки в колективі.

Організаційні питання.

Інструменти та матеріали, їхнє призначення (акварель, кольорові олівці, пастель, олійна пастель, воскова крейда, крейда, гуаш, фломастери, пензлі, ручка з пером, кулькова ручка, папір, тонований папір, ножиці, ніж для нарізання паперу, клей, металеві лінійки, пластилін, глина, стеки).

2. Станковий і декоративний живопис (52 год)

Види образотворчого мистецтва.

Засоби художньої виразності у живописі.

Закономірності кольорового кола. Теплі та холодні кольори. Основні й похідні кольори.

Відтворення стану природи засобами живопису.

Освоєння просторових явищ.

Елементарні закони перспективи.

Пропорції і будова частин обличчя людини.

Лінія, пляма, крапка.

Практична робота:

- малювання веселки;
- малювання натюрморту з квітами, фруктами, ужитковими речами;
- пейзажі: «Моє місто», «У селі навесні», «Кораблі на морі», «Золота осінь», «Квітучі дерева»;
- портрети: «Моя мама», «Мій друг», «Автопортрет».

3. Графіка (60 год)

Лінія, пляма, крапка.

Формування графічних навичок.

Практична робота:

- графічні роботи за темами: «Флора і фауна», «Які бувають дерева?», «Чарівні бані соборів», «Морські мешканці», «Світ комах».

4. Тематична і декоративна композиція (40 год)

Закони композиції. Станкова композиція. Досягнення врівноваженості шляхом рівномірного розташування елементів на площині. Образ людини в композиції.

Декоративна композиція. Урок-бесіда «Твори декоративно-прикладного мистецтва». Види декоративно-прикладного мистецтва. Вивчення зразків. Збагачення силуетної форми декором.

Симетрія як засіб композиційної організації площини, рівновага в композиції.

Народні традиції у декоративно-прикладному мистецтві.

Практична робота:

- станкова композиція;

- малювання за темами: «Дари осені», «Збір урожаю», «Спорт», «Цирк», «Кольорові будиночки».
- декоративна композиція;
- малювання за темами: «Панно з квітами», «Хустка з рослинним орнаментом», «Розпис тарілки», «Орнамент для оздоблення рушника», «Писанка», «Петриківський розпис».

5. Скульптура (20 год)

Об'ємне ліплення.

Взаємозв'язок основної форми і додаткових елементів.

Прийоми декоративної розробки форми і методи їхнього засвоєння.

Перетворення реалістичної форми зображення у декоративну.

Ліплення на площині. Стилізація.

Практична робота:

- об'ємне ліплення посуду, зображень тварин і квітів;
- ліплення на площині;
- рельєфні зображення: рослинний та геометричний орнаменти.

6. Робота на пленері (24 год)

Практична робота:

- малювання живої природи (тварин та рослин) з натури;
- відтворення стану природи у пейзажах. Натюрморти.

7. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (16 год)

Пізнавально-ігрові програми, конкурси.

Екскурсії для ознайомлення з природою, історією та культурою краю.

Відвідування краєзнавчих, природничих, історичних і художніх музеїв.

Відвідування виставок дитячих робіт.

Відвідування художніх виставок.

Вироблення у вихованців навичок сприйняття творів. їхнього аналізу та інтерпретації у власній художній діяльності.

Підготовка та проведення тематичних і персональних виставок робіт вихованців студії, а також виставок, присвячених пам'ятним подіям чи святам (аналіз і відбір учнівських робіт, їхнє оформлення, монтаж експозиції, урочисте відкриття виставок).

8. Підсумкове заняття (2 год)

Звітна виставка вихованців студії.

Відзначення кращих учнів.

Завдання на літо.

Вищий рівень

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	2	2	—
2.	Живопис	74	4	70
3.	Графіка	54	2	52
4.	Композиція	80	4	76
5.	Декоративно-ужиткове мистецтво	64	4	60
6.	Робота на пленері	28	—	28
7.	Експерсії, конкурси, свята, виставки	20	—	20
8.	Підсумкове заняття	2	2	—
Разом		324	18	306

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год)

Ознайомлення з планом роботи студії на навчальний рік.
Правила поведінки в колективі.
Організаційні питання.
Інструменти та матеріали.

2. Живопис (74 год)

Урок-бесіда про живопис. Мова фарб. Різноманітність технік і матеріалів живопису.

Натюрморт. Грізаль. Тепла гама. Холодна гама. Можливості образотворчих засобів живопису. Кольорові контрасти.

Пейзаж. Зміна кольорів природи в різні пори року.

Портрет. Передавання характерних особливостей людини. Вироблення навичок малювання людської фігури.

Практична робота:

- малювання натюрмортів;
- малювання пейзажів: «Засніжені будинки», «У лісі навесні», «Морський краєвид» та інших;
- малювання людини. Зображення людини у русі.

3. Графіка (54 год)

Урок-бесіда про види графіки.

Вибір типів ліній.

Передавання фактури різними графічними засобами виразності (крапкою, плямою, штрихом, лінією).

Практична робота:

— виконання графічних робіт за темами: «Листя дерев», «Дахи будинків», «Струмок», «Бані соборів», «Риби» та ін.

4. Композиція (80 год)

Станкова композиція.

Урок-бесіда про будову людського тіла. Пропорції людського тіла. Образ людини в композиції.

Декоративна композиція.

Можливості силуетної форми та контрастних сполучень.

Практична робота:

— станкова композиція. Виконання робіт за темами: «Збір урожаю», «Олімпійські ігри», «Фантазії моря», «Свято Великодня», «На Різдво», «Подорож до Африки» тощо;

— декоративна композиція. Виконання робіт за темами: «Диво-птах», «Квітуча галявина», «Метелики», «Соняшники» тощо.

5. Декоративно-ужиткове мистецтво (64 год)

Різні види зображення на тканині. Батик. Холодний батик. Гарячий батик.

Урок-бесіда «Вивчення прийомів поетапної роботи на тканині».

Узгодження декоративного оздоблення із силуетною формою.

Розпис. Писанка. Народні традиції писанкарства. Значення символів.

Розпис по склу та кераміці.

Колаж. Вибір матеріалів за фактурою, формою та кольором (папір, кольоровий картон, тканина, природні матеріали — суха трава, листя, насіння).

Заповнення зображення площини згідно законів композиції.

Практична робота:

— виконання робіт з холодного та гарячого батику;

— виконання розпису по склу та кераміці;

— розпис писанки;

— виконання колажів з кольорового паперу тканини, природних матеріалів.

6. Робота на пленері (28 год)

Малювання живої природи (тварин і рослин) з натури.

Відтворення стану природи у пейзажах.

Натюрморти.

7. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (20 год)

Пізнавально-ігрові програми, конкурси.

Екскурсії для ознайомлення з природою, історією і культурою краю.

Відвідування краєзнавчих, природничих, історичних і художніх музеїв.

Відвідування виставок дитячих робіт.

Відвідування художніх виставок.

Вироблення у вихованців навичок сприйняття творів, їхнього аналізу та інтерпретації у власній художній діяльності.

Підготовка та проведення тематичних та персональних виставок робіт вихованців студії, а також виставок, присвячених пам'ятним подіям чи святам

(аналіз і відбір учнівських робіт, їхнє оформлення, монтаж експозиції, урочисте відкриття виставок).

8. Підсумкове заняття (2 год)

Звітна виставка вихованців студії.

Відзначення кращих учнів.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні повинні знати:

- правила користування графічним матеріалом;
- основні кольори та їхні особливості;
- прийоми розташування предметів на площині;
- способи відтворення простих предметів;
- способи передавання будови, пропорцій, форми, об'єму предметів;
- способи передавання форми та об'єму предметів засобами світлотіні з урахуванням тональних відношень;
- правила виконання художніх робіт із матеріалів різних видів;
- закони композиції;
- пропорції людського тіла.

Учні повинні вміти:

- сприймати малюнок як основу усіх видів образотворчого мистецтва;
- працювати олівцем, пастеллю, вугіллям, тушшю, крейдою;
- передавати колір предметів та кольорові співвідношення між предметами;
- використовувати у роботі основні закони композиції;
- користуватися законами лінійної перспективи;
- володіти різними видами розпису;
- користуватися олівцем, пастеллю, крейдою, вугіллям;
- зображувати прості предмети;
- працювати з різними матеріалами;
- володіти прийомами вирізування та склеювання;
- створювати прості об'ємні форми.

**ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ
РОБОТИ СТУДІЇ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА**

Основне обладнання	Кількість
<i>Моделі об'єми</i>	
Гіпсові фігури геометричних тіл (куби, кулі, циліндри, конуси, ...)	1 к-т
Гіпсові голови	1 к-т
Гіпсові резетки	5 шт.
Гіпсові частини обличчя	1 к-т
Предмети побуту (гличики, горщики, тарілки тощо)	20 шт.
<i>Моделі площинні</i>	
Картонні фігури людини	10 шт.
Картонні фігури тварин з рухомими частинами	10 шт.
<i>Інструменти</i>	
Ножиці побутові	20 шт.
Пензлі різних розмірів	20 наб.
Набір різців по лінолеуму	2 наб.
Пера	20 шт.
Лінійка дерев'яна 300 мм	20 шт.
<i>Обладнання</i>	
Дошки	За кількістю робочих місць
Дерев'яні підрамники	
Електроприлад для розігріву воску	
Мольберти	
Станки для ліплення	
<i>Спорядження екскурсійне</i>	
Планшет	20 шт.
Етюдник	10 шт.
<i>Матеріали</i>	
Акварельні фарби	20 наб.
Анілінові барвники	20 наб.
Воскові олівці	20 наб.
Вугілля для малювання	20 наб.
Гуаш	20 наб.
Клей ПВА	20 наб.
Кольорові олівці	20 наб.
Кольоровий картон	20 наб.
Кольоровий папір	20 наб.
Папір для акварелі	20 наб.
Папір для малювання	20 наб.
Пастель	20 наб.
Прості олівці	20 наб.
Крейда	20 наб.
Фломастери	20 наб.

Основне обладнання	Кількість
Таблиці з образотворчого мистецтва	2 к-т
<i>Картини</i>	
Репродукції картин класиків	1 к-т
Репродукції картин сучасних художників	1 к-т

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Антонович Є. А., Свид С. П., Шпільчак В. А. Поглиблене вивчення образотворчого мистецтва. — К., 1990.
2. Антонович Є. А., Свид С. П., Шпільчак В. А. Програми для шкіл із поглибленим теоретичним і практичним вивченням образотворчого мистецтва та архітектури. — К., 1990.
3. Аронов В. Р. Художник и предметное творчество. — М., 1987.
4. Гусакова М. А. Аппликация. — М., 1987.
5. Доронова Т. Н., Якобсон С. Г. Обучение детей 2-4 лет рисованию, лепке, аппликации в игре. — М., 1992.
6. Ельшевская Г. В. Модель и образ. — М., 1986.
7. Еренграсс Б. Незвичайна наука естетика. — К., 1982.
8. Задорожний В. І., Боровиков О. Я. Уроки образотворчого мистецтва в 1-3 класах. — К., 1982.
9. Каменева Е. Знай и умей. — М., 1987.
10. Любарська Л. М., Резніченко М. І. Образотворче мистецтво в 1-4 класах. — К., 1996.
11. Немецкий Б. М., Фомина Н. Н., Коротева Е. И., Михайлова Н. М. Изобразительное искусство и художественный труд. — М., 1991.
12. Соронович О. Д., Печеняк О. С. Експериментальна програма для середньої загальноосвітньої школи. — К., 1998.
13. Серова Г. Г., Савинский В. Е. Художник и педагог. — М., 1983.
14. Платонова Н. И., Синукова В. Д. Энциклопедический словарь юного художника. — М., 1983.
15. Теория и методика изобразительной деятельности в детском саду. — М., 1985.
16. Юный художник. — М., 1985.

ПРОГРАМА ГУРТКА РІЗЬБЛЕННЯ ПО ДЕРЕВУ

Початковий, основний і вищий рівні

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Народне мистецтво України тісно пов'язане з життям і побутом людей. Обробка деревини різьбленням є одним із видів декоративно-ужиткового мистецтва, навчання якому формує у вихованців художньо-естетичні смаки та спонукає їх до активної участі у процесі відродження національно-культурних надбань українського народу. На заняттях гуртка різьблення по дереву в учнів формується свідоме, творче ставлення до праці, потреба в прекрасному як життєва необхідність.

Метою програми є формування компетентностей особистості засобами гуртка різьблення по дереву.

Основні завдання полягають у формуванні таких *компетентностей*:

1. *Пізнавальної*, що забезпечує ознайомлення з художньою обробкою деревини, її особливостями та специфікою роботи.

2. *Практичної*, що сприяє оволодінню навичками тригранно-виїмчастого, контурного, яворівського, гуцульського, рельєфного та скульптурного різьблення.

3. *Творчої*, що забезпечує формування творчих здібностей.

4. *Соціальної*, що сприяє вихованню дбайливого, шанобливого ставлення до народних традицій, національної свідомості, формування естетичного смаку; популяризації народних промислів.

У гурток набираються учні віком від 7 до 17 років.

Програма розрахована на сім років навчання за початковим, основним і вищим рівнями підготовки. Нею передбачено оволодіння основними теоретичними знаннями та практичними навичками з різних видів різьблення по дереву, ознайомлення з правилами користування різьбярським і столярним інструментом.

Робота гуртка поєднує теоретичні та практичні заняття. Основним змістом теоретичних занять є розкриття тем і завдань. На практичних заняттях діти вчать користуватися інструментом, матеріалами, одержують навички різьбярського мистецтва.

Заняття на початковому рівні навчання проводяться двічі на тиждень по 2 год, що становить 144 год на рік.

Заняття першого-четвертого років навчання основного рівня та першого-другого років навчання вищого рівня проводяться тричі на тиждень по 2 год (216 год на рік).

Дана програма розвиває художнє мислення учнів, їхні конструкторські здібності, творчу ініціативу, самостійність виконання робіт, вчить на практиці застосовувати знання, здобуті на уроках математики та образотворчого мистецтва.

Навчальна програма гуртка початкового рівня передбачає загальний розвиток дитини, сприяння виявленню здібностей, обдарувань вихованців, розвитку їхнього інтересу до творчої діяльності, створення умов для вибору творчої діяльності, адаптації учнів до позашкільної діяльності.

На першому році навчання вони опановують найпростіші уміння й навички — користуватись необхідними матеріалами та інструментами, володіти технікою виготовлення простих виробів із дерева. З часом завдання для дітей стають складнішими — вони виготовляють різьблені речі зі складними мотивами, виконують складніші орнаментальні композиції з поєднанням різьблення різних видів і технік.

Для розширення світогляду вихованців проводяться екскурсії в музеї, на виставки творів народного мистецтва, зустрічі з народними майстрами.

Контрольні заняття у формі підсумкового заняття, відкритого заняття, виставки проводяться не рідше ніж 1 раз на півріччя. Виконання програми оцінюється за контрольними показниками, розробленими для різних рівнів підготовки. На початковому рівні підготовки виконання завдань оцінює керівник гуртка. На основному й вищому рівнях підготовки гуртківці самі беруть участь в обговоренні й оцінці залікових робіт. Однією з найвищих форм оцінки роботи вихованців є особиста виставка їхніх творів.

У програмі передбачено індивідуальну роботу зі здібними і талановитими вихованцями згідно Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, яке затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 11. 08. 2004, № 651, а також з дітьми-інвалідами.

Програма є орієнтовною, а тому керівник гуртка може вносити зміни та доповнення до її змісту, враховуючи умови. Кількість годин та їхній розподіл за темами програми теж є орієнтовними. Керівник колективу може сам визначати доцільність такого розподілу і вносити до програми відповідні корективи.

Початковий рівень

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	4	4	—
2.	Різьблення по дереву як один із видів декоративно-ужиткового мистецтва	6	6	—
3.	Робота з фанерою	48	2	46
4.	Робота з випалювачем	30	6	24
5.	Робота з природним матеріалом	42	4	38
6.	Екскурсії, конкурси, свята, виставки	12	—	12
7.	Підсумкове заняття	2	2	—
Разом		144	24	120

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (4 год)

Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік.
Правила поведінки в колективі.
Організаційні питання.
Робоча кімната. Інструменти та матеріали.
Правила безпеки на заняттях.

2. Різьблення по дереву як один із видів декоративно-ужиткового мистецтва (6 год)

Демонстрація зразків виробів з дерева. Загальні дані про застосування деревини.

Знайомство учнів із деревиною різних порід та її використанням у декоративному різьбленні.

3. Робота з фанерою (48 год)

Будова та принцип дії лобзика.
Техніка безпеки під час роботи з лобзиком.
Оздоблення виробів.
Техніка безпеки при користуванні лаком.

4. Робота з випалювачем (30 год)

Будова та принцип дії випалювача.
Техніка безпеки під час роботи з випалювачем.
Матеріали для випалювання.
Способи перенесення візерунку на фанеру.

Практична робота:

Виготовлення набору кухонних дощочок з елементами випалювання:

- підготовка деревини до роботи;
- використання шаблонів. Випилювання деталей набору;
- випилювання основи кухонного набору;
- обробка деталей виробу рубанком і наждачним папером;
- перенесення візерунка на дощечки;
- перенесення візерунка на основу;
- випалювання візерунків на боковій дощечці;
- випалювання візерунків на центральній дощечці;
- випалювання візерунків на основі;
- виготовлення елементів кріплення дощочок на основі;
- складання та оздоблення виробу.

5. Робота з природним матеріалом (42 год)

Використання різноманітного природного матеріалу та поєднання його з різьбленими речами.

Практична робота:

1. Виготовлення декоративної вази зі шматка товстої гілки:
  - випилювання ножівкою заготовки під вазу, очищення її від кори;
  - обробка нижньої частини заготовки рубанком;
  - обробка верхньої частини заготовки рубанком;
  - висвердлювання горловини вази;
  - розширення горловини вази стамескою;
  - обробка зовнішньої частини вази наждачним папером;
  - обробка внутрішньої частини вази наждачним папером;
  - випилювання підставки для вази та обробка її наждачним папером;
  - приклеювання основи вази до підставки;
  - тонування виробу морилкою;
  - покриття поверхні виробу лаком.
2. Виготовлення настінного панно з елементами випалювання:
  - випилювання дерев'яної пластини — основи панно, обробка її наждачним папером;
  - перенесення малюнка на фанеру за допомогою шаблону;
  - випалювання основного елемента малюнка;
  - випалювання бокового елемента малюнка;
  - заготовка деталей рамки з тонкої березової гілки;
  - запилювання шпів;
  - підгін шипового з'єднання;
  - з'єднання деталей рамки;
  - кріплення рамки до панно;
  - оздоблення виробу.

6. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (12 год)

Пізнавально-ігрові програми, конкурси.
Екскурсії для ознайомлення з природою, історією і культурою краю.
Відвідування краєзнавчих, природничих та історичних музеїв.
Зустрічі з народними майстрами.

7. Підсумкове заняття (2 год)

Проведення виставки дитячих робіт.
Відзначення кращих учнів.
Завдання на літо.

Основний рівень, перший рік навчання

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	4	4	—
2.	Тригранно-вигмачасте різьблення	78	20	58
3.	Контурне різьблення	90	20	70

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
4.	Геометричне різьблення у поєднанні з контурним	28	8	20
5.	Екскурсії, конкурси, свята, виставки	12	—	12
6.	Підсумкове заняття	4	4	—
Разом		216	56	160

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (4 год)

Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік.
 Правила поведінки в колективі.
 Організаційні питання. Правила безпеки на заняттях.
 Вироби з дерева в культурі українців.
 Обробка деревини та різьблення у різних народів світу.

2. Тригранно-виїмчасте різьблення (78 год)

Особливості тригранно-виїмчастого різьблення.
 Інструменти та матеріали.

Орнаменти тригранно-виїмчастого різьблення давніх слов'ян.
 Значення символів геометричного орнаменту.

Традиції тригранно-виїмчастого різьблення у Київській, Полтавській та Черкаській областях.

Елементи й мотиви орнаментальних композицій.

Способи орнаментування площини.

Практична робота:

1. Виконання елементів тригранно-виїмчастого різьблення:

- підготовка дерев'яних пластин до роботи;
- різьблення повздовжніх, поперечних і діагональних ліній;
- різьблення «зубчиків» (також «скалки» або «кутики»);
- різьблення трикутників із вершиною в центрі або зміщеною вбік від центру;
- різьблення чотирикутника («копаниці») у формі квадрата чи прямокутника;
- різьблення ромба;
- різьблення розетки-сяйва у колі;
- різьблення розетки-«вертівки»;
- різьблення чотирипроменевої зірки;
- різьблення елемента «сходинка»;
- виконання контурних двограних і напівокруглих порізків;
- різьблення елемента «нігтики».

2. Виготовлення набору декоративних кухонних дощечок:

- підготовка деревини;
- креслення шаблонів;
- перенесення ескізу на дерев'яні заготовки;

- випилювання деталей набору лобзиком та обробка наждачним папером;
- креслення елементів орнаменту на заготовках (за зразком);
- різьблення елементів орнаменту на центральній дощечці;
- різьблення елементів орнаменту на основі виробу;
- виготовлення елементів кріплення на основі виробу.

3. Контурне різьблення (90 год)

Розвиток контурного різьблення в Україні.

Осередки та відомі майстри.

Поєднання орнаменту з портретним зображенням.

Технологія контурного різьблення.

Способи перенесення орнаменту на дерев'яну поверхню.

Специфічні інструменти для контурного різьблення.

Елементи та мотиви орнаменту.

Тонування поверхні заготовки.

Специфіка техніки гравірування.

Правила техніки безпеки.

Практична робота:

1. Виготовлення панно з геометричним орнаментом:

- підготовка пластини, обробка її наждачним папером;
- перенесення елементів орнаменту на пластину;
- різьблення основних ліній центрального візерунка;
- різьблення кінцевих підрізків;
- різьблення додаткових ліній;
- різьблення основних ліній візерунка рамки;
- різьблення додаткових ліній;
- різьблення кінцевих підрізків;
- різьблення елемента «горошинки» напівкруглими стамесками;
- обробка виробів наждачним папером;
- виготовлення елементів кріплення.

2. Виготовлення панно на тонованому фоні:

- підготовка дерев'яних пластин, шліфування наждачним папером;
- тонування пластини морилкою та її лакування;
- повторне лакування пластини;
- самостійна робота. Креслення елементів орнаменту за задумом дітей;
- різьблення основних ліній центрального візерунка;
- різьблення допоміжних ліній центрального візерунка;
- виконання кінцевих підрізків;
- виготовлення та оздоблення рамки для панно;
- оформлення рамки декоративним різьбленням;
- виконання кінцевих підрізків;
- виготовлення елементів кріплення панно.

4. Геометричне різьблення у поєднанні з контурним (28 год)

Вироби з даним видом різьблення. Найпоширеніші його елементи. Технологія виконання.

Практична робота:

Виготовлення декоративного панно:

- підготовка дерев'яної пластини;
- перенесення елементів орнаменту на підготовлену пластину;
- різьблення основних ліній центрального візерунка;
- різьблення додаткових ліній;
- різьблення основних ліній візерунка рамки;
- виготовлення елементів кріплення панно.

5. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (12 год)

Пізнавально-ігрові програми, конкурси.

Екскурсії для ознайомлення з природою, історією й культурою краю.

Відвідування краєзнавчих, природничих та історичних музеїв.

Зустрічі з народними майстрами.

6. Підсумкове заняття (4 год)

Проведення виставки дитячих робіт.

Відзначення кращих учнів.

Завдання на літо.

Основний рівень, другий рік навчання**ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН**

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	2	2	—
2.	Яворівське жолобчато-вибірне різьблення	78	12	66
3.	Токарні роботи	50	10	40
4.	Поєднання геометричного та яворівського видів різьблення	70	6	64
5.	Екскурсії, конкурси, свята, виставки	12	—	12
6.	Підсумкове заняття	4	4	—
Разом		216	34	182

ЗМІСТ ПРОГРАМИ**1. Вступне заняття (2 год)**

Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік. Правила поведінки в колективі.

Організаційні питання. Правила безпеки на заняттях.

Санітарно-гігієнічні вимоги. Освітлення робочого місця.

Протипожежна безпека.

Бесіда про економне використання матеріалів і раціональне використання інструментів.

2. Яворівське жолобчасто-вибірне різьблення (78 год)

Історія виникнення та специфіка різьблення цього виду. Технологія.

Інструменти та матеріали.

Елементи і мотиви орнаменту. Способи нанесення орнаменту на дерев'яну поверхню.

Практична робота:

1. Підготовка дерев'яних пластин для тренувальних вправ:

- різьблення елементів «крапки», «штрихи», «лінії»;
- різьблення елементів «сіточка», «підківка»;
- різьблення елементів «півмісяць», «кривульки»;
- різьблення елемента «пшеничка»;
- різьблення елемента «листочки»;
- поетапне різьблення елемента «гілочка»;
- різьблення елементів «кущик», «травичка»;
- різьблення елемента «п'ятипелюсткова квітка».

2. Декоративне панно з елементами яворівського різьблення:

- вибір форми панно;
- вибір і підготовка деревини;
- малювання ескізу виробу з використанням рослинного орнаменту;
- поетапне тонування та лакування пластин;
- шліфування наждачним папером і лакування пластин;
- перенесення рослинного орнаменту на пластину;
- різьблення основних елементів рамки;
- різьблення додаткових елементів рамки;
- різьблення кутових елементів панно;
- різьблення основних елементів центрального візерунка панно;
- різьблення додаткових елементів центрального візерунка панно;
- виготовлення елементів кріплення панно;
- лакування панно.

3. Токарні роботи (50 год)

Прийоми користування токарним верстатом.

Правила техніки безпеки.

Підготовка матеріалів до роботи на токарному верстаті.

Практична робота:

Виготовлення тарілі:

- виготовлення ескізу візерунка тарілі;
- виготовлення токарним способом основи тарілі;
- поетапне шліфування;
- тонування морилкою та лакування заготовок під тарілі;
- шліфування та повторне лакування заготовок;
- полірування заготовок драповою тканиною;
- перенесення візерунка на тарілі;
- різьблення основних елементів центрального візерунка;
- різьблення додаткових елементів центрального візерунка;
- різьблення штрихових ліній;
- різьблення основних елементів обідка тарілі;

- різьблення оздоблювальних елементів обідка тарілі;
- різьблення штрихових ліній;
- виготовлення елементів кріплення тарілі.

4. Посидання геометричного та яворівського видів різьблення (70 год)

Знайомство із скриньками різних видів. Способи виготовлення та кріплення кришки до скриньки.

Практична робота:

Виготовлення скриньки:

- малювання ескізу візерунка;
- підготовка матеріалу для роботи;
- креслення та розмітка деталей скриньки на дерев'яній пластині;
- випилювання деталей скриньки лобзиком та обробка їх наждачним папером;
- склеювання деталей скриньки;
- поетапне шліфування виробу;
- тонування скриньки морилкою та її лакування;
- шліфування та повторне лакування виробу;
- полірування виробу;
- перенесення візерунка на кришку скриньки;
- різьблення центрального візерунка кришки;
- різьблення бокових частин кришки;
- різьблення штрихових ліній на бокових частинах скриньки;
- перенесення візерунка на стінки скриньки;
- різьблення штрихових ліній на стінках скриньки;
- відділення кришки від основної частини скриньки;
- обробка кришки та основної частини скриньки наждачним папером;
- виготовлення петель для кріплення кришки до основної частини скриньки;
- монтаж кріплення до скриньки;
- обклеювання тканиною внутрішньої частини скриньки;
- лакування виробу.

5. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (12 год)

Пізнавально-ігрові програми, вікторини, конкурси.

Екскурсії для ознайомлення з природою, історією й культурою краю.

Відвідування краєзнавчих, природничих та історичних музеїв.

Зустрічі з народними майстрами.

6. Підсумкове заняття (4 год)

Проведення виставки дитячих робіт.

Відзначення кращих учнів.

Завдання на літо.

Основний рівень, третій рік навчання

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	2	2	—
2.	Специфічні риси гуцульського різьблення	36	14	22
3.	Основні мотиви гуцульського різьблення	150	20	130
4.	Посадження гуцульського різьблення з інкрустацією шпоном	12	2	10
5.	Екскурсії, конкурси, свята, виставки	12	—	12
6.	Підсумкове заняття	4	4	—
Разом		216	42	174

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год)

Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік.
Правила поведінки в колективі.
Організаційні питання.
Правила безпеки на заняттях. Протипожежна безпека.
Санітарно-гігієнічні вимоги. Освітлення робочого місця.

2. Специфічні риси гуцульського різьблення (36 год)

Початки гуцульського різьблення та його розквіт. Осередки промислу.
Відомі різьбярі, які розвинули та вдосконалили техніку гуцульського різьблення.

Технологія, інструменти та матеріали. Допоміжні інструменти для різьблення даного виду.

Вироби з елементами гуцульського різьблення. Способи їхнього виготовлення (столярний, токарний).

Основні мотиви орнаменту, способи його побудови.

Практична робота:

- тренувальні вправи;
- різьблення елементів «драбинки», «кільчасте письмо», «кривульки»;
- різьблення елементів «моршинки», «зубці», «січені зубці»;
- різьблення елементів «дашки», «бендюги», «смерічки»;
- різьблення елементів «огірочки», «медівники», «бесаги», «копанці»;
- різьблення елементів «віконце», «завиванки», «гачки».

3. Основні мотиви гуцульського різьблення (150 год)

Вивчення елементів «копитця», «жолобки», «парканець», «слізки», «заячі вушка», «соняшник», «бані», «ментелі», «дужки», «тарнички», «кучері», «ріжки».

Практична робота.

1. Виготовлення декоративної таріли:

- малювання рисунка-схеми виробу;
- підготовка деревини для виготовлення основи таріли;
- виготовлення токарним способом основи таріли;
- перенесення рисунка орнаменту на основу;
- виконання різьблення візерунка основи;
- малювання візерунка обідка таріли;
- перенесення рисунка орнаменту на дерев'яну поверхню;
- виконання різьблення візерунка обідка;
- чорнове вибирання фону основи таріли;
- чистове вибирання фону;
- чорнове вибирання фону обідка таріли;
- чистове вибирання фону;
- карбування фону основи та фону обідка;
- обробка виробу наждачним папером;
- тонування та лакування виробу.

2. Виготовлення декоративної цукерниці з елементами гуцульського різьблення:

- створення ескізу-схеми цукерниці та її орнаменту;
- підготовка матеріалу для виробу та його обробка;
- склеювання щита;
- виготовлення токарним способом підставки для цукерниці;
- виготовлення токарним способом основи цукерниці;
- виготовлення токарним способом кришки для цукерниці;
- підганяння деталей;
- розмітка та нанесення елементів візерунка на підставку;
- різьблення основних елементів орнаменту на підставці;
- різьблення допоміжних елементів;
- створення фону на підставці;
- карбування фону;
- розмітка та нанесення елементів візерунка на основу цукерниці;
- різьблення основних елементів орнаменту на основі;
- оздоблення цукерниці додатковими елементами;
- вибирання фону на основі;
- карбування фону;
- нанесення елементів орнаменту на кришку;
- різьблення основного візерунка на кришці;
- різьблення допоміжних елементів візерунка на кришці;
- склеювання деталей цукерниці;
- обробка виробу наждачним папером;
- попереднє лакування виробу;
- шліфування;
- оздоблення виробу;
- повторне лакування виробу.

4. Посадження гуцульського різьблення з інкрустацією шпоном (12 год)

Специфіка інкрустації виробів різними матеріалами.

Практична робота:

- інкрустація шпоном;
- інкрустація бісером;
- інкрустація соломкою.

5. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (12 год)

Пізнавально-ігрові програми, вікторини, конкурси.

Екскурсії для ознайомлення з природою, історією й культурою краю.

Відвідування краєзнавчих, природничих та історичних музеїв.

Зустрічі з народними майстрами.

6. Підсумкове заняття (4 год)

Проведення виставки дитячих робіт.

Відзначення кращих учнів.

Завдання на літо.

Основний рівень, четвертий рік навчання

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	2	2	—
2.	Рельєфне різьблення	18	6	12
3.	Плоске різьблення із заваленим фоном	60	8	52
4.	Рельєфне різьблення із підібраним фоном	78	8	70
5.	Рельєфне прорізне (ажурне) різьблення	54	14	40
6.	Підсумкове заняття	4	4	—
Разом		216	42	174

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год)

Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік.

Правила поведінки в колективі.

Організаційні питання.

Правила безпеки на заняттях. Протипожежна безпека.

Санітарно-гігієнічні вимоги. Освітлення робочого місця.

Правила техніки безпеки під час роботи з різьбучими інструментами.

2. Рельєфне різьблення (18 год)

Види рельєфного різьблення та його специфіка.

Особливості пластичної виразності форм.

Інструменти та матеріали.

Правила техніки безпеки.

Технологія рельєфного різьблення.

Орнаментальні мотиви. Способи перенесення на площину.

Практична робота:

— тренувальні вправи для вивчення рельєфного різьблення.

3. Плоске різьблення із заovalеним фоном (60 год)

Технологія. Основні орнаментальні мотиви. Характерні відмінності між різьбленням із заovalеним фоном та «подушечним» різьбленням.

Практична робота:

1. Тренувальні вправи:

- підготовка дерев'яної пластини до різьблення;
- перенесення рисунка орнаменту;
- прорізування різакон заглиблень;
- заovalювання прорізаного контуру з боку фону;
- моделювання пластики зображення;
- карбування контуру фону;
- полірування пластини наждачним папером.

2. Виотовлення панно «Птахи»:

- малювання ескізу панно;
- прорізування різакон заглиблень під час різьби рослинного орнаменту;
- прорізування різакон заглиблень силуетів птахів;
- заovalювання прорізаного контуру рослинного орнаменту з боку фону;
- моделювання зображення птахів;
- моделювання рослинного орнаменту;
- обробка виробу наждачним папером;
- тонування виробу морилкою;
- шліфування та лакування панно.

3. Тренувальні роботи:

- прийоми випилювання лобзиком (прямі лінії);
- випилювання криволінійних контурів;
- випилювання квадрата, кола;
- розмітка деталей на фанері за допомогою шаблону. Малювання шаблону;
- випилювання силуетів простого листя;
- випилювання силуетів квітів;
- випилювання силуетів тварин і птахів;
- способи побудови ажурного орнаменту та перенесення ескізу на фанеру.

4. Виотовлення рамки для фото:

- підготовка фанерної пластини до роботи;
- креслення шаблону рамки;
- розмітка деталей рамки на фанері;
- випилювання основи рамки для фото;

- обробка основи рамки наждачним папером.
- 5. Самостійна робота:
  - декоративне оформлення рамки;
  - малювання ескізу та перенесення його на фанерну пластину;
  - випилювання ажурного декору рамки;
  - обробка ажурного декору рамки наждачним папером;
  - випилювання підставки під рамку;
  - обробка підставки наждачним папером;
  - склеювання деталей рамки;
  - тонування рамки та ажурного декору рамки морилкою різних відтінків;
  - складання виробу;
  - оздоблення виробу ажурним декором.

4. Рельєфне різьблення із підібраним фоном (78 год)

Технологія. Специфіка цього виду різьблення.

Схема поетапного виконання.

Практична робота:

Виготовлення декоративної скриньки з елементами рельєфного різьблення з підібраним фоном:

- підготовча робота;
- випилювання деталей скриньки та обробка їх наждачним папером.
- підганяння та склеювання деталей скриньки;
- відділення кришки скриньки від основи виробу;
- нанесення орнаменту на кришку скриньки;
- підрізання контуру малюнка на кришці;
- створення фону орнаменту;
- підчищення та вирівнювання фону плоскими стамесками і клякцарями;
- моделювання зображення основних мотивів орнаменту;
- моделювання зображення другорядних мотивів орнаменту;
- підрізання контуру малюнка на основі скриньки;
- створення фону орнаменту на бокових частинах скриньки;
- підчищення та вирівнювання фону;
- моделювання зображення основних мотивів орнаменту;
- моделювання зображення другорядних мотивів орнаменту;
- лакування або вошіння роботи (на вибір).

Самостійні роботи:

«Складання орнаментальної композиції з рослинним орнаментом»,
«Складання орнаментальної композиції з поєднанням зображень людей, тварин, рослин»:

- малювання ескізу;
- виконання різьблення;
- оздоблення виробів.

5. Рельєфне прорізне (ажурне) різьблення (54 год)

Технологія виконання. Схема виконання. Способи виготовлення виробів. Специфічні інструменти та пристрої.

Загальна технологія моделювання зображення в ажурному різьбленні.

Практична робота:

Різьблення виноградного грона:

- перенесення на дерев'яну пластину рисунка;
- випилювання контуру грона лобзиком;
- підрізання різачком контурів листка;
- підрізання напівкруглими стамесками контурів грона;
- підчищення стамесками контурів;
- моделювання пологими стамесками западин та опуклостей візерунка;
- вирізання прожилок листка, його завалення;
- надання різними стамесками опуклої форми ягідкам грона;
- моделювання візерунка стебла;
- надання стеблу потрібної фактурності;
- обробка виробу наждачним папером;
- тонування виноградного грона морилкою різних відтінків;
- оздоблення виробу способом воціння.

6. Підсумкове заняття (4 год)

Проведення виставки дитячих робіт.

Відзначення кращих учнів.

Завдання на літо.

Вищий рівень, перший рік навчання**ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН**

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	4	4	—
2.	Рельєфне різьблення. Барельєф	108	12	96
3.	Рельєфне різьблення. Горельєф	54	10	44
4.	Накладне (наклейне) різьблення	46	10	36
5.	Підсумкове заняття	4	4	—
Разом		216	40	176

ЗМІСТ ПРОГРАМИ**1. Вступне заняття (4 год)**

Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік.

Правила поведінки в колективі.

Організаційні питання.

Правила безпеки на заняттях. Санітарно-гігієнічні вимоги.

2. Рельєфне різьблення. Барельєф (108 год)

Технологія. Специфіка, зображення людей і тварин на барельєфі.
Послідовність виконання барельєфа. Оформлення виробу.

Практична робота:

Виготовлення роботи «Птах на гілці»:

- малювання ескізу;
- підготовка дерев'яної пластини до різьблення;
- перенесення малюнка на площину;
- прорізання контурів малюнка різаком і стамесками;
- вибирання фону напівкруглими стамесками;
- підчищення та вирівнювання фону пологими та плоскими стамесками;
- чорнове моделювання стамесками силуету птаха;
- чорнове моделювання стамесками силуету гілки;
- підчищення силуету птаха пологими стамесками;
- підчищення силуету гілки пологими стамесками;
- різьблення дрібної деталей силуету птаха;
- різьблення дрібної деталей силуету гілки;
- моделювання пологими стамесками западин та опуклостей;
- обробка виробу наждачним папером;
- тонування виробу;
- оздоблення виробу.

3. Рельєфне різьблення. Горельєф (54 год)

Технологія.

Специфіка зображення на горельєфі.

Послідовність виконання горельєфа.

Оформлення виробу.

Практична робота:

Виготовлення горельєфа:

- малювання ескізу;
- підготовка дерев'яної пластини до різьблення;
- перенесення малюнка на площину;
- прорізання контурів малюнка різаком і стамесками;
- вибирання фону напівкруглими стамесками;
- підчищення й вирівнювання фону пологими та плоскими стамесками;
- чорнове моделювання стамесками силуетів;
- підчищення силуетів пологими стамесками;
- різьблення дрібних деталей;
- моделювання пологими стамесками западин та опуклостей;
- обробка виробу наждачним папером;
- тонування виробу;
- оздоблення виробу.

4. Накладне (наклейне) різьблення (46 год)

Технологія накладного різьблення.

Способи приклеювання та лакування накладного різьблення.

Практична робота:

Виготовлення тарілі з накладним різьбленням:

- малювання ескізу;
- виготовлення основи тарілі токарним способом;
- випилювання бокових накладок;

- різьблення бокових накладок;
- випилювання центрального візерунка;
- різьблення центрального візерунка;
- тонування та лакування центрального візерунка;
- кріплення елементів різьблення на основі тарілі;
- лакування тарілі.

5. Підсумкове заняття (4 год)

Проведення виставки дитячих робіт.

Відзначення кращих учнів.

Завдання на літо.

Вищий рівень, другий рік навчання

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	4	4	—
2.	Скульптурне різьблення	30	10	20
3.	Монументально-декоративна скульптура	20	20	—
4.	Скульптура малих форм	54	10	44
5.	Станкова скульптура. Лемківське скульптурне різьблення	72	20	52
6.	Лісова скульптура	32	6	26
7.	Підсумкове заняття	4	4	—
Разом		216	74	142

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (4 год)

Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік.

Правила поведінки в колективі.

Організаційні питання. Правила безпеки на заняттях.

Санітарно-гігієнічні вимоги.

2. Скульптурне різьблення (30 год)

Специфіка скульптурного (об'ємного) різьблення.

Історія та походження. Види різьблення.

Розвиток об'ємного різьблення в Україні. Відомі майстри.

Практична робота:

- тренувальні вправи з використанням тесла й сокири;
- виконання грубої обробки форми за допомогою великих напівкруглих стамесок;
- надання стамесками основних форм виробу;

- довільна робота над пластикою;
- довершення форми виробу.

3. Монументально-декоративна скульптура (20 год)

Технологія різьблення монументально-декоративної скульптури.
 Проект журнального столика. Виготовлення ескізу.
 Малювання деталей скульптурного оздоблення.

4. Скульптура малих форм (54 год)

Практичне значення скульптури малих форм.
 Технологія і специфіка різьблення цього виду.
 Інструменти і матеріали.
 Правила техніки безпеки.

Практична робота:

Виготовлення настільного свічника:

- малювання ескізу;
- малювання деталей;
- визначення послідовності виготовлення;
- підготовка деревини для роботи;
- виготовлення основи та підставки свічника;
- надання форми основі свічника за допомогою сокири й тесла;
- обробка основи свічника напівкруглими стамесками;
- прорізання основних поглиблень різаком і висвердлювання;
- моделювання форми основи свічника пологими стамесками (лицьовою та зворотною гранями);
- чистова обробка форми;
- різьблення дрібних деталей;
- виготовлення підставки свічника токарним способом;
- приклеювання основи виробу до підставки;
- шліфування виробу наждачним папером;
- проведення опоряджувальних робіт.

5. Станкова скульптура. Лемківське скульптурне зображення (72 год)

Специфіка різьблення.

Основні мотиви різьблення та сюжетно-тематичні композиції у лемківському різьбленні. Технологія виконання.

Видатні майстри лемківського різьблення.

Виконання різьблення на скульптурному «станку».

Інструменти та матеріали.

Способи моделювання силуету, форми і пластики.

Практична робота:

Виготовлення скульптури орла:

- підготовка деревини;
- відзначення на заготовці співвідношення силуету птаха і постаменту;
- прорізання ножівкою пропилів до місця початку крил, тулуба, голови, а також підставки;
- надання силуету птаха овальних обрисів;

- прорізання пилкою крил, утворення напівкруглою стамескою дуги від шиї до хвоста;
- моделювання повороту голови зняттям зайвого матеріалу;
- надання крилам пластики за допомогою пологої широкої стамески;
- надання тулубу пластики за допомогою пологої широкої стамески;
- надання підставці пластики за допомогою пологої широкої стамески;
- прорізання кутиків для позначення пір'я;
- різьблення довгого пір'я;
- різьблення кігтів лап;
- моделювання шиї і тулуба вузькою напівкруглою стамескою;
- різьблення додаткових деталей, які з'єднують скульптуру і постамент;
- шліфування виробу;
- покриття скульптури машинним маслом, полірування виробу.

6. Лісова скульптура (32 год)

Декоративні та виставкові можливості лісової скульптури.

Технологія обробки заготовок.

Демонстрація готових виробів.

Практична робота:

- первинна обробка заготовок;
- моделювання форми скульптури пологими стамесками;
- різьблення дрібних деталей;
- обробка виробу наждачним папером, його шліфування і лакування.

7. Підсумкове заняття (4 год)

Проведення виставки дитячих робіт.

Відзначення кращих учнів.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні повинні знати:

- основні дані про різьблення як один із видів декоративно-прикладного мистецтва;
- дані про деревину та її види;
- будову та спосіб дії лобзика і випалювача;
- особливості тригранно-виімчастого різьблення;
- специфіку виконання контурного різьблення;
- мотиви геометричного й контурного різьблення;
- історію виникнення, технологію та специфіку яворівського різьблення;
- елементи та мотиви орнаментів яворівського різьблення;
- прийоми роботи та техніку безпеки при роботі з токарним верстатом;
- основні дані про гуцульське різьблення;
- елементи й мотиви гуцульського різьблення;
- способи виконання інкрустації;
- дані про інструменти та матеріали для інкрустації.
- види та технологію рельєфного різьблення;
- мотиви орнаментів рельєфного різьблення.

- види рельєфного різьблення;
- дані про барельєф і горельєф;
- послідовність виконання барельєфного та горельєфного різьблення;
- послідовність виконання накладного різьблення;
- види скульптурного різьблення;
- технологію скульптурного різьблення.

Учні повинні вміти:

- користуватися столярним інструментом;
- випилювати лобзиком;
- працювати з випалювачем;
- використовувати природний матеріал для виготовлення декоративних виробів;
- користуватися різьблярським інструментом;
- виконувати елементи тригранно-виїмчастого, контурного та геометричного різьблення;
- складати орнаментальні композиції;
- виконувати опоряджувальні роботи;
- користуватися токарним верстатом;
- виконувати елементи яворівського різьблення;
- складати орнаментальні композиції;
- поєднувати яворівське та геометричне різьблення;
- виконувати елементи гуцульського різьблення;
- складати орнаментальні композиції;
- поєднувати різьблення з інкрустацією;
- виконувати інкрустацію різними матеріалами;
- розрізняти види рельєфного різьблення;
- складати орнаментальні композиції;
- підбирати та заовалювати фон;
- виконувати пластику елементів орнаменту;
- правильно готувати та відбілювати вироби;
- розрізняти види рельєфного різьблення;
- моделювати пластику зображення;
- ліпити зображення з глини або пластиліну;
- правильно тонувати вироби;
- чітко виконувати скульптурне пропрацювання;
- розрізняти види скульптурного різьблення;
- складати прості та складні орнаментальні композиції;
- виконувати креслення;
- моделювати та виконувати пластику елементів скульптурного різьблення;
- моделювати пластику зображення;
- тонувати і лакувати вироби.

**ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ
РОБОТИ ГУРТКА РІЗЬБЛЕННЯ ПО ДЕРЕВУ**

Основне обладнання	Кількість
<i>Матеріали</i>	
Деревина	20 м ³
Фанера	20 м ³
Набір фанерних заготовок	1 к-т
Клей ПВА	20 банок
Клей «Момент»	20 шт.
Лак	20 банок
Фарби гуашеві	20 наб.
Крейда	10 наб.
<i>Інструменти</i>	
Випалювачі	5 шт.
Електродріль	1 шт.
Електролобзик	1 шт.
Електрогочило	1 шт.
Киянка	12 наб.
Кліщі	3 шт.
Коловорот	10 шт.
Комплект різьбярського інструменту	2 к-т
Комплект столярних інструментів	12 к-т
Круглогубці	2 шт.
Кусачки	2 шт.
Лобзики	8 шт.
Молоток	6 шт.
Набір викруток плоских	1 наб.
Набір викруток хрестоподібних	1 наб.
Набір різців токарних	2 наб.
Набір свердл різного діаметра	2 наб.
Набір стамесок	12 наб.
Напилки драчові	6 шт.
Напилки личкувальні	6 шт.
Ножиці побутові	20 шт.
Ножівка для повздожнього розпилювання	6 шт.
Ножівка для поперечного розпилювання	6 шт.
Пензлики різних розмірів	20 шт.
Пилка по металу	6 шт.
Плоскогубці	10 шт.
Рашпілі (круглі, напівкруглі, квадратні, плоскі)	По 2 шт.
Рейсмус	1 шт.
Рубанок	20 шт.
Сокира велика	2 шт.

Основне обладнання	Кількість
Сокира мала	6 шт.
Струбцини металеві	10 шт.
Стусло	2 шт.
Шерхебелі	6 шт.
Шило	12 шт.
<i>Контрольно-вимірювальні інструменти</i>	
Лінійка металева	12 шт.
Метр складний	1 шт.
Циркуль шкільний	6 шт.
Штангенциркуль	1 шт.
<i>Обладнання</i>	
Аерограф	1 шт.
Виставкові стени	3 шт.
Вішалка	1 шт.
Дошка учнівська	1 шт.
Інструментальні щити	2 шт.
Компресор	1 шт.
Настільний свердильний верстат	1 шт.
Настільний токарний верстат	1 шт.
Полочка книжна	3 шт.
Станок «Умілі руки»	1 шт.
Стільці	15 шт.
Столи учнівські	3 шт.
Фрезерувальна машина	1 шт.
Шліфувальна машина	1 шт.
<i>Таблиці і плакати</i>	
Правила техніки безпеки	1 к-т
Технологія виготовлення виробів з деревини	1 к-т

БІБЛІОГРАФІЯ

1. *Абримова А. А.* Художественная резьба по дереву, кости и рогу — М.: Высшая школа, 1989.
2. *Антонович Є. А.* Декоративно-прикладне мистецтво. — Львів: Світ,
3. *Афанасьев А. Ф.* Різьба по дереву. — М.: Культура и традиции, 2002.
4. *Бардина Р. А.* Изделия народных художественных промыслов и сувениры. — М.: Высшая школа, 1990.
5. *Бобрицев К. С.* Секреты народного ремесла. — Полтава, 1994.
6. *Гликин М. С.* Декоративные работы по дереву на станке «Универсал». — М.: Лесная промышленность, 1987.
7. *Коноваленко А. М.* Основы столярного ремесла. — К.: Искусство,
8. *Лосюк П. В.* Декоративно-прикладное искусство в школе. — К.: Радянська школа, 1979.
9. *Мельниченко П. П.* Оздоблення садиби виробами з деревини. — К.: Урожай, 1993.
10. *Микитчук В. И.* Руками сельского умельца. — К.: Урожай, 1989.

11. *Милова М. Ф.* Красота и удобство — своими руками. — М.: Молодая гвардия, 1987.
12. *Тимків Б. М., Кавас К. М.* Виготовлення художніх виробів з дерева. — Львів: Світ, 1995.
13. *Федотов Г. Я.* Волшебный мир дерева. — М.: Молодая гвардия,
14. *Фролова Е. Н.* Чистый источник. — М.: Молодая гвардия, 1990.
15. *Хворостов А. С.* Декоративно-прикладное искусство в школе. — М.: Просвещение, 1988.
16. *Шумега С. С.* Технологія виготовлення художніх меблів. — К.: Вища школа, 1994.
17. *Шумега С. С.* Технологія виготовлення художніх виробів з дерева. — Львів: Світ, 2001.
18. *Яковлева К. Г.* Лесная скульптура. — М.: Лесная промышленность, 1988.